

Книгата на съдиите

ВЪВЕДЕНИЕ

1. Заглавие. Книгата Съдии е получила името си от титлите на мъжете, които управлявали Израел след смъртта на Исус Навин. Моисей, давайки указания относно управлението на израилтяните след заселването им в Ханаан, е заповядал: „Съдии и надзиратели ще си поставиш във всичките си порти, които Господ, твоят Бог, ти дава“ (Второзаконие 16:18).

Съответно, след като Моисей вече не е живял, за да упражнява законодателни, нито Исус Навин – изпълнителни функции, били назначени съдии, които представлявали най-висшата гражданска власт в страната. Книгата Съдии е историята на периода, който непосредствено следва смъртта на Исус Навин. В този период управляващата власт в Израел е била поверена на съдии.

Мъжете, на чието име е кръстена тази книга, заемаха по-голям пост от гражданския функциите на съдиите, определени в Моисеевия закон. В повечето случаи те са били призовавани директно за своето велико дело чрез божествено назначение (гл. 3:15; 4:6; 6:12; и др.) и са се заемали с него по-скоро като освободители от чуждо робство, отколкото като граждански управници. Всъщност самата необходимост от тяхното призвание и великите им дела е произтичала от анархията, която е правила всички обикновени процедури безполезни срещу преобладаващото отстъпничество и потисничество. Най-прочутите от тях са били национални герои, а не граждански или религиозни водачи. „Генералци“ или „вождове“ вероятно би било по-точното им название, доколкото подвизите им са били до голяма степен военни. След като обаче всеки съдия „освобождавал“ народа, той управлявал над него до края на живота си. Оттук и името Съдии изглеждало най-подходящо за книгата, когато е била написана. Векове по-късно в Картаген, където хората били от същия расов и езиков произход като евреите, политическият владетел бил известен още като „съдия“, суфет (евр. шафат; вж. английското „suffete“).

2. Авторство. Не е известно кой е написал книгата Съдии. Според древноеврейската традиция тя е написана от Самуил (виж Вавилонския Талмуд, Баба Батра 14б, 15а). Това е очевидно предположение и въпреки че е в съответствие с много от фактите, други фактори противоречат на това мнение. Любима поговорка на автора на книгата Съдии е била: „В онези дни нямаше цар в Израел, но всеки правеше това, което му се струваше правилно“ (гл. 17:6; 21:25; вж. гл. 18:1; 19:1). Смята се, че това предполага, че авторът може да е бил в полза на царската власт, сякаш всъщност е казал: „Такива неща не биха били толерирани, но по онова време нямаше цар в Израел, който да поддържа реда, и всеки можеше да прави каквото си поиска.“ Тъй като Самуил се противопоставяше на идеята за цар за Израел, някои смятат за малко вероятно той да е авторът на тези думи.

Вътрешни доказателства сочат възможните времеви рамки, между които може да е била написана книгата „Съдии“. Цитираното по-горе твърдение „В онези дни нямаше цар в Израел“ (гл. 17:6) показва, че книгата е написана след установяването на монархията при Саул.

От друга страна, има доказателства, че е било написано преди царуването на Давид или поне в началото на неговото царуване. Глава 1:21 отбелязва, че евусейците не са били прогонени от Йерусалим, а са живели там с вениаминците „до ден днешен“.

Библейската история посочва, че йевусейците са останали владетели на Йерусалим, или поне на крепостта Сион, до времето на превземането на града от Давид след края на седемгодишното му царуване в Хеврон (2 Царе 5:6-9; 1 Летописи 11:4-9). Следователно книгата Съдии е възможно да е написана през първите седем години от царуването на Давид преди превземането на Йерусалим.

3. Историческа обстановка. Въпреки че е невъзможно да се определи с истинска сигурност точното време в потока на близоизточната история, когато са се случили събитията, записани в книгата Съдии, не би било погрешно да се каже, че книгата обхваща периода от 1400 до 1050 г. пр.н.е. Точното време не може да бъде точно определено, докато датата на Изхода не бъде окончателно фиксирана, а понастоящем няма достатъчно исторически данни, които да позволят да се реши с абсолютна сигурност между противоречивите теории. За допълнителен коментар по този въпрос вижте том I, стр. 188–196; том II, стр. 124–126.

Амарнските плочи и други надписи разкриват, че ханаанците, които са владеели земята, са били заселени там векове преди еврейското нашествие. Тяхната цивилизация е била дългогодишна и под влиянието на великите империи на Месопотамия и Египет е достигнала значителна степен на развитие. Хората са били организирани под ръководството на дребни владетели, които са били лоялни към фараона. Но въпреки това те са воювали постоянно помежду си, като по този начин са се усъвършенствали във военното изкуство. И все пак, пред лицето на обща опасност, те горе-долу се обединявали под един водач. Укрепените им градове ги защитавали в хълмовете, а железните им колесници ги правили страховити в равнините, както е видно от материалните останки от тяхната цивилизация, разкопани от археолозите. Изкуството и архитектурата сякаш показват незабавен и забележим упадък след нашествието на евреите. Въпреки това, в сферата на духовната истина, а оттам и в морала и философията на живота, евреите показали огромно превъзходство над местните жители. Ханаанците били известни в целия Близък изток като търговци (по-късно на иврит думата „ханаанец“ започнала да означава „търговец“), но те били и умели в земеделските умения.

Липсвайки необходимата вяра в Бога, израилтяните не успяха да прогонят ханаанците, затова след първите няколко години на война се установиха да живеят до тях. През целия този период евреите не са били солидно обединена нация. Понякога две или три племена са успявали да сформират временен съюз срещу общ враг. Песента на Девора в Съдии 5 показва, че дори във време на голяма опасност е било невъзможно да се обединят всички племена в една федерация. Междуплеменните конфликти са били доста често срещани (гл. 8:1–3; 12:1–6; 20:1–48). Това се дължи отчасти на липсата на комуникация и общуване между племената поради веригите от ханаански крепости, които са разделяли земята.

Доста бързо новодошлите започнали да учат методите си от по-възрастните жители на земеделството, тъй като до този момент евреите са били предимно номадски народ. Ханаанската религия се е съсредоточавала върху обреди, за да се осигури плодородието на почвата. Имало е много празненства в чест на земеделските божества заради богатите реколти, които са дарявали. Заимствайки земеделските методи на хората от земята, много от евреите били подтикнати да приемат и религията, свързана с тези методи.

4. Тема. Тази книга разказва за разнообразните съдби на еврейския народ в периода след смъртта на Исус Навин до времето на Самуил, по чието време е установена монархията. Исус Навин е бил, в особен смисъл, избран да изпълни и завърши програмата, започната от Моисей. Когато Исус Навин умрял, израилтяните – лишени както от авторитетното ръководство на Моисей, така и от изпълнителския опит на Исус Навин – навлезли в период на независимо управление и опит за консолидиране на новозавоюваната си родина.

Преди това време евреите са съществували в различни условия на безпокойство и движение, преминавайки първо през робство, след това през продължително скитане в пустинята и накрая през трудностите на лагеруване и завоевания. Книгата на Исус Навин, която е до голяма степен

биографията на този велик водач разказва за последните фази на това завоевание. Книгата Съдии представя следващата стъпка в историята на израилтяните, показвайки как са се справили с предизвикателствата на прехода от мигриращ, скотовъден народ към уседнала, земеделска нация.

Щом отворим книгата, се озоваваме в атмосфера на военен плам. Веднага сме потопени във военни приготовления, когато племената започват да се разпръскват след обединените кампании под ръководството на Исус Навин. Срещат се военни съвети; и след това, когато племената се изкачват от долината на река Йордан, за да завладеят областите, които са им се паднали да завладеят, се чува звън на оръжия. Битка следва битка. Железни колесници препускат по долините; хълмовете са гъмжащи от въоръжени мъже. Песните са за борба и завоевания; великите герои са тези, които поразяват враговете на Израел до кръста. Въпреки че еврейските племена печелят планинската страна, те не могат да прогонят ханаанците от равнините.

Когато шумът от битката заглъхнал, ханаанците все още притежавали силна верига от укрепени градове, простиращи се на изток и запад от планината Херес през Айалон, Шаалвим, Гаваон, Беерот, Кириат-Иарим и Йерусалим. По-на север Исахар, Завулон, Асир и Нефталим били отделени от племената в централен Ханаан от друга бариера от крепости от морето през Дор, Арошет, Магедон, Таанак и Ивлеам до река Йордан. Богатата долина на Йезреел, водеща надолу към Йордан през силната крепост Бет-Шан, все още била в ръцете на ханаанците. Тези две вериги от крепости пресичали земята и правили комуникацията и единството между племената практически невъзможни. Откъснати един от друг от тези незавладени градове, еврейските племена били изложени на атаки и само с трудност могли да образуват частични конфедерации срещу враговете си, за да задържат центровете, които били завоювали сред враждебно население.

Постоянно повтарящите се нашествия на враждебни народи донасяли раздори и робство на еврейските племена. От североизток идвали месопотамски нашественици; от югоизток – моавците; от изток – мадиамците и амонците; а от югозапад – филистимците. Тъй като отстъпничеството и идолопоклонството били отслабили връзките на националното единство, създадени от лоялността към тяхната религия, евреите не били в състояние да устоят на тези нападения. Обаче страданията на робството довели до покаяние, карайки хората да се върнат отново към поклонението на Господа. След това, от съжаление към тях, Бог щял да издигне избавител или „съдия“, който щял да разчупи ярема на робството и да съди хората до смъртта си. Това е темата на книгата.

Основната тема, която авторът на „Съдии“ излага, е грехът и отстъпничеството от истината религията докарва на народа Божието неодобрение. За да доведе до обръщане от греха, Бог допуска страдание и бедствия, които могат да бъдат избегнати само чрез искрено покаяние и завръщане към Бога. Когато настъпи истинско покаяние, Бог издига хора или обстоятелства, които носят избавление и облекчение. Историята на периода е записана в рамка, която излага следните широки твърдения: че правдата възвисява нацията, но грехът е укорът на всеки народ; че злите другари съсипват добрите намерения и обучението; че моралното израждане винаги носи със себе си национална слабост; че делата на избрания народ, Израел, са били под непосредствената грижа на божественото Провидение; че националният грях носи божествено наказание; че наказанието, което грехът включва, е предназначено от Господ да бъде образователно, а не отмъстително; че възмездие се оттегля, когато е довело до искрено покаяние; че избавлението никога не идва от неподпомогнати човешки усилия, а от силата и ентузиазма, вдъхновени от Божия Дух. Тези принципи на

Авторът ни казва, че Божието управление обяснява редуването на отстъпничество и робство, покаяние и освобождение, характерни за историята на този период.

Тези твърдения, така възхитително илюстрирани от автора в историите, които той разказва, издигнат книгата Съдии от сферата на историческите разкази до позицията на свещена философия на историята. Вдъхновеният автор на книгата е бил по-загрижен да посочи уроците, които трябва да се извлекат от историята, която е записал, отколкото за самата история. Дори бегъл прочит на книгата Съдии разкрива, че авторът е възнамерявал да покаже, че Божията ръка е била явна в събитията, сполетели израилтяните в новата им родина. Резултатът е бил под Божия контрол и Той е ръководил преживяванията, които са сполетели хората, по такъв начин, че те да се научат от опит, че единственото им щастие и безопасност са в това да Му служат.

Малка тема в книгата е, че проблемите на Израел се дължат до голяма степен на злото влияние на техните езически съседи. Някой може да попита защо, ако идолопоклонническите жители на земята са били посредници, водещи евреите към изкушение, Бог не е изгонил ханаанците и аморейците и по този начин не е предотвратил отстъпничеството на Своя народ. Авторът очевидно предлага отговор на това възражение в един раздел от книгата (гл. 3:1–4). Тук той заявява, че Господ признава стойността на трудностите при формирането на характера. Поради тази причина Бог остави ханаанците в земята, за да изпита дали Израел ще Му служи.

Друга цел на автора е била да опише как, под ръководството и благословията на Бог, редица малки племена са успели да постигнат трайно заселване в чужда и враждебна земя; как техните герои са придобили слава; и как, сред различни интереси и формиращи влияния, лоялността към единствения им Бог е предотвратила поглъщането им от други народи.

Книгата Съдии е разделена на пет добре обозначени раздела. Тя започва с общ исторически предговор (гл. 1:1 до 2:5) или преглед на частичното завладяване на земята, след като тя е била разделена на различните племена от Исус Навин. Племената атакували своето конкретно наследство самостоятелно или понякога няколко от тях се обединявали, когато се сблъскали със силна съпротива. Въпреки усилията си, израилтяните успели само частично да завладеят частите от земята, които им били отредени. Авторът представя повествованието по начин, който показва, че провалът на народа се дължи на липсата им на доверие и вяност към Господа. По този начин той информира читателя за причината за всички последващи проблеми на Израел и защо на ханаанците е било позволено да останат в земята.

Връзките на Израел с останалите ханаанци формират фона на историята от следващите глави и обяснете защо съдиите са били необходими.

Този исторически очерк е последван от второ въведение (гл. 2:6 до 3:6), чиято цел е да покаже как религиозното отстъпничество, последвало смъртта на Исус Навин, е продължило с неотслабваща сила. Хората потънали в идолопоклонство и предизвикали божествено възмездие. Когато хората се покаяли, Господ изпратил избавление чрез последователни съдии.

След като е изложил темата си, авторът продължава с разказа за историята на племената под 12 съдии (гл. 3:7 до 16:31). Това е история на греха, който се повтаря непрекъснато, и на божествената благодат, която постоянно измисля нови средства за освобождение. Героичните дела на шестима от тези освободители са разказани подробно, а тези на шестимата са споменати само с кратки подробности. Епизодът с узурпацията на Авимелех е даден подробно, за да предупреди народа за опасността от избора на монарх, който не отговаря на божествените изисквания (виж Втор. 17:15).

Книгата завършва с две приложения, и двете от които описват събития, случили се през ранната част от периода на съдиите. Първото (гл. 17 и 18) разказва за идолопоклонството на Михей и за северното светилище, в което са се намирали неговите изображения в племето на Дан до смъртта на Илий. Второто приложение (гл. 19 до 21) описва гнусното деяние на вениамитите в Гива и отмъщението, нанесено на това племе от другите племена. То завършва с разказ за средствата, предприети за спасяване на племето на Вениамин от изчезване, след като те са били практически унищожени заради подкрепата си за виновните гаваонци.

5. Очертание.

I. Общ исторически предговор: Състоянието на нещата в началото на историята, 1:1 до 2:5.

A. Племената се стремят да консолидират своите земи в Палестина, 1:1–36.

1. Юда и кенитите, 1:1–20.

2. Вениамин, 1:21.

3. Манасия и Ефрем, 1:22–29.

4. Завулон, 1:30.

5. Асир, 1:31, 32.

6. Нефталим, 1:33.

7. Дан (на юг), 1:34–36.

Б. Причината за техния неуспех, 2:1–5.

II. Тематично въведение: Резюме и интерпретация на еврейската история от автора

През този период, от 2:6 до 3:6.

A. Исторически пролог, свързан с книгата Исус Навин, 2:6–10.

Б. Тълкуването на историята, която авторът започва да разказва, 2:11 до 3:6.

III. Историята за съдиите, 3:7 до 16:31.

A. Готониил прекъсва потисничеството на нашествениците от североизток (месопотамците), 3:7–11.

Б. Аод осъществява избавление от нашественици от югоизток (моавци), 3:12–30.

К. Шамгар, 3:31.

Г. Девора и Варак премахват потисничеството на северните ханаанци, 4:1 до 5:31.

Е. Гидеон, 6:1 до 8:32.

1. Отблъсква нашествие на мадиамци от изток, 6:1 до 8:21.

2. Последващи събития от кариерата на Гедеон, 8:22–32.

Е. Узурпацията на Авимелех, сина на Гедеон, 8:33 до 9:57.

Г. Тола, 10:1, 2.

Х. Яир, 10:3–5.

I. Йефтай, 10:6 до 12:7.

1. Той унищожава амонитското нашествие от изток, 10:6 до 11:33.

2. Той жертва дъщеря си, 11:34–40.

3. Междуплеменни раздори по време на съдийството на Йефтай, 12:1–7.

Й. Ибзан, 12:8–10.

К. Елон, 12:11, 12.

Л. Абдън, 12:13–15.

М. Раждането и приключенията на Самсон, 13:1 до 16:31.

IV. Двойно приложение; Две събития, случили се по време на времето на съдиите, 17:1 до 21:25.

A. Произходът на идолопоклонството на Михей и на светилището на неговите идоли в Дан (на север), 17:1 до 18:31.

1. Конструкцията на изображенията, 17:1–6.

2. Един левит-ренегат става свещеник, 17:7–13.
3. Пренасянето на изображенията в Дан (Лаиш) чрез миграцията на данците, 18:1–31.
- Б. Злодеяние на вениамитите и ужасните му последици, 19:1 до 21:25.
1. Вениамините от Гива малтретират и причиняват смъртта на наложницата, принадлежаща на левит, 19:1–28.
2. Наказанието на народа на Вениамин от другите племена, 19:29 до 20:48.
3. Методът за заобикаляне на клетвата на племената, за да може племето на Вениамин да бъде запазено от изчезване, 21:1–25.

ГЛАВА 1

1 Деянията на Юда и Симеон. 4 Адони-Везек справедливо възнаграден. 8 Ерусалим превзет. 10 Хеврон превзет. 11 Отниил взе Ахса за жена, защото превзе Девир. 16 Кенейците живеят в Юда. 17 Хорма, Газа, Аскалон и Екрон превзети. 21 Делата на Вениамин. 22 От дома на Йосиф, който превзе Ветил. 30 От Завулон. 31 От Асир. 33 От Нефталим. 34 От Дан.

1. Смъртта на Исус Навин. Изречението „след смъртта на Исус Навин стана“ формира заглавието на цялата книга. С тези думи авторът подхваща повествованието оттам, откъдето е спряла книгата на Исус Навин. Исус Навин започва по абсолютно същия начин: „След смъртта на Моисей, слугата Господен, стана“ (Исус Навин 1:1). Събитията и инцидентите, които авторът на Съдии ще разкаже, принадлежат към периода или епохата след смъртта на Исус Навин. Точно колко време след смъртта на Исус Навин се е случило първото от тези събития, не може да се определи; но вероятно не е било дълго, защото книгата Съдии започва с разказ за разпръскването на племената по съответните им наследства, след като Исус Навин е отделил дял на всяко едно от тях.

Деца на Израел. Вероятно само племената на запад от Йордан.

Попита Господ. Еврейската дума, преведена тук като „попита“, често се предава и „да се допитат“ или „да поискат съвет от“ (виж гл. 18:5; 20:18). Думата се използва за запитването на свещеника относно Урим и Тумим (Чис. 27:21), което вероятно е бил използваният тук метод. Заслужава да се отбележи, че израилтяните наистина са поискали съвет от Господа. Докато Исус Навин беше жив, те се бяха облегли на него. Сега, оставени без водач и изправени пред опасност, те не разчитаха на собствената си мъдрост, а в хармония с наставленията на Моисей, помолиха Бог да ги насочи (виж Яков 1:5). Тяхната молба беше проста и директна, лишена от „напразни повторения“ (Мат. 6:7). Красноречието на молитвата е в нейното чувство за нужда и нейната директност. Наложително е както в 20-ти век, така и в дните на съдиите Божият народ да търси божествено напътствие, преди да взема жизненоважни решения. Това търсене не трябва да се извършва прибързано, небрежно или с предварително взето решение. Такава молитва за напътствие е подигравка. Бог почита само онези, които идват при Него искрено и с отворено съзнание – онези, които са готови да следват пътя, който Той им е очертал.

Качете се. Тези думи подсказват, че племената са били разположени на лагер в низините около Йерихон и Галгал. Това се потвърждава от по-късния разказ (гл. 1:16; 2:1). Двата града са били на 240 метра под морското равнище, но някои от местата, които израилтяните е трябвало да атакуват, са били на 750 до 1060 метра над морското равнище. Евр. „алах“, тук преведено като „изкачвам се“, също често се използва, за да изрази мисълта „да изляза на бой“. Идеята за „изкачвам се“ във връзка с битка може да е възникнала от факта, че отбраната обикновено е заемала високото място.

Първо. Въпросът „Кой ще се изкачи... пръв?“ разкрива несигурността на групата, която вече нямаше на кого да се обърне като водач. Те осъзнаваха, че всяко племе трябва да тръгне самостоятелно, за да си осигури частта от земята, дадена им чрез жребия. Но кое племе трябваше да направи необходимия напредък, за да вдъхне смелост на останалите? Те искаха божествено назначен водач за кампанията.

2. Юда ще се изкачи. Предполагаме, че този отговор е дошъл при тях чрез Финеес, първосвещеникът, който може би е разпитал чрез Урим и Тумим. Мъжете от Юда е трябвало да поемат водещата роля, може би защото са били най-многобройното племе (Числа 2); те може би са били и най-смелите, защото са имали в състава си Халев, който единствен, заедно с Исус Навин, от всичките десет съгледвачи е искал да продължи напред, за да нахлуе в земята много години по-рано. В пустинните скитания Юда винаги е марширувал първи. Сега те са били избрани да открият кампанията.

Освободи земята. Това е пророческо твърдение. Това, което със сигурност ще се случи, е изразено сякаш вече е било постигнато. „Земята“ тук означава жребият на Юда.

3. Качи се с мен. И Юда, и Симеон бяха синове на Лия (Битие 29:33, 35).

Беше естествено двете племена да си помагат взаимно, защото жребииите им бяха съседни; наистина, казва се, че жребият на Симеон е „в наследството на синовете на Юда“ (Исус Навин 19:1). Делът на двете племена попадеше приблизително в рамките на две линии, прокарани към Средиземно море от северния и южния край на Мъртво море. Въпреки че федерацията на южните ханаанци беше победена по време на походите на Исус Навин, оставаха много крепости, които отделните племена трябваше да завладеят.

Сътрудничеството между братята е най-мъдрият подход, когато има трудни задачи за изпълнение. Най-силните не трябва да презират, а да желаят помощта на другите, дори на тези, които може да са по-слаби. Юда е бил най-голямото, а Симеон - най-малкото от племената, но Юда е поискал помощта на Симеон. Трябва също да отбележим, че тези, които искат помощ, трябва да са готови да я дадат в замяна, точно както Юда в този случай е предложил да помогне на Симеон по-късно. Християните трябва да се укрепват взаимно срещу разрушителните устройства на царството на Сатана. Тези, които по този начин си помагат в дух на любов, имат основание да се надяват, че Бог ще благослови милостиво обединените им усилия.

4. Безек. Това място не е локализирано. Изглежда е било близо до Йерусалим, защото веднага след тази битка израилтяните нападнали този град. Някои смятат, че това може да е името на територия, а не на град, и предполагат, че районът между Йерихон и Йерусалим е неговото местоположение. Има град на име Безек, споменат в 1 Царе 11:8, но това вероятно е различно място, защото е североизточно от Сихем и се намира извън района на южна кампания, каквато е провеждала Юдея. Ферезеите обаче са включени като участници в тази битка и обикновено се споменават във връзка с гористите планини северно и източно от Сихем (Исус Навин 17:15). Името ферезейци произлиза от дума, означаваща „открита земя“ и може да се счита за еквивалент на съвременната ни дума бедуин, която означава „номадски племенник“.

5. Адони-безек. Буквално „господар на Безек“, тоест владетелят на Безек.

6. Отсечете му палците. В древността враждебните действия са били белязани от варварства като това, да попречат на пленените затворници да участват отново във война. Съобщава се, че гърците понякога са осакатявали ръцете на затворниците точно толкова, че те да не могат да хвърлят копие или да боравят с лък, но все пак да могат да работят. Наказанието, наложено на Адони-Безек, го лишавало от царската му власт. Палците на краката били отрязвани, за да се попречи на способността им да бягат, което било съществена квалификация за воините по онова време.

7. Седемдесет царе. Различните царски особи, които в различни периоди от царуването на Адони-везек са съставлявали свитата от покорени владетели, които той е поддържал мизерно в двора си, след като ги е осакатил. Кралствата на Палестина са били малки, често състоящи се само от един град и територията около него.

Събрал. По-добър превод би бил „събрал“ или „събрал трохи“.

Както направих и аз. Адони-Везек свидетелства, че заслужава наказанието, което му беше отложено. Подобно на много други след него, той видя престъплението си в наказанието си. Въпреки че Бог не винаги веднага въздава на хората според заслуженото, а отлага дълго, надявайки се на покаяние, в крайна сметка всички ще бъдат принудени да признаят вината си пред Неговия съд. Колко по-добре е да се признаят за виновни пред престола на милостта сега и по този начин да бъдат избавени от бъдещия гняв.

Йерусалим. Няма данни племената да са се опитвали да запазят контрола си над града по това време. Всъщност библейският разказ показва, че градът е продължил да бъде в ръцете на йевусейците, докато не е превзет от Давид няколкостотин години по-късно (2 Царе 5:6, 7). Едва по време на царуването на Давид Юдея действително доминира над Южна Палестина. Доколкото Йерусалим не е бил разположен в рамките на Юда или Симеон, тези племена вероятно са изоставили града, след като са го превзели и опожарили.

Там той починал. Авторът не казва колко дълго живял Адони-Везек, след като бил доведен в Йерусалим. Вероятно смъртта му настъпила скоро след това.

9. Слязоха. В първата част на кампанията те „се изкачиха“, за да се бият от низината около Йерихон и Галгал до централните планини. Сега, от хълмовете, те „слязоха“, за да се бият в трите отличителни региона на южна Палестина – „планината“, „югът“ (Негев) и „долина“ (Шефела).

Планината. Този термин се използва в Стария завет за планините на Юдея, които са продължение на централната планинска верига, простираща се по цялата дължина на страната от север на юг.

Югът. Евр. негеб. Южно от Хеврон планините се спускат надолу и стават по-малко суров, долините по-малко дълбоки, а хълмовете се закръгляват и постепенно се сливат с южната пустиня. Този сух, рядко населен регион се простира от северната част на Вирсавия на юг до Кадес-варни и на запад към морето. Често е наричан негев в еврейския Стар завет, име, което носи и днес. Самата дума означава суха, безводна земя. Този регион на южен Ханаан е бил толкова познат на евреите, че те са започнали да използват думата негев като общ израз за „юг“ (Битие 24:62; Исус Навин 15:4, 21; Езекиил 20:21). 47:19). В този стих обаче думата означава географската област, описана по-рано.

Долина. Евр. Шефела. Между планините на Юдея и Филистимската равнина, която граничи с морето, има район от ниски, заоблени хълмове с височина няколкостотин фута. Тази периферия от предпланини на границата с Филистия се е наричала Шефела, тоест низината.

10. Хеврон. Този град се намирал на около половината път между Йерусалим и Вирсавия, на 20 мили от двата града, в най-високата част на планините на Юдея, на 3040 фута над морското равнище. По-ранното име на града е било Кириат-Арба, което означава „град на Арба“. Арба е баща на Енак (Исус Навин 15:13; 21:11; вж. гл. 14:15). Хеврон е бил мястото на погребението на Авраам, Сара, Исаак, Ревека, Яков и Лия.

В този стих авторът очевидно прави общо твърдение или обзор относно превземането на Хеврон, тъй като по-късно в главата той заявява, че Халев е превзел Хеврон и е убил тримата синове на Енак (ст. 20).

Шешай. Тримата изброени гиганти се споменават и във връзка с посещението на Халев в града години по-рано в компанията на десетте съгледвачи (Числа 13:22, 28). В Съдии 1:20 те са наречени синове на Енак, което може да означава, че са били три клана на Енаким.

11. Той се противопостави. Употребата на лично местоимение в единствено число тук подкрепя това, което както беше посочено по-горе, авторът говори за Халев и неговия клан, а не за цялото племе на Юда и Симеон.

Девир. Предишното име на Девир е било Кириат-сефер (Исус Навин 15:15), което означава „град на книгите“. Поради това значение учените предполагат, че градът е помещавал известна библиотека, подобна на царските библиотеки, които асирийският цар Ашурбанипал е построил до великолепни размери. Повечето учени са съгласни, че градът може да бъде правилно идентифициран като днешния Тел Бейт Мирсим, разкопан от д-р У. Ф. Олбрайт. Руините не са разкрили библиотека, въпреки че градът не е бил напълно разкопан. Археологическите доказателства показват необичайно опустошителен пожар, последван от заселване на евреи, които са възстановили града.

12. Ще дам ли. Градът очевидно е бил упорито защитаван и Халев се е опитал да подбуди амбициозните млади мъже сред различните кланове на племето към по-голяма храброст, като е предложил дъщеря си за жена на този, чиято група е нахлула първа в града. От следващото става ясно, че превзетият град също е станал територия на щастливия победител. Тази история дава някои доказателства за силата на южните градове в тези планини. По-рано, когато Исус Навин разпределял части от земята на племената, Халев се позовал на непоклатимата си сила и съответно получил разрешение да спечели региона с меч (Исус Навин 14:11).

13. По-малкият брат на Халев. Граматически тези думи могат да се отнасят до Кеназ или до Отниил. Ако се отнасят до Кеназ, тогава Отниил е бил племенник, а не брат на Халев. Невъзможно е да се каже кое е правилно. Авторът използва думата „по-млад“, за да обясни, че не е имало голяма разлика във възрастта между Отниил и Ахса. Ако обичта към жена подтиква мъжете към такива напрегнати усилия и опасни приключения, какво би трябвало любовта към Господ да ги накара да рискуват за Него?

14. Когато тя дойде. Ахса несъмнено е била държана далеч зад бойното поле с другите жени и деца на безопасно място, но сега несъмнено е била поканена от баща си да дойде и да бъде публично представена на съпруга си в чест на неговата храброст и като пример за войските. В онези времена родителите уреждали браковете и давали дъщерите си на когото пожелаят. Обаче, освен ако обичат не е бил злоупотребяван, от девойката не се е изисквало да се омъжи за някой, когото не може да обича (Битие 24:57, 58; РР 171).

Тя го подтикнала да поиска. Стих 15 записва, че Ахса била тази, която поискала от баща си нива. Тук би било по-естествено да се прочете „и той я подтикна да поиска“ и така е писано в LXX. Пасажът обаче може да означава, че тя е поискала разрешение от съпруга си да поиска от баща си нива или го е убедила да поискат.

Осветена от. Ахса благоговееше пред баща си и затова слизаше от коня, когато говореше с него. Сред бедуините днес обичат все още изисква този, който иска услуга от шейх, да слезе от коня и да се приближи до него пеша.

15. Южна земя. Може би по-добре „суха земя“. Еврейската дума за „юг“ е негев, суха, безводна земя (виж на стих 9). Нейният участък беше в сухия Негев, така че тя се нуждаеше от извори за стадата. Новият ѝ съпруг не се чувстваше склонен да поиска тези извори, но чувствайки се сигурна като благодетелствана дъщеря, Ахса отправи молбата си веднага, когато младата двойка беше на път да завземе територията им. В отговор на молбата ѝ Халев ѝ даде „горните извори и долните извори“. В територията между Девир и Хеврон днес има регион, съдържащ около 14 извора, разделени на 3 групи. Това може да са тези, от които Халев даде две групи на новоомъжената си дъщеря.

Очевидно молбата на Ахса е била уместна и правилна, а Халев, разпознавайки я като такава, даде се. Нашият небесен Отец, който разпределя нашия дял, със сигурност е толкова разумен и любящ, колкото всеки земен родител. От нас зависи да проявим същата мъдрост като Ахса и да помолим Бог да ни даде такова подобрение на нашия дял в живота, каквото е подходящо и уместно. Бог е готов да ни даде водни извори, за да овлажни изпепеленото от слънцето преживяване. Той ще ни дари с изобилие, надхвърлящо всичко, което искаме или мислим, ако Го призовем (Еф. 3:20).

16. Кенейт. Или „мадиамецът“ (Числа 10:29). От времето на Моисей нататък кланът е бил тясно свързан с Израел, без да губи независимото и отделно съществуване. Тъй като бяха в съюз с Израел и се присъединиха към тях в похода, им беше позволено да споделят наградите и да се заселят на територията на Юдея. По-късно един клон на техния клан се засели далеч на север, в територията на Нефталим (гл. 4:11, 17).

Град на палмите. Йерихон е наричан обикновено „град на палмите“ (Втор. зак. 34:3; 2 Лет. 28:15). Но старият Йерихон бил разрушен, а новият Йерихон все още не бил построен (3 Царе 16:34). Следователно е вероятно този „град на палмите“ да е бил друг град в същата околност (вижте върху Исус Навин 6:26). Мястото някога е било известно със своите палми и градини. Йосиф Флавий дава възторжено описание на красотата му (Войни IV, 8, 3).

Арад. Това място, където се заселили кенейците, се намира в Негев, на около 27 км южно-източно от Хеврон.

17. Хорма. Означава „посветен“, т.е. посветен на пълно унищожение. Това е новото име, което евреите са дали на Цефат. Досега мястото на града не е окончателно определено от археолозите. Тел еш-Шериа (наричан още Тел ел-) обаче

Предполага се, че Мшаш), близо до Вирсавия и Сиклаг. Хорма е била в областта Симеон (Исус Навин 19:4), което е в съответствие с твърдението на този стих.

18. Юда превзе Газа. Изглежда, че племето на Юда сега продължи кампанията сами. Те се отклониха от Негев към морската равнина и се насочиха на север, атакувайки крайбрежните градове. Най-южният от тях беше Газа, която превзеха с щурм, заедно с Аскалон и Екрон. Така три центъра на филистимския съюз паднаха пред израилтяните. Изглежда обаче, че евреите са превзели тези крепости с бързи, изненадващи атаки, но не са успели да ги удържат, след като филистимците се регрупираха и контраатакуваха, защото следващият стих гласи, че Юда не е могъл да прогони жителите на долината (вижте също гл. 3:3).

19. С Юда. Юда успя да успее само частично поради привидното си превъзходство във въоръженията на врага. Защо беше така, след като железните колесници са нищо пред мощта на Бога, чиито колесници са десетки хиляди ангели? Безкрайната сила беше

на разположение, но племето на Юда не успя да постигне пълно господство над враговете си.

Авторът на книгата Съдии по-късно обяснява защо (вижте гл. 2:14–23).

Железни колесници. По планините, където коне и колесници не можеха да маневрират, Мобилните, смели еврейски групи победиха; но в широките долини на морската равнина по-добре въоръжените ханаанци успяха да отблъснат нашествията им. Употребата на желязо тъкмо ставаше обичайна сред ханаанците, които изпреварваха номадските евреи в изкуството на металообработването. Те наскоро бяха научили да използват колесници и коне от хетите и хуритите и ги използваха с предимство срещу пехотата на евреите, която не беше в състояние да се справи с това превъзходно оръжие.

21. Населявали Йерусалим. Според стих 8, племето на Юда вече било превзело Йерусалим. Може би причината, поради която не са консолидирали завоеванията си там, е била, че градът всъщност се е намирал на територията на Вениамин. Граничната линия между две племена е минавала южно от града през долината Енон (Исус Навин 15:8). След като евусейците били смирени от поражението си от ръцете на Юда, те не оказали съпротива на вениаминците, които се заселили около града. Лишени от необходимата решителност да превземат града, вениаминците се смесили мирно с езическите евусейци.

Няколкостотин години по-късно Давид, усещайки важността да държи цитаделата в свои ръце, я атакува и превзема. Дори след това двете групи сякаш живееха заедно в приятелство в района, защото в края на царуването на Давид, за йевусееца Орна е говорено по начин, който предполага, че е бил уважаван гражданин; той със сигурност се е държал като такъв (2 Царе 24:18). Въпреки това, по време на съдийския период градът е бил предимно йевусеец (Съдии 19:11, 12). Вениаминовият народ не успява да се възползва напълно от възможностите си.

До ден днешен. Този израз подсказва, че книгата Съдии е била написана преди Превземането на града от Давид.

22. Домът на Йосиф. Племето на Ефрем и половината от племето на Манасия в Западна Палестина. Половината от племето на Манасия се е заселили в Трансйордания.

Бетел. Означава „дом Божий“. Разположен на около 16,4 км северно от Йерусалим в централните планини. Този град е бил известен като мястото, където Яков е видял видението си за стълбата, от което събитие е получил името си (Битие 28:10–22).

По-късно той щял да бъде известен като седалище на идолопоклонническото поклонение, установено от Йеровоам, който го направил едно от националните светилища на северното царство Израел (вижте 1 Царе 12:29).

Господ беше с тях. За разлика от Вениамин, който никога не се осмели да излезе на път с вяра, тези племена изстреля се и спечели победи чрез Божията благословия.

23. Изпратени да разузнаят Ветил. Тоест, те са разузнали старателно, преди да се осмелят да атакуват, за да намерят най-добрия начин да го завладеят. Добавена е историческа бележка, че предишното име на града е било Луз. След като завладели града, евреите го преименували на Ветил в чест на преживяването на Яков там (вижте стих 22). Новият град очевидно не е бил на същото място като стария, защото в книгата на Исус Навин двата града са описани като различни, макар и съседни места (Исус Навин 16:2). Градът първоначално е бил в територията на Вениамин, но в непосредствена близост до границата на Ефрем (Исус Навин 18:13, 21, 22).

24. Шпиони. Буквално „наблюдатели“. Преди да се възползват от ужаса, обзел душата на заловения мъж в очакване на смърт, наблюдателите предложили на пътешественика лична безопасност. Заради издателството му за таен вход към града,

Евреите лесно превзели мястото и предали жителите му на меч, като запазили живи само този човек и семейството му.

26. Построил град. Нищо не е известно за града, който този човек е основал. Може би за да успокои съвестта си за предателството си, той отишъл в далечна страна и построил град, който преименовал на този, който бил предал.

27. Нито пък Манасия. Авторът продължава повествованието си от южната част на земята, нападната от Юдея, нагоре към централна и северна Палестина. В този момент повествованието разкрива нова тенденция. Преди това евреите са печелили, както и са претърпявали поражения. Сега просто следва списък с ханаански крепости, които различните племена не са успели да превземат. Градовете, чиито жители Манасия не е успял да прогони, са се състояли от верига от укрепени градове, охраняващи всички проходи.

Бет-Шан. В източния край на тази „ханаанска линия“ се е намирал древният град Бет-Шан. Той е бил на мястото, където сравнително равният терен в края на долината Йезреел започвал да се спуска към река Йордан. Той е един от най-старите градове в Палестина и в различни периоди е бил център за поклонение на множество езически божества. Той е бил изключително здрава крепост, разположена на висок хълм, изграден от руините на предишни епохи. Поради стратегическото си местоположение, той е контролирал пътищата към Дамаск. Разкопките на мястото разкриват, че е бил египетски гарнизонен град в продължение на няколко века, до около 12 век пр.н.е. По времето на Саул е бил във владение на филистимците, чиито основни центрове са се намирали далеч на юг. По-късно Давид може да го е превзел, тъй като е споменат като един от градовете на Соломон (1 Царе 4:12). Дълго време е бил известен като Скитополис, на името на скитите, които са го превзели около времето на Йеремиа. Днес се нарича Тел ел Хусн. Съседният арабски град Бейсан увековечава древното име.

Другите укрепени градове, споменати в този стих, са контролирали проходите, водещи от централните планини на Самария към плодородната равнина Ездрелон (или Мегидо). Мегидо, в западния край на линията, е контролирал големия път между Египет и Месопотамия. Поради това е играл важна роля в египетските кампании срещу големите северни и източни империи. Таанак, който носи същото име днес, се е намирал на 7,6 км югоизточно от Мегидо.

Нейните градове. Буквално „нейните дъщери“, малките села се струпали около тези градове-крепости.

Ханаанците щяха да живеят. Тоест, те упорито се съпротивляваха и отблъскваха опитите на евреите да ги прогонят. Те правилно осъзнаваха, че ако успеят да държат тази верига от крепости, ще могат да контролират всички основни пътища за пътуване и търговия, а освен това ще могат да разделят различните племена едно от друго и по този начин да предотвратят обединената конфедерация на евреите. Те приложиха военното правило „разделяй и владей“.

28. Почит. Евр. mas. „Почит“ не представлява истинската идея на този еврейски дума, която означава „работни групи“. Думата означава набор от мъже, натоварени за тежка работа, а не самата тежка работа. Както Давид, така и Соломон използвали задължителни трудови налози в строителните си проекти и в работата по укрепване на градовете (1 Царе 5:13; 9:15, 21). По това време евреите, в районите, в които доминирали, принуждавали победените ханаанци да работят за възстановяването на превзетите градове и укрепването на укрепленията.

Не съвсем движеща сила. Тоест, дори в регионите, където евреите бяха силни, голям броят на ханаанците, които са се поддали на принудителен труд за привилегията да живеят в своята

селата или във фермите им е било позволено да останат. Опасността от това за израилтянската религия и морал е очевидна в по-късната история на тази книга.

29. Гезер. Древен ханаански град на югозападната граница на Ефрем, близо до филистимската земя, на 30,8 км северозападно от Йерусалим. Ханаанците запазили владението на града (1 Царе 27:8; 2 Царе 5:25; 1 Лет. 20:4), докато един фараон го превзел и го подарил на дъщеря си, съпругата на Соломон (3 Царе 9:16).

След това Соломон го възстановил като гранична крепост. Разкопките на този град разкрили огромно количество ханаански домакински предмети, обширен ханаански храм и множество примери за ханаанската практика да погребват бебета в основите на строящите се къщи.

30. Нито пък Завулон. Авторът сега започва да разказва за преживяванията на племената, чиито части са били разположени в северна Палестина отвъд равнината Ездрелон. Не се казва нищо за племето на Исаахар, въпреки че в песента на Девора (гл. 5) то е представено като едно от по-агресивните племена. Историята по отношение на всяко от тези племена, както е дадена тук, е горе-долу една и съща. Те не бяха достатъчно силни, за да атакуват крепостите в отредените им територии. Дори в планините те не успяха да постигнат господство, както племената по-на юг бяха направили. Те просто издълбаваха малки участъци тук-там, където можеха, и по този начин се вклиниха сред по-старите селища.

31. Нито пък Асир. Племето на Асир не беше по-успешно от Завулон.

Парцелът се състоеше от морската равнина и ниските хълмове северно от Кармил. Това беше територията на финикийците, които все още не бяха станали известни като морски търговци. След като се установиха сред ханаанците там, народът на Асир изглежда е бил подложен на културно и религиозно поглъщане може би повече от всяко друго племе. За кратко време те сякаш са загубили голяма част от своята религиозна отделеност, така че когато Девора призова племената да се обединят в единен фронт срещу ханаанците, „Асир“, казва тя, „остана на морския бряг и се засели в проломите си“ (гл. 5:17).

В Иус Навин 19:30 се казва, че 22 града в този регион са паднали в ръцете на Асир. Текстът пред нас изброява поне седем от тях, които не са били превзети, включително добре познатите градове Акра и Сидон. Следователно е очевидно, че асирците не са постигнали голям напредък в завладяването на отредената им територия.

32. Живял сред ханаанците. Стихове 29 и 30 твърдят, че ханаанците са живели сред евреите, показвайки, че последните са били по-могъщи; но тук авторът променя фразата си и казва, че ашерците са живели сред ханаанците. Това изглежда показва, че ханаанците са били доминиращата сила в тази област.

33. Нито пък Нефталим. Същият нещастен разказ се повтаря. Местата, които Нефтали не успява да завладее древни градове, които са получили името си от известните храмове на богинята Анат и бога на слънцето Шамаш, разположени в тях. Евреите обаче са достатъчно силни, за да принудят тези градове да им плащат данък. Територията на Нефтали по-късно става известна като Галилея, където езическият елемент е толкова многоброен, че регионът е наречен „Галилея на народите“ (Исая 9:1), т.е. „чуждата област“.

34. Деца на Дан. Жребият на племето на Дан беше тясна ивица долина и низина хълмове между наследството на Ефрем и Юда. Данците първоначално се опитаха да настъпят към низините и, с Божията благословия, трябваше да разширят границите си до морето. Вместо това местните жители ги изтласкаха обратно в хълмовете, където те затвърдиха позициите си около градовете Цора и Естаол. Именно от това

племето и тази област, която Самсон предприел по време на подвизите си срещу филистимците (гл. 13 до 16). Този регион обаче бил толкова малък, че когато племето нараснало по население, основната част мигрирала в северната част на Палестина около изворите на река Йордан, където превзели град Лаис и го преименували на Дан (Съдии 18 и 19; вижте върху Исус Навин 19:47).

Трябва да се отбележи, че авторът на книгата тук обозначава местното население като аморейци, вместо хананейци. Някои смятат, че двете имена се отнасят до един и същ народ. Смята се, че местното население, известно като хананейци, е дошло първоначално от същия район като аморейците. Но изглежда, че аморейците представляват по-късна миграция. Тъй като са пристигнали по-скоро от хананейците, тяхната култура вероятно е била по-номадска от тази на по-старата ханаанска култура. Древна шумерска поема описва аморейците така:

„Оръжието е негов спътник...“
Който не познава подчинението,
Който яде сурово месо,
Който няма дом през живота си,
Който не погребва мъртвия си другар.“

Аморейците от времето на съдиите вероятно са развили по-заседнала култура от тази, която е толкова ярко илюстрирана в тази поема. Те са били разпръснати из целия Близък изток, като аморейските царе са управлявали както големи, така и малки царства. Известният цар на Вавилония, Хамурапи, е бил аморей. Името аморей означава „западняк“ и е дадено на този народ от шумерите, най-ранните известни жители на Вавилония.

35. Планината Херес. Смята се, че е същата като Бетсемеш в Шефела.

Айалон. Град, разположен на около 20,8 км западно-северозападно от Йерусалим (вижте върху Исус Навин 10:12).

Надделя. Буквално „отпочинали силно“. Племето Дан не успяло да се противопостави на местното население и постепенно било принудено да се върне в ограничена зона. Виждайки това, евреите от племето Ефрем, чиято територия била съседна, се притекли на помощ на данците и предприели агресивни атаки срещу аморейците. Мъжете от Ефрем били толкова успешни, че аморейските и ханаанските градове сключили договори за подчинение с тях, като доставяли работни групи на израилтяните в замяна на прекратяване на военните действия. Този статут на бенкот продължил няколко века, докато градовете действително станали израилтянска територия по времето на Соломон (1 Царе 4:9). Бетсемеш паднал в ръцете на израилтяните значително по-рано (1 Царе 6:12).

36. Крайбрежие на аморейците. По-скоро „граница на аморейците“. Този стих няма връзка с предходното, с изключение на това, че след като споменава аморейците, авторът спира, за да обясни, че аморейската територия преди се е простирила на юг чак до тези места, които като цяло представляват едомитската граница. Южните племена на израилтяните са завладели територия чак до тази стара граница.

Изкачването до Акрабим. Буквално „проход на скорпиони“.

Скалата. Тоест „скалата“. Мнозина приемат това като препратка към Петра, скалната цитадела на едомитите и набатейците, но по-вероятно е да се отнася до забележителност от юдейската страна на Арава. Целият стих е донякъде неясен.

КОМЕНТАРИ НА ЕЛЪН Г. УАЙТ

27–35 ПП 543

ГЛАВА 2

1 Ангел смърря народа в Бохим. 6 Нечестието на новото поколение след Исус Навин. 14 Божият гняв и съжаление към тях. 20 Ханаанците са оставени да изпитват Израел.

1. Ангел. Следните пет стиха от книгата Съдии по право принадлежат към първа глава. Те са подходящо близки до разказа за завладяването и заселването, записан в гл. 1. В тях авторът обяснява защо избраният народ не е успял да осъществи пълно завладяване на земята. Основната тема на тези стихове е укор към израилтяните за смесването на езическите религиозни практики на хората, сред които са се заселили, със собствените си, дадени от Бога религиозни форми. Вместо да разрушават езическите олтари, израилтяните се покланяли пред тях.

Трудно е да се установи за кого говори авторът, когато говори за „ангел Господен“. Думата „ангел“ буквално означава „пратеник“. Терминът „пратеник Господен“ може да се отнася до пророк, когото Бог е използвал, за да предаде посланието Си на Израел (Агей 1:13), но може да се отнася и до самия Господ, който понякога е наричан с тази титла (виж Изх. 23:20, 23; 33:2). Фактът, че посланието не е започнато с „Така казва Господ“, както е било обичайно при по-късните пророци, предполага, че говорещият е бил самият Господ. Използването на първо лице също подкрепя последното мнение.

От Гилгал. Градът, който е служил за временен щаб на племената (Исус Навин 4:19; 9:6; 10:6; и др.). Именно в този лагер, на западния бряг на Йордан между Йерихон и реката, на Исус Навин се е явил мистериозният „вожд на войската“ (Исус Навин 5:13–15). Този военачалник е бил Христос (РР 488). Възможно е, но в никакъв случай не е сигурно, че тук е представен същият посетител.

Бохим. Буквално „плачещи“. Това име е дадено на мястото след преживяването, което сега се записва (вижте стихове 4, 5). Днес не е известно място с това име, нито се споменава другаде в Библията. LXX, след думата „Бохим“, добавя обяснението „и до Ветил“. Събитието може да се е случило във Ветил, но фактът, че там са принесли жертва (ст. 5), предполага, че най-вероятно мястото е било Сило, където по това време е била поставена скинията. Контекстът показва голямо събрание и е възможно тези събития да са се случили във връзка с едно от големите религиозни събрания, като Пасхата или празника на събирането на реколтата. В този случай мястото би било или Сило, или малко село близо до него.

В което се заклех. Обещанието беше дадено в Бит. 12:7; 13:14–16; 15:18; 26:3; 28:13.

Моят завет. Вижте Изх. 34:10–16.

2. Не сключвайте съюз. Вижте Изх. 34:12. Това е видно от записа на първа глава на Съдии, че израилтяните са сключили много съюзи с езическите жители на Палестина. Израилтяните вероятно са твърдяли, че тези съюзи са им били наложени поради неспособността им да прогонят местните жители от силните им позиции.

Съборете олтарите им. Вижте Изх. 34:13. Тези „олтари“ бяха особените каменни стълбовидни олтари, толкова разпространени в Палестина. Социалните контакти с местните жители бяха първата стъпка в неверността на Израел. Следващата стъпка беше направена, когато някои от хората, по този начин, бяха водени да се включат в празненства около езически олтари, свещени дървета и стълбове. След като бариерите бяха разрушени, отстъпничеството, като потоп, заля сред тях. Само за кратко време техният път на сливане беше причинил хаос във високите религиозни принципи. Същите резултати следват подобен курс и днес. Господ е предупредил: „Не знаете ли, че приятелството със света е вражда против Бога? И така, който иска да бъде приятел на света, става враг на Бога“ (Яков 4:4).

„Защо направихте това?“ Пратеникът започна с разказ за нещата, които Бог беше направил за Своя народ, като ги беше освободил от египетско робство и ги беше установил в Обещаната земя. Сега се повдига въпросът: „Какво бяха направили те за Бога в замяна?“

Тяхната неблагодарност беше очевидна в религиозното отстъпничество, което стана очевидно само в рамките на няколко години. Израел очевидно не се подчини на важни въпроси, които Бог изрично беше заповядал. Те бяха нарушили договора; следователно Бог не можеше да изпълни Своята част от споразумението.

3. Казах също. Тоест, Бог беше дал предварително предупреждение (виж Числа 33:55; Исус Навин 23:13). Тази заплаха сега трябваше да бъде изпълнена. Бог щеше да оттегли условните Си обещания, дадени в Изх. 23:31 и на други места.

Ще бъде капан. Поклонението на тези езически божества би довело до груба поквара, която би причинила гибелта на целия народ (виж Изх. 23:33; Изх. 34:12; Втор. 7:16; Исус Навин 23:13).

Неуспехът да се прогонят жителите на земята донесе своето наказание. Така е и с всеки грях. Похотта и покварата не само отрязват Божиата благодат, но носят възмездие и наказание в резултат на самия грях. Бог често наказва греха с грях (виж РР 728).

5. Бохим. Вижте на стих 1. Строгийт укор, отправен от пратеника, причини хората да се разплачат. Това беше плач на срам и само отчасти на покаяние. Оттогава името служеше, за да напомни за сълзите на разочарование и позор. Мястото и свързаните с него инциденти ни напомнят за съвременната стена на плача в Йерусалим. Подобно на евреите в това преживяване в Бохим, мнозина днес се разтапят под проповядването на покаяние, само за да се втвърдят отново, преди да могат да бъдат отлети в нова форма.

Заслужава да се отбележи колко бързо тези заблудени хора бяха докоснати от проповедта на този пратеник. Божието слово има силата да трогва и обръща хората и този, който е така трогнат, може с право да плаче за миналите си неуспехи и грешки. „Блажени, които скърбят, защото те ще се утешат“ (Матей 5:4). Би било обаче много по-добре, вместо да се назовава мястото по начин, който поставя основния акцент върху чувствата и проявите на скръб, то да се нарече „Покаяние“. Именно това последно преживяване търси Бог. Това очакване е добре изразено в думите на Павел: „Защото скръбта по Бога добива покаяние за спасение, за което не се разкайваме“ (2 Коринтяни 7:10). Твърде често религията е преживяване на чувства и емоции, а не на вяра и послушание.

6. Когато Исус Навин. Като разказва за първите усилия на племената да консолидират позицията си в Палестина и божественото порицание за неспособността на Израел да се подчини на Божиите напътствия, авторът е дал историческия контекст, който обяснява защо Бог е издигнал съдии. Сега той се обръща към основната тема на книгата, а именно, за да покаже как редуващите се периоди на потисничество, последвани от освобождение, са резултат от Божиите усилия да обърне Израел от идолопоклонство към лоялно послушание на Бога и Неговия закон. Преди да започне променливата история на потисничество и освобождение, авторът свързва разказа си с този на книгата Исус Навин. Стихове 6–10 са резюме, което подхваща историята от момента на смъртта на Исус Навин и накратко допълва историята до преживяването в Бохим, разказано по-рано.

7. Служиха на Господа. Поне с външно уважение и на национална основа. Споменът за могъщите Божии постъпки в тяхна полза за известно време държеше израилтяните външно лоялни към вярата си.

Исус Навин. Удовлетворяващо е да осъзнаем колко широкообхватно може да бъде влиянието на един благочестив водач. Неговата тежест и влияние върху Израел бяха такива, че докато Исус Навин беше жив, те бяха достатъчни, за да запазят народа верен на обещанията си към Господа.

Старейшини. Старейшините били главите на семейства и кланове. Те притежавали официална власт по социални и религиозни въпроси и играли водеща роля в поддържането на лоялност към обичаите и религията, определени от Моисей. Когато те умирали, религиозното отстъпничество бързо настъпвало. Този пасаж ни помага да осъзнаем, че не само велики, известни водачи могат да упражняват влияние за добро, но и по-нисши служители могат да оформят модела на религиозния живот.

8. Сто и десет години. В летописа не се посочва колко дълго е живял Исус Навин след събранието в Сихем. Смъртта му вероятно е настъпила скоро след това, защото той е бил „стар и в напреднала възраст“ (Исус Навин 23:1, 2), когато е свикал това събрание на главите и представителите на племената. Поводът за свикването на събранието вероятно е било осъзнаването му, че смъртта е близо. След като разказва за разпадането на събранието, разказвачът съобщава, че Исус Навин е починал (Исус Навин 24:29), което показва, че е живял само кратко време след това.

9. В Тимнат-ерес. Буквално „част от слънцето“. В Исус Навин 19:50 и 24:30, Тимнат-сера, „допълнителна част“ (първата и последната буква на втората част са разменени). Не може да се каже със сигурност кое е правилното изписване. Градът е бил наречен Тимнат и тъй като е бил разположен в планинска част, известна като Херес (виж Съдии 1:35), се смята, че последното име може да е било добавено, за да не се обърка с други градове с име Тимнат. Мястото сега се нарича Хирбет Тивне и е на 15,6 км северозападно от Бетел в централните планини.

10. Друго поколение. Това беше поколение, израснало в Ханаанската земя, подложено на покваляващото влияние на социалното и религиозно общуване с идолопоклонническите хора от страната. Децата жънеха в изобилие това, което родителите им бяха посели.

Не познавах Господа. Не познавах от опит могъщото дело на Бога, и средата им, с нейните покваляващи влияния, не беше развила в тях независима сила на характера. Исус Навин и старейшините от миналото бяха служили като опори за слабата им вяра. Когато тези опори бяха отнети от смъртта, хората се спънаха и паднаха, защото нямаша силна религиозна основа.

Наложително е всички християни да изследват добре основите на своята вяра, за да видят дали техният опит е лична и пряка връзка с Бога, или просто външно начинание, основано на опита на друг. Освен ако първото не е вярно, те могат да претърпят същата съдба като тези израилтяни от второ поколение. Нещо повече, християните е добре да помнят това, което Израел е забравил, а именно провиденциалното ръководство на Бог в миналото. „Няма от какво да се страхуваме за бъдещето, освен ако не забравим начина, по който Господ ни е водил, и Неговото учение в миналото ни“ (LS 196).

11. Баалим. Това е множествена форма на еврейското ba'al, което се превежда по различен начин като „съпруг“, „мъж“, „господар“, „господар“. Терминът се прилага и за езически божества. По това време Баал, който е бил най-широко почитан в Ханаан, е бил бог на земеделското плодородие. Смятало се е, че той е даряващият дъжд, чиято енергизираща сила е карала растенията и животните да растат. Той е бил почитан на много места и под различни маски. Името е довело до различни термини като Баал-фегор, Баал-хермон, Баал-зевул и др. В митовите на ханаанския народ Баал е бил противник на бога Смъртта (Мот). Той е бил подпомаган и подстрекаван от две женски божества, сестра му Анат и бога на слънцето Шамаш.

Понякога Ваал е бил отъждествяван с Хадад, сирийския бог на дъжда или бурята. Тъй като Ханаан е била предимно земеделска страна, почитането на Ваал под различни титли е било върховната форма на поклонение. Понякога еврейските писатели са използвали името му като еквивалент на някое езическо божество и това може да е случаят и тук.

Израилтяните сигурно са знаели за ужасните последици от подобно поклонение и за евентуалното наказание, което ще се наложи на онези, които са участвали в него. Едва ли биха могли да не знаят за преживяното с Ваал-фегор, когато чумата отне 24 000 души в резултат на поклонението на Ваал и свързаните с него практики (Числа 25:3-9).

12. Изоставиха Господа. Грехът им се състоеше не само в изоставянето на Бога, когото имаха завет на поклонение, но и на долна неблагодарност за освободението си от унижителното робство в Египет, от което Бог ги беше избавил. От това робство те никога не биха могли да се освободят със собствена сила. Те дължаха поклонение на истинския Бог за това, което Той беше и за това, което беше направил. Неговите дела за Неговия народ Му дадоха право на тяхната вярност.

Богове на хората. Не само божествата на народите, сред които са живели в Ханаан, но може би и божествата на околните народи. Когато хората изоставят Бога, изглежда, че няма ограничение за степента, до която ще стигнат в своето отстъпничество.

13. Ваал. Вижте стих 11.

Астартата. Множествено число от Астартата. Тази богиня е била известна и с името Астартата. Във Вавилония тя е била наричана Ишар. Тя е била богиня на сексуалната любов, майчинството и плодовитостта. В плочките от Рас Шамра тя се появява и като богиня на войната и лова. Нейното поклонение е било широко разпространено в целия близоизточен свят, от Моав (името ѝ се намира на Моавския камък) до Вавилония. Тя е била почитана в Ханаан по времето на Авраам (Битие 14:5); доспехите на Саул са били поставени от филистимците в нейния храм като трофей за победата им (1 Царе 31:10); Соломон ѝ е отдавал почит в разцвета си (1 Царе 11:5). Многобройните женски фигури, открити от археолози в еврейски и ханаански жилища, се смятат за нейни изображения в ролята ѝ на богиня майка. В Стария завет имената Ваал и Астартата се използват почти синоними за всички фалшиви богове и богини на Палестина. Еврейският език няма дума за богиня. Астартата очевидно е била използвана вместо това понятие.

14. Спойлери. Тази дума е общо обобщение на различните народи в Ханаан и около неговите граници, които са нападали, нахлували, потискали или по друг начин са тормозели Израел. Еврейската дума, използвана тук, е същата, която египтяните са използвали за бедуинските разбойнически банди, които са тормозели границите им.

15. Където и да са отивали. Тоест, когато са излизали да се бият или са се качвали на кораби по време на военна кампания те били победени, защото Бог вече не бил с тях. Победите биха могли да бъдат тълкувани като Божие одобрение за греховния им път и по този начин биха послужили само за утвърждаване и закоравяване на израилтяните в тяхното отстъпничество. Това беше една от причините, поради които Бог позволи на езическите народи да победят и по този начин да накаже непокорния Си народ. И все пак във всичко това Божиите цели бяха благотворни. Неговите наказания бяха поправителни, предназначени да върнат израилтяните обратно при техния Бог.

16. Съдии. Техният опит прави името им синоним на „избавител“. Те бяха шампиони или водачи, които Господ призоваваше да се справят със специални ситуации (вижте Въведение, стр. 301). След период на наказание Бог щеше да даде на израилтяните облекчение, като дари избран човек със сила и водачество, достатъчни да прогонят

потисници. По-късните преживявания щели да разкрият дали хората са си взели поука от последствията от религиозното си отстъпничество.

17. Не искаха да слушат. Пораженията им от ръцете на врагове и последвалото потисничество не успяха да научат еврейския народ на послушание. В усилията си да ги спаси, Бог беше позволил бедствие да ги сполети. Когато Той облекчи страданието им чрез делото на съдиите, Той намери хората все така непоколебими.

Блудници. Това е честа метафора в Библията за религиозно отстъпничество.

Доколкото почитането на езическите божества в Близкия изток често е било съпроводено със сексуална неморалност в техните храмове и горички, терминът е бил не само метафорично, но и буквално точен.

18. Разкаж се пред Господа. Тоест, Господ се наскърби, че те трябваше да понесат потисничество. Основното значение на думата, преведена като „покаяли се“, е „да се скърби“, „да имаш състрадание“, „да се съжالياваш“. Това не означава, че Бог е променил решението Си. Бог е допуснал наказанието за тяхно добро. Когато наказанието е довело до желаните резултати, Божието състрадание е довело до избавление за потиснатите. Божията цел е била страданието да доведе до промяна в поведението. Когато целта е била постигната, потисничеството е било премахнато или смекчено. Това е било напълно в съответствие с Неговата първоначална цел.

19. Те се върнаха. Тоест, те се върнаха към предишните си отстъпничества. Те изоставиха поклонение на Бога и се обърнаха към поклонение на езически божества и практикуване на покваряващо идолопоклонство. В контекста на тези факти авторът на книгата Съдии представя своята теза, а именно, че Бог е допуснал бедствия в резултат на греха, за да накара народа Си да види злото на своите пътища. Тези бедствия произвели форма на скръб и покаяние. Тогава Господ издигнал избавител. По време на отсрочката Той осигурил изпитание за искреността на покаянието на Израел. След смъртта на съдията неблагодарният народ скоро се върнал към предишните си пътища. Именно тази гледна точка прави книгата Съдии нещо повече от обикновена история. Тя е философия на историята. Авторът не се интересува само от разказване на случилото се след заселването в Ханаан. Той е по-скоро проповедник, отколкото историк. Той иска читателят да разбере защо са се случили тези неща. Той казва, че периодът след влизането в Ханаан е бил неспокоен и като цяло катастрофален за евреите. За известно време те са били свободни; след това отново са били в робство или са страдали от нашествие. Защо е било така? Това беше така, защото хората се бяха отвърнали от Бога и Той, в опит да ги върне, позволи да дойде бедствие. С други думи, авторът ни казва, че Божията ръка е оформяла историята, за да постигне желаните от Него цели. Авторът на „Съдии“ е един от първите истински историци. Той се е стремил да запише за бъдещите поколения значението на събитията.

Повече от бащите си. Една от поразителните характеристики на греха е начинът, по който се разраства като гъби. Дайте му малко начало и той скоро задушава способността да му се съпротивляваме и завладява целия живот.

Не преставаха. Изречението гласи буквално: „те не оставиха нищо да падне от делата си“. Те не искаха да се откажат от нито един от злите си навици и практики. Сърцата им не бяха наистина променени. Ако наистина бяха получили нов дух, той щеше да изгони тези стари практики, както надигащият се сок в дървото изтласква мъртвите листа.

20. Гняв Господен. Пасажът има за цел да изобрази Божията омраза към греха. Гневът не е импулсивен, а по-скоро израз на Божието отвращение от злото, отвращение, което се основава на светостта на Неговия характер. Човешкият гняв е огън, горящ от импулсивна и егоистична страст; Божият гняв извира от вечни принципи.

на праведност и доброжелателност. Ако Бог е безкрайно добър и свят и ако знае пълното нещастие, което грехът е донесъл в Неговото творение, с какво друго чувство може да гледа на греха, освен с това на омраза и негодувание, които в крайна сметка ще го обречат на унищожение?

Междувременно Бог се стреми да спаси грешника, за да не бъде и той погълнат от пречистващия огън (Езекиил 33:11; 2 Петрово 3:9).

Наруших завета си. Божието неодобрение не беше без причина. Фактът, че хората бяха участвали и се бяха съгласили със завета, сключен на Синай, им налагаше задължения, равностойни на заповеди. Конкретното задължение, което те толкова очевидно игнорираха, беше това, което забраняваше почитането на който и да е друг бог.

21. Отсега нататък не насилствено. Единствените победи, които бяха постигнали, бяха спечелени с помощта на Господа. Израел беше нарушил условията на завета, като се покланяше на други богове, така че Господ беше освободен от Своята част от договора и не беше задължен да изпълни обещанието Си да прогони останалите местни жители на земята (Исх. 23:27, 31).

22. Изпитайте Израел. Целта на напускането на тези езически народи не беше да се установи дали Израел, изложен по този начин на близък и постоянен контакт с езичеството, ще остане верен на собствената си религия. „Бог не може да бъде изкушаван от зло, нито Той изкушава никого“ (Яков 1:13). По-скоро от самото начало беше очевидно, че Израел не остава верен. Бог остави народите като инструменти, за да измъчва израилтяните, да ги наказва и да ги учи, че пътят на отстъпничеството не се отплаща. Чрез страданията Бог се опитваше да обърне умовете на Своя народ обратно към Него. Това изглежда е значението, което думата „изпитвам“ има тук. Тя означава „да опитам“ в смисъл на донасяне на трудни преживявания, които ще събудят хората към истинското им състояние.

Подобни преживявания са били участта на хората във всички епохи. Периодите на страдание и разочарование са служили да обърнат мислите на изкушаваните обратно към сериозността на дълга и великата Божия цел в тяхното съществуване. Тези преживявания не са били, за да покажат характеристиките на хората пред Бога, защото Той познава сърцата им, а по-скоро, за да им „докажат“ истинското им състояние.

Въпреки многократните провали на Израел през този период, дисциплината не е била пълен провал. Наказанията от чужди народи сигурно са довели до благотворни промени в живота на някои от евреите. Суровите и последователни наказания, без съмнение, са внушили у мнозина чувството, че пътят на греха е път на скръбта. За да заемем фразата на Бъниън, Бог е направил „Страничната поляна“ по-груба от „Царския път“.

След като няколко пъти били обзети от „Гигантското отчаяние“, израилтяните често се радвали да се завърнат отново по начина, по който са си тръгнали. Тези наказания научили хората на достатъчно трудни уроци, така че по времето на Самуил израилтяните изглеждали са постигнали известен духовен напредък. В края на периода на съдиите, когато е въведен съдийството на Самуил, чуваме по-малко за отстъпничества, отколкото преди. Освен това, всички тези проблеми са водили до сближаване на различните племена, така че по времето на Самуил се е забелязвало силно националистическо чувство.

Пазете пътя. Естествената склонност да правим „всеки човек каквото и да е правилно по свой начин“ очи“ (Второзаконие 12:8; вж. Съдии 17:6; 21:25) беше напълно демонстрирано от Израел през вековете, в които бяха управлявани от съдиите, а по-късно и под монархията. Пътищата на човека обикновено са „прави в собствените му очи“ (Притчи 21:2). В резултат на това „всички ние като овце се отклонихме; всеки се обърна по своя път“ (Исая 53:6).

23. Напусна тези народи. Препятствията са необходими за развитието на характера. То беше добре за израилтяните да се научат как да живеят свят живот сред покварена

среда. Продължаващият конфликт със силите на злото, ако бъде правилно посрещнат, би развил истинска вяра в Бога. Поради това Бог не беше успял напълно в първите усилия на племената да консолидират своите надели. По същата причина Той не беше позволил на Исус Навин да получи абсолютно господство над цялата ханаанска територия. Господ беше помогнал на израилтяните да прогонят толкова хананейци, колкото бяха необходими, за да осигурят място за заселване на племената. Неговият план беше, когато хората се увеличат на брой и научат уроците на послушанието и вярата, да им бъде дадена силата да прогонят останалите хананейци. В историята на Израел при Давид и Соломон тази цел беше, поне до известна степен, постигната.

КОМЕНТАРИ НА ЕЛЪН Г. УАЙТ

2 МҮР 432

7 ПП 544

10–19 стр. 545

22 АН 205, 221; LS 323

ГЛАВА 3

1 Народите, които бяха оставени да изпитват Израел. 6 Чрез общуване с тях те се обвързват идолопоклонство. 8 Готониил ги избавя от Хусан-рисатаим. 12 Еод от Еглон. 31 Самагар от филистимците.

1. Това са народите. След като завърши тълкуването си на историята на целия период на съдиите, авторът сега се обръща към изброяване на различните народи, останали в Ханаан, с които израилтяните трябвало да се борят. Правейки това, той добавя още една причина, поради която тези ханаанци са останали, а също така показва как социалното и религиозно сливане с езичниците е протичало бързо (ст. 1–6).

2. Научете ги на война. Тези, които принадлежаха към новото поколение на Израел, не познаваха ужасите на войната, нито пък бяха лично запознати с могъщите избавления, които Бог беше извършил за техните предци. Израснали в сравнително спокойствие, те обърнаха гръб на Бога, на когото бащите им се бяха уповавали за избавление от числено превъзходящ враг. Бог възнамеряваше чрез народите, останали в и около Ханаан, да повтори уроците от предишните Си могъщи избавления и за безсилието на езическите богове. Чрез последвалите войни по-младото поколение израилтяни научи от горчив опит, че могат да себият и да победят тези многобройни и воинствени хора само с помощта на Бога на техните бащи.

3. Господари. Евр. *seren*. Използва се в Библията за владетелите на тези филистимски градове, с едно изключение (1 Царе 7:30). Очевидно е филистимска дума или титла, доколкото обикновено се използва само за тези владетели и не се появява другаде. Имало е пет основни центъра на филистимската конфедерация: Газа, Азот, Акaron, Гет и Аскалон (1 Царе 6:16–18). Три от градовете бяха превзети от Юда (Съдии 1:18), но очевидно бяха загубени отново.

Всички ханаанци. Тоест, групите ханаанци, които са останали във всички части на земя. Голяма част от територията им, разбира се, беше превзета.

Евейци. Вижте Исус Навин 11:3. На други места евейците са споменати във връзка с градове в централната част на Палестина, в Сихем (Битие 34:2) и Гаваон (Исус Навин 9:7). Археолозите не могат със сигурност да идентифицират тези хора. Предполага се, че евейтите са били част от хорейците или хуритите (вижте Исус Навин 9:3).

Планината Ливан. Тук е описано, че евейците живеят в района около планината Хермон (в северна Палестина) до влизането в Емат. Последният израз беше

често използван в Библията за обозначаване на северната граница на Ханаан. Самият град Емат се е намирал на река Оронт, на около 225 километра северно от планината Хермон. Територията му обаче се е простирала на няколко километра южно от града.

Влизането в Емат. Вижте или Числа 34:8.

4. Да изпита Израел. Вижте гл. 2:22, 23.

5. АмореЙци. Вижте гл. 1:35, 36.

Ферезейци. Вижте гл. 1:4.

Йевусейци. Вижте гл. 1:21.

6. Взеха дъщерите им. Смесени бракове между онези, които почитаха Бога, и онези Този, който не го е направил, е споменат в книгата Битие като един от факторите, обясняващи злото, царуващо на земята преди Потопа (Бит. 6:2–4). Яхве строго е забранил смесените бракове с невярващите народи на Ханаан (Втор. 7:3), но хората често са пренебрегвали това предписание. Резултатите от подобни смесени бракове са очевидни от опита на Соломон (3 Царе 11:1–8). Опасността от подобни трагични резултати съществува и днес. Твърде често бракът между вярващ и невярващ покварява вярата на вярващата страна. Едва ли би могло да бъде другояче (виж 2 Кор. 6:14–17).

7. Горичките. Евр. „ашерот“ или в единствено число „ашера“. Значението не се предава от превода „горички“ (виж 2 Царе 23:6). „Горичка“ едва ли би могла да бъде изнасяни от дома Господен. Тези „ашероти“ (често „ашерими“) очевидно са били дървени стълбове или дървесни стволоче, един от които обикновено е бил поставян до езически олтари и почитан като обект на поклонение. Може би е бил смятан за обиталище на божеството (виж Втор. 16:21; 4 Царе 17:10). Такива изображения са били често срещани в ханаанските светилища и постепенно са започнали да се използват във връзка с еврейското поклонение. Четем за един до олтара на Ваал в родния град на Гедеон (Съдии 6:25), за други, разположени в Самария, Йерусалим и Ветил (4 Царе 13:6; 23:6, 15). Изглежда, че са получили името си от известна богиня на ханаанците на име Ашера, която в плочите от Рас Шамра е описана като майката на боговете и често наричана Господарката на морето. Не е известно как дървесен ствол или дървен стълб са се превърнали в неин символ.

8. Той ги продаде. Тоест, позволи им да бъдат победени и да бъдат превърнати в подчинен народ, който запазва териториите си само чрез плащане на данък.

От тази точка започва същинското повествование на книгата Съдии. Дотук книгата Чрез два предговора (гл. 1:1 до 2:5 и 2:6 до 3:7) е поставил историческия контекст и е заявил принципа, че греховете на народа са довели до потисничество, но че Бог е осигурил избавление чрез „съдия“, за да даде на Израел още една възможност да приеме своята висока съдба. Разказът за съдия Отониил, както и този на другите съдии, е даден, за да илюстрира тази истина.

Хушан-рисатаим. Историческите записи не съдържат информация за нашествието на Ханаан от месопотамски цар с това име. Титлата означава „Хушан с двойно зло“. Последната част от името вероятно е добавена от израилтяните, за да покажат отвращението си към него. Нашествието е дошло от североизток, от Арам Нахараим, както е дадено на еврейски. Думата означава „Арам на двете реки“. Това е било общото обозначение за региона между горното течение на реките Ефрат и Хабур.

Думата Месопотамия по-късно започнала да означава целия регион между реките Тигър и

реки Ефрат. Доколкото по това време Арам Нахараим е бил управляван от царе на Митани, вероятно е Хушан-ришатаим да е бил цар на Митани.

9. Извикаха към Господа. С изчезналата самоувереност, изчезналите илюзорни мечти за удоволствие, хората най-накрая се обърнаха към своя Бог. Те внезапно осъзнаха, че идолопоклонството ги е предало и че езическите идоли са напълно безсилни да им помогнат. С това осъзнаване те се обърнаха отново към Бога на бащите си.

Уместно е отбелязано, че страданието кара онези, които преди едва ли биха говорили с Него, да викат към Бога с настоятелност. И все пак това е божествената цел на изпитанията. Фактът, че хората са се обърнали към Господа в бедата си, е в тяхна чест. Никой искрен вик за помощ никога не е загубен. Въпреки че страданието не е премахнато във всеки случай, за онези, които обичат Бога, за онези, които са напълно предадени на Него, Той ще направи всичко за тяхно добро (Римляни 8:28). Въпреки това ще дойде време, когато, макар че хората „ще викат към Мен, Аз...” няма да ги послуша“ (Йеремия 11:11). Затова трябва да призоваваме Господа, докато е близо (Исая 55:6). Днес е денят на спасението.

Издигна избавител. Когато израилтяните извикаха към Бога в беда, Той чу и издигна за тях народен избавител, Отниил, зет на Халев (гл. 1:13).

10. Духът Господен. Бог не е запазил специалните дарби на Светия Дух само за новозаветни времена. В древността Той също така е екипирал Своите служители за техните задачи чрез даването на Светия Дух.

Отниил е наистина изключителен съдия, тъй като не е записано нито едно негово недискретно или нечестиво деяние. Върху много от другите съдии, въпреки победите им, е паднала сянката на грешка, на скръб или на трагичен край.

Съди Израел. Когато Духът Господен слезе върху Отниил, той първо съди Израел и след това излезе на война. Това показва, че той е оправил нещата сред хората, преди да се опита да се бие с врага. Така е и редно. Грехът, най-лошият от всички врагове, първо трябва да бъде победен. Само с този враг, победен, можем да очакваме победа над враговете в чужбина.

Излязохме на война. Ние не побеждаваме, като стоим неподвижно, дори ако Духът Господен е слезъл върху нас. Действие се изисква от онези, които имат присъствието на Божия Дух със себе си. Духът Господен е създателят на всичко добро и на всички велики постижения, но Той действа чрез човешки посредници.

Неговата ръка надделя. Не се дават подробности за тази война, но тя сигурно е била борба с незначителен мащаб, като се има предвид статутът на потисническият цар. Сега обаче, когато Господ отново помагаше на израилтяните, усилията им бяха увенчани с победа.

12. Отново вършеше зло. След смъртта на верния съдия Отниил, израилтяните постепенно се поддадоха на склонността си към идолопоклонство. Така се вижда колко мощно може да бъде присъствието на един добър човек в църква или държава. Справедливият и честен лидер е една от най-големите благословии, които една нация може да има, не само заради решенията, които взема, но и заради влиянието, което оказва върху другите чрез примера на живота си. Светът днес се нуждае от мъже като Отниил – мъже, изпълнени с Духа – които да го насочат обратно към Бога.

Господ даде сила. Това е началото на втория период на потисничество.

Когато Готониил си отишъл и народът се върнал към греховните си пътища, Бог позволил на други народи отново да потискат евреите. Потисничеството било замислено да бъде благотворно.

Еглон. Моавците са били близки роднини на евреите (Битие 19:36–38). Преди Този път двата народа никога не бяха водили активна война помежду си. Еглон се съюзи с амонците (чието царство се намирало на север от Моав) и с

амаличаните (преселващи се бедуини на юг). Първата атака на Еглон е предприета срещу Йерихон, града на палмите (виж Съдии 1:16), и довежда до завладяването на този град и територията на Вениамин наоколо. Вероятно са изминали около 60 години, след като нахлуващите евреи са разрушили града. Или градът е бил възстановен, поне до известна степен, или друг град е възникнал в околностите му.

15. Ехунд. След като служили на този чуждестранен цар в продължение на 18 години, израильтяните се уморили достатъчно от статута си, за да осъзнаят отново, че проблемите им се дължат на религиозното им отстъпничество и с известно разкаяние извикали към Бога за помощ. Въпреки че веднъж били предали доверието Му, Бог отговорил, като им издигнал избавител от племето Вениамин. Първият съдия бил от Юда, водещото племе. Сега Юда сякаш няма защитник за потиснатите хора. Поне Господ използвал човек от най-малкото племе, племето, което понесло най-голямата тежест на моавското потисничество.

Левичар. Аод, когото Господ избра за избавител, е описан като левичар (буквално „вързан за дясната си ръка“). Този факт има значение за следващите неща, защото левичар би завързал камата си от противоположната страна на тази, на която обикновено я е носил, което е ясно средство за скриване на оръжието.

Подарък. Вероятно плащането на годишния данък. Вероятно е било платено в натура и затова се изисквали няколко израильтяни да го носят и да го пазят от разбойници по пътя.

16. Лакът. Еврейската дума, използвана тук за „лакът“, не се среща никъде другаде в Стария завет. Тя Следователно е трудно да се определи колко дълга е била тази мерна единица. От следващото можем да заключим, че е била дълга около фут.

17. Много дебел мъж. Важен факт в продължението, въведен тук в скоби в очакване на кулминацията на повествованието.

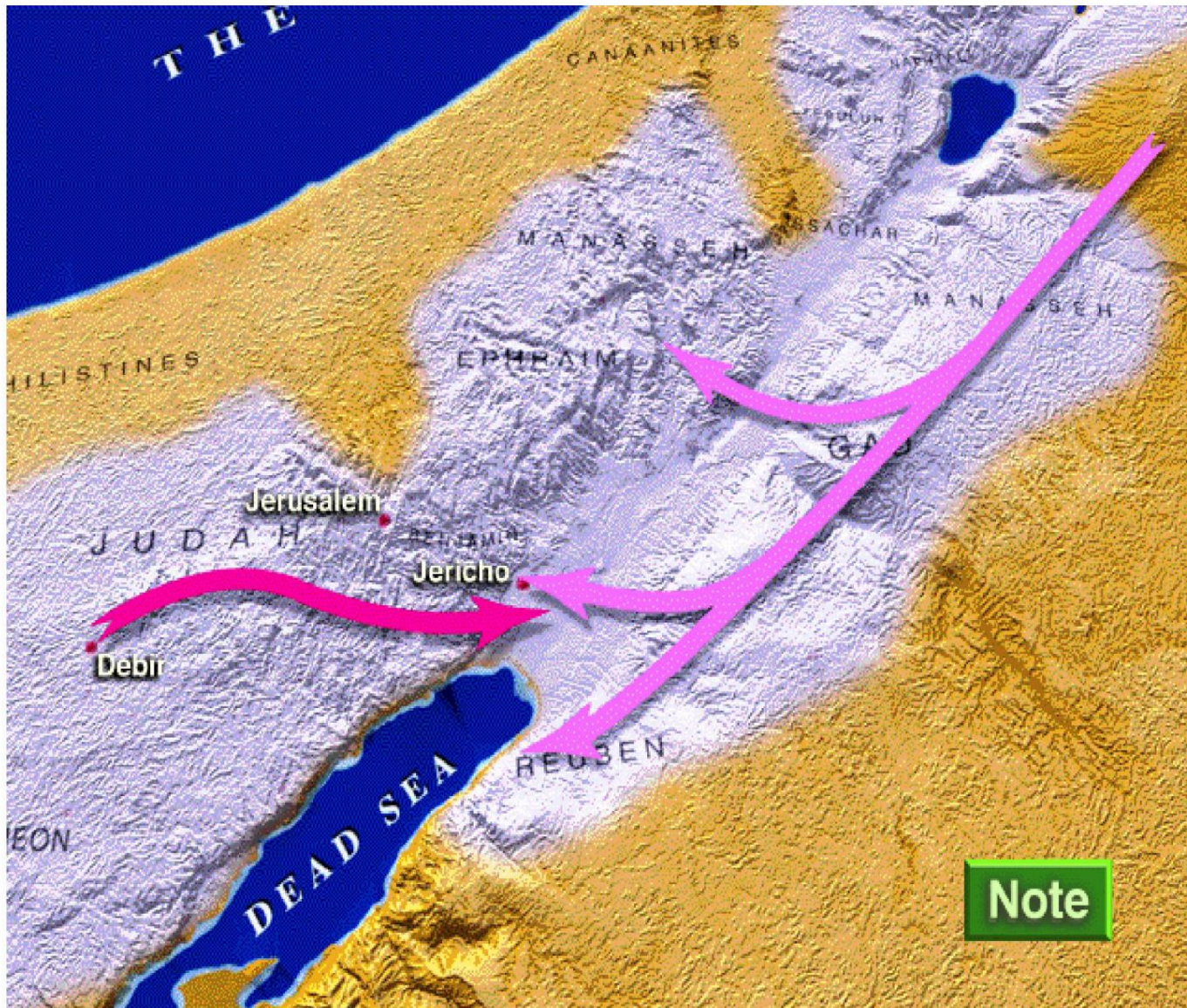
18. Изпратен. След като доставил данъка, Аод и израильтяните-носачи, които били с него, тръгнали за дома. Когато били на безопасно разстояние, Аод изпратил носачите, докато той се върнал, за да се опита да изпълни опасната си мисия. Летописът не посочва местоположението на царската резиденция. Мястото показва, че тя се е намирала в град Моав, недалеч от река Йордан, от Галгал.

19. Кариери. Буквално „издълбани изображения“ или „издълбани камъни“. Това може да са били издълбани гранични камъни или може би езическо светилище, издигнато близо до Галгал от моавците. И двете биха били считани за идолопоклоннически от израильтяните. Преводът „кариери“ датира от еврейските Таргуми, които са предали еврейската дума по този начин, може би, за да се избегне възможността за заключение, че Еод може да се е задържал около идолите, или заключение, че това са камъните, поставени от Исус Навин (Исус Навин 4:20). За този паметник описанието „издълбани камъни“ не би се отнасяло. Те може би са споменати просто като познат ориентир.

Робство под управлението на Кушан (Съдии 3)

1

¹ Никол, Ф. Д. (1978). Коментар на Библията на адвентистите от седмия ден: Светата Библия с екзегетични и обяснителни коментари. Серия с коментарни справки (Съдии 1:1). Вашингтон, окръг Колумбия: Асоциация на издателствата „Ревю енд Хералд“.

Потисникът е бил Кушан-рисатаим; освободителят е Отниил от Девир; не са споменати места.

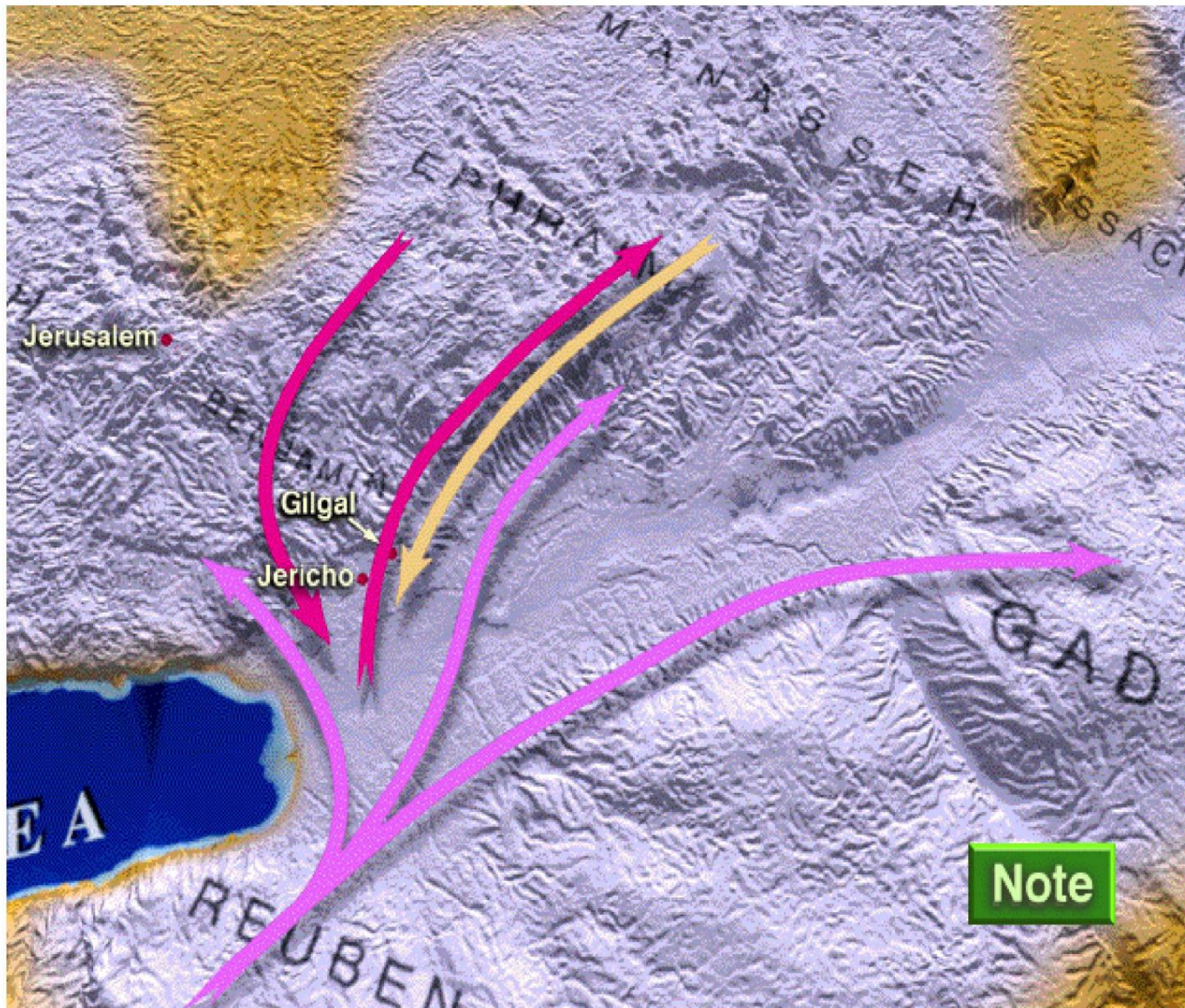
Стрелките показват посоката на нашествието; обхватът не е известен.

2

Робство под властта на Еглон (Съдии 3)

²Никол, Ф. Д. (1978). Коментар на Библията на адвентистите от седмия ден: Светата Библия с екзегетични и обяснителни коментари. Серия с коментарни справки (Битие 1:1).

Вашингтон, окръг Колумбия: Асоциация на издателствата „Ревю енд Хералд“.

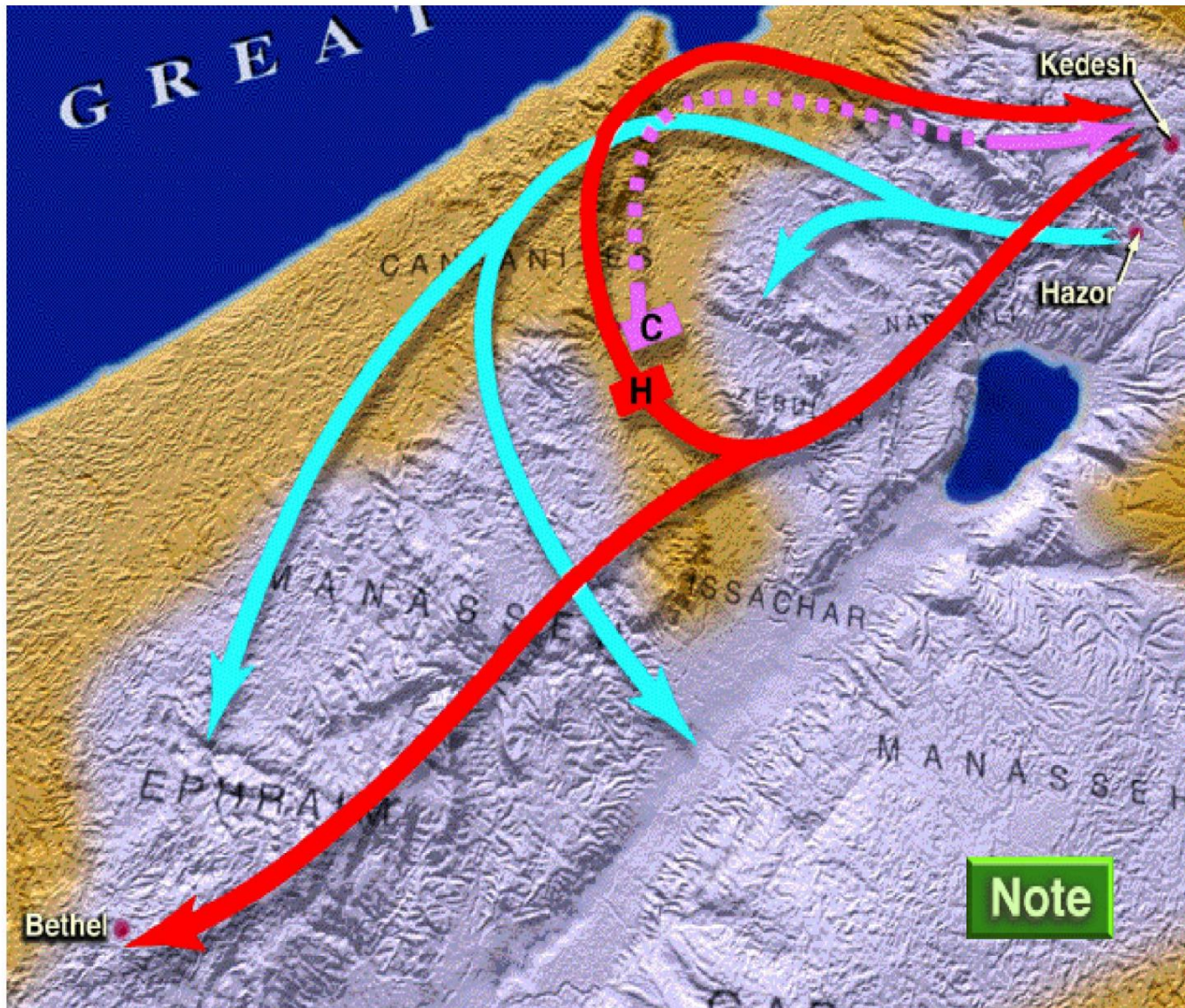

Еглон, царят на Моав, нахлул поне в Рувим и Вениамин. Ехуд, вениаминец, убил Еглон, вдигнал бунт в Ефрем и отрязал моавските гарнизони при бродовете на Йордан. Стрелките показват посоката на нашествията; обхватът не е известен.

³

Робство под управлението на Явин (Съдии 4)

³ Никол, Ф. Д. (1978). Коментар на Библията на адвентистите от седмия ден: Светата Библия с екзегетични и обяснителни коментари. Серия с коментарни справки (Битие 1:1). Вашингтон, окръг Колумбия: Асоциация на издателствата „Ревю енд Хералд“.

Явин от Асор потискал Северен Израел. Варах от Кедес, призван в Ефрем от Девора, победил врага при Кисон. Сисара, бягайки, бил убит от Яил в Заанаим.

Стрелките показват посоката на инвазиите; обхватът не е известен.

4

Тайна поръчка. Или „тайно послание“. Предлогът изглеждал валиден и царят вероятно го приел без подозрение, тъй като Аод бил донесъл данъка и царят вероятно предполагал, че той е на път да издаде някаква тайна относно условията сред израилтяните. Царят вероятно бил информиран, че Аод е изпратил спътниците си напред и естествено би заключил, че Аод е постъпил така, за да

⁴ Никол, Ф. Д. (1978). Коментар на Библията на адвентистите от седмия ден: Светата Библия с екзегетични и обяснителни коментари. Серия с коментарни справки (Битие 1:1).

Вашингтон, окръг Колумбия: Асоциация на издателствата „Ревю енд Хералд“.

да не бъде забелязан от тях, докато предава тайното послание. Естествено, не можеше да се очаква от Ехуд да предаде подобно послание на по-ранната публична аудиенция.

Пази тишина. Еврейската дума имитира звук. Тя съответства на нашето английско „тишина“. Или ssh Заповедта беше адресирана до свитата на Еглон. Ехуд не би посмял да поиска от придворните служители да се оттеглят; следователно вероятно е действал така, сякаш е на път да разкрие тайната си пред всички. Разбира се, царят не би искал тайно съобщение да бъде предадено по този начин. Затова той отпусна придружителите си, използвайки този израз.

20. Лятна стая. Буквално „горна камера за охлаждане“. В съвременния арабски език тази стая все още се нарича със същото име, както е използвано тук на иврит. Това е допълнителен етаж, обикновено трети, издигнат над плоския покрив на къщата в единия ъгъл или върху кулоподобна пристройка към сградата. Високата му височина и решетъчните прозорци от всички страни го правеха добре проветрив и удобен дори в горещо време.

Очевидно е, че някои подробности от повествованието са пропуснати. Очевидно след като заповядал на слугите да си тръгнат, царят се оттеглил в личната си стая, където заповядал на Аод да го последва, или може би първите думи на Аод (ст. 19) били предадени на царя чрез пратеници.

Послание от Бога. Това твърдение беше хитра хитрост от страна на Аод, за да се доближи до царя. При тези думи царят се изправи в знак на уважение към божествения оракул.

21. Лявата му ръка. Естественото обстоятелство да бъде левичар е помогнало да се предотврати кралят да не се усъмни, докато бръкваше под робата си, за да извади камата. Мощният удар прониза корема на монарха с такава сила, че цялата кама изчезна от погледа му. Прекаленото затлъстяване на краля, вероятно дължащо се на похот и лукс, го направи неспособен да се защити.

23. Веранда. Еврейската дума, преведена тук като „веранда“, се среща само веднъж в Стария завет. Произлиза от коренна дума, означаваща „да подреда“ и следователно може да означава „колонада“. Всичко, което може да се знае със сигурност, е, че се е отнасяло до някаква част от сградата.

Заклучили ги. Вероятно това е станало възможно само поради факта, че слугите се бяха оттеглили напълно в друга част на къщата. Заклучаваме обаче, че са видели Аод да напуска къщата, защото са се върнали в стаята, където е бил царят. След като са открили, че вратите са заключени, те са решили, че царят желае уединение за известно време.

24. Покрива краката си. Евфемизъм за изхождане. Същият израз се среща в 1 Царе 24:3. Естествено, слугите се колебаеха дали да почукат на заключената врата на своя цар.

26. Избягал. Колебанието и чакането от страна на царските прислужници дали на Аод достатъчно преднина, за да може да избяга. Вероятно също така царската резиденция е била близо до Йордан, което е позволило на Аод скоро да бъде безопасно от другата страна.

Сеира. Местоположението не е известно. Изглежда е било в близките планини на Ефрем.

27. Планината Ефрем. Предвид факта, че Ехуд беше от племето на Вениамин, Може да изглежда странно, че не е отишъл до по-близките селища на собственото си племе. Или там са били разположени силни моавски гарнизони, или е смятал, че вениамитите са твърде уплашени, за да откликнат на призива му за битка. Племето на Ефрем, най-многобройното и най-агресивното от племената, бързо откликнало на призива му за битка.

28. Бродовете на Йордан. Бродовете директно на изток от Йерихон, близо до Галгал, изглежда са посочените. Този ход е бил направен, за да се предотврати изпращането на подкрепления от Моав, а също и да се отреже бягството на моавските гарнизони от израилтянската страна на реката.

29. Никой не избяга. Толкова всеобхватно и незабавна беше въстанието на евреите че моавските гарнизони, състоящи се от отбрани мъже, са били напълно унищожени.

30. Моав беше покорен. Моавската сила от израилтянската страна на Йордан беше разрушен до такава степен, че от тази страна вече нямаше никаква опасност.

31. Шамгар. Очевидно той е бил следващият национален герой, излязъл на сцената на действието. Неговите подвизи бяха само локални, насочени срещу филистимците в южна Палестина. Вероятно е живял по същото време, когато Девора и Варак са се сражавали с ханаанците в северната част на страната. Глава 4:1 гласи, че Девора и Варак са извършили освобождението си след смъртта на Аод, но не споменава нищо за Самар. Девора предполага, че Самар е бил негов съвременник (гл. 5:6). Този факт се подсилва допълнително от наблюдението, че Самар не е включен в хронологичната схема на повествованието, като изобщо не са му приписани години. Чрез смелите си подвизи той спасява израилтяните в неговия район от потисничество и поробване от филистимците. Той е бил освободител, национален герой, но не е бил наричан съдия на Израел.

Името Самгар изглежда е чуждо и вероятно се смята, че е хуритско или хетейско. Чуждестранното име може да се дължи на факта, че майка му е била израилтянка, омъжена за хурит или ханаанец. Авторът вече е отбелязал, че смесените бракове са били често срещани. Баща му се е казвал Анат, името на езическа богиня, и се смята за малко вероятно евреин да получи това име, освен ако не е от отстъпили от вярата родители.

Остен за вол. Инструмент за подтикване на волове напред. Те често са били дълги до 2,4 метра, така че този, който е държал плуга, да може да достигне воловете. Заострени от единия край с метален връх и с острие с форма на длето от другия за остъргване на ралото, такива остенци са могли ефективно да се използват вместо копие. Това е било скромно оръжие, но „остен за вол“, с Божията благословия, постига безкрайно повече от „меч на Голиат“ без Неговата благословия. И понякога Бог избира да действа по толкова необичайни начини, че силата наистина да бъде разкрита като Божия.

ГЛАВА 4

1 Девора и Варак ги избавят от Явин и Сисара. 18 Яил убива Сисара.

2. Явин. След 80-те години мир, които настъпили, след като Аод прекъснал моавското гнето, израилтяните станали небрежни в духовния си живот и отново изоставили своя Бог. За да събуди народа Си, Господ позволил на ханаанския владетел, командващ силната верига от крепости в Северна Палестина, да потиска северните еврейски племена в продължение на 20 години. Историята за това как това иго на потисничество е било разбито от Девора и Варак е разказана два пъти, веднъж в прозаична форма в гл. 4 и отново в поетична форма в гл. 5.

Книгата на Исус Навин споменава Явин като цар на Асор (Исус Навин 11:1-9). Градът е бил превзет от израилтяните по това време, но вероятно оттогава е бил възвърнат от ханаанците, преди израилтяните да успеят да консолидират позицията си в този регион. Друг Явин, вероятно внук на царя, когото Исус Навин беше унищожил, сега държеше хлабава власт над всички ханаански сили в Северна Палестина.

Сисара. От този момент нататък в повествованието не чуваме повече за Явин, освен кратко споменаване в стих 23. Той е предал ръководството на войските си на полеви командир на име Сисара. Този генерал може да е бил самостоятелен цар, управляващ над

градът, в който той живееше. Харошет се намираше на 25 километра северозападно от Магедон, където равнината на Йезреел се стеснява, преди да се съедини с крайбрежната равнина на Акра. Равнината представляваше естествен терен за внушителната бойна сила на Сисара от 900 железни колесници (гл. 4:3). Срещу такъв заплашителен враг израилтяните, в състояние на греховен бунт, не можеха да устоят и скоро бяха победени и принудени да плащат данък.

Харошет. Кажете на Амр в Кишон.

4. Дебора. Буквално „пчела“. От съдиите, чиито подвизи са записани в тази книга, тя е единствената, за която се споменава, че притежава пророчески дар.

Лapidот. Означава „факли“ или „светкавици“. Някои смятат, че фразата „съпруга на Лapidот“ трябва да се преведе като „жена с огнен дух“, което наистина може би не е било твърде неприложимо название в светлината на продължението.

Тя съдеше. Може би не като принцеса, дадена ѝ от гражданска власт, а като пророчица, поправяща злоупотреби и уреждаща оплаквания.

5. Тя живееше. Буквално „тя седеше“, тоест на съдийския стол. Любимото ѝ място за Мястото за разглеждане на дела се е намирало под дърво между Рама и Ветил (виж 1 Царе 1:1). Изглежда, че това е било в близост до известното „дърво на скръбта“, под което е била погребана дойката на Рахил, Девора (Бит. 35:8). Този тип съдебна зала е позволявала на хората най-свободен достъп до нея и там те са „идваха при нея за съд“.

6. Кедеш-нафталим. Може би съвременният Tell Qades, 4 мили. (6,4 км.) северозападно от сега отводненото езеро Хуле в горна Галилея. Кедес-Нафталим е била ханаанска крепост.

Руини покриват живописното място на Кадес днес.

Приближавайте се. Тоест, „обединявайте се“ в малки групи.

Връх Табор. Изтъкнат хълм (588 м.), разположен на много мили южно от Тел.

Кадес, в територията на Исахар, на около 8,8 км източно от Назарет. Той е контролирал главния път през тясната долина, водеща от равнината Ездrelон надолу до равнината, където Йордан напуска Галилейското езеро. Централното му местоположение го е направило естествено място за събиране на северните племена, а височината му е улеснявала защитата срещу колесниците на Сисара. Върхът, продълговатата платформа с дължина близо 915 м от изток на запад и 396 м в най-широката точка, е бил отличен район за събиране на войски. Векове по-късно Антиох Епифан, а по-късно и Йосиф Флавий, са използвали това плато за същата цел.

Нефталим и ... Завулон. Глава 4 споменава само тези две племена като участващи в битката. В гл. 5 се споменават шест племена като участници. Нефталим и Завулон вероятно са предоставили по-голямата част от войските, а останалите четири племена може да са изпратили само малки контингенти.

7. Кисон. Походът на Сисара от щаба му в Харошет, за да се бие с израилтяните на планината Тавор, щеше да го води по частично пресъхналото речно корито Кисон. Именно тук Господ обеща да му нанесе поражение. Беше необходимо поражението да се случи в равнината, а не на планината Тавор, за да се постигне унищожаването на колесниците.

8. Върви с мен. Барак вероятно е осъзнал, че сам не може да издържи морал на евреите. Присъствието на Девора щеше да послужи, за да стане ясно, че начинанието е от Бога. Вероятно е искал всички да разберат ясно, че именно тя, пророчицата, е инициирала кампанията, а не той самият. Заслужава чест на Барак, че е последвал пророческото ръководство в опасното начинание.

Заслужава да се отбележи също, че Девора не се отдръпна от пътя, който беше предписала на другите. Що се отнася до Варак, той предпочете по-скромната роля на човек, който изпълняваше заповедта, дошла от Господа. Той доброволно се оттегли зад властта на жена, която Бог беше оживил и вдъхновил. Днес са необходими мъже, които ще се подчиняват на божествения глас, както направи Варак.

Бог не се ограничава само до шестимата мъже в избора Си на пророци. Както Старият завет и Новият завет споменават пророчици (Исх. 15:20, 21; Числа 12:2; 4 Царе 22:12–20; Лука 2:36; Деяния 21:9).

9. Ръката на жена. Девора се съгласи да участва във военната експедиция, но преди да напусне дома си в планината Ефрем, за да придружи Варак в Северна Палестина, тя пророкува, че победата, която ще последва, няма да допринесе за славата на Варак, а за славата на жена. Тя не говореше за себе си, а за Яил (ст. 18–21), която трябваше да убие Сисара.

10. Изкачих се. Фразата тук означава „да се придвижва напред за битка“.

В неговите нозе. Изразът означава „следвайки го“ или „под негова команда“.

11. Кенеецът Хевер. Този стих обяснява обстоятелствата, при които някои от кенейците са се озовали да живеят в тази северна област, когато, според по-ранното твърдение на автора (гл. 1:16), са се заселили в южна Палестина. Причината е била, че тези кенейци са се отделили от останалата част от племето и са потърсили дом в земите на Завулон и Нефталим. Един от тях на име Хевер се е заселил чак на север в областта Кедес.

Ховав. Вижте върху Числа 10:29.

Обикновен. Тази еврейска дума означава „дъб“, а не „обикновен“. Мястото беше близо до Кедес, домът на Барак.

12. Те разказаха на Сисара. „Те“ трябва да се разбира безлично, като „беше съобщено на Сисара“. Някои смятат, че информаторите са били кенейците, които са били в добри отношения с Явин, ханаанския владетел.

13. Неговите колесници. 900-те колесници били сборът от всички ханаански градове в съюза.

Кишон. Самата река Кишон, макар и много къса, е най-голямата река в тази част на Палестина, захранвана от множество малки притоци, които пресичат равнината на Ездрелон и отводняват околните хълмове. От околностите на Тавор северен приток се влива в главния поток близо до Мегидо. Вероятно именно към този приток Сисара е повел въоръжените си колесници и близо до който те са разположили лагер в равнината покрай реката.

15. Смутил Сисара. Средствата, които Бог е използвал, не са точно посочени. Паралелният разказ в гл. 5 гласи, че река Кисон, по чиито брегове се е разположила ханаанската армия, е отнесла армията (гл. 5:20, 21). Възможно е Бог да е изпратил внезапна буря скоро след пристигането на армията на Сисара. Под такъв дъжд глинестата почва на равнината се е превърнала в блато от лепкава кал, в която колесниците на ханаанците не са могли да маневрират. Багерист, работещ по разкопките на древния град Мегидо близо до това място, разказва как в дъждовни дни е било практически невъзможно да се отиде навсякъде дори на кон, заради калта.

Поройните води допринесоха за поражението на турците на това място през април 1799 г. когато много от бягащите им войски бяха отнесени и удавени. През Първата световна война английските войски установиха, че дори четвърт час дъжд върху глинестата почва прави маневрите на кавалерията невъзможни.

16. Барак преследваше. Линията за отстъпление водеше надолу по долината, защото в хълмовете от двете страни на долината се намираха еврейските селища. Долината ставаше все по-тесна, докато се приближаваше към тесния проход, който водеше към Харошет. Преди ханаанците да успеят да се върнат в щаба си в Харошет, армията им беше унищожена. Никой не оцеля, за да достигне безопасността на стените му.

Харошет. Това място изглежда е било в противоположния край на равнината Ездрелон, където Кисон преминава през планините в морската равнина (виж на стих 2). Песента на Девора говори за фази от битката, разиграла се близо до Таанак и Магедон (гл. 5:19).

17. Кенейците. Лагерът на това племе е бил може би на 30 или 40 мили (38–64 км) северно от бойното поле. Може би е минал ден или два след битката, когато някога гордият армейски командир, гладен и изтощен, е стигнал до палатките на тези хора, които е смятал за приятелски настроени.

18. Яел. Хевер вероятно е бил далеч от дома, оставяйки жена си Яел да се грижи за палатковия лагер. Слугите може би вече са донесли вест, че командирът на армията на Явин се приближава пеша. Може би новината за победата на евреите е предшествовала идването на Сисара. Доколкото е имало мирни отношения между кенейците и хананейците, Сисара естествено е очаквал да намери прехрана и почивка сред кенейците.

Не бой се. Думите предполагат вероятно подозрение, което Яел се опита да разсее.

Мантия. Сисара легна и Яил го покри с някакъв вид одеяло или килим. Еврейската дума, преведена като „мантия“, се среща само тук в Библията и точното ѝ значение е неизвестно. Контекстът обаче показва, че тя описва покривало.

19. Дай ми. Древна ориенталска практика, обща за всички бедуини, е, че който е ял или пил нещо в шатрата, бива приет в спокойствието на дома. Смъртен враг може да си почине спокойно в шатрата на противника си, ако е пил с него. Молбата на Сисара му показваше, че трябва да бъде предпазлив и предпазлив. Въпреки че беше изтощен, той не смееше да заспи, докато не получи някаква гаранция за намеренията на Яел. Когато Яел отвори козята кожа и му даде мляко да пие, командирът на армията почувства, че може спокойно да се предаде на сън.

21. Пирон. Това беше дървеният кол за палатката, с който въжетата бяха закрепени към земята. Сигурно със смесени чувства Яел взе острия кол и тежкия чук, които беше свикнала да използва за опъване на палатките. Доколкото знаем, тя нямаше лична грешка, за която да отмъщава, и е възможно деянието ѝ да е било провокирано от осъзнаването, че Сисара е потисник на Божия народ, тъй като нейните собствени съдби и тези на семейството ѝ бяха разграничени.

22. Сисара лежеше мъртъв. Не знаем колко време след смъртта на Сисара Варак и част от неговата група пристигнаха да го преследват. Може би пастири, живеещи в хълмовете, бяха забелязали бягащия генерал и бяха информирали Варак и хората му за посоката на бягството му. Докато нетърпеливата група на Варак следваше пътеката към лагера на Хевер, голямо сигурно е било тяхното учудване, когато Яел ги въведе в шатрата си и им показа убития им враг. Така разказът, който започва със смелостта на една жена, завършва на същата нота.

23. Бог покори. Авторът не приписва победата на израилтяните на Варак, Девора или Яил, а на Бог, чиято сила е позволила на евреите да поразят враговете си.

разгром.

24. Преуспяваше и надделя. Тази битка при Кишон беше началото на пълно освобождение на Израел от игото на ханаанците. В последвалото

По време на сраженията евреите оказвали все по-голям натиск върху царството на Явин, докато властта на този ханаански цар не била напълно сломена.

ГЛАВА 5

Песента на Девора и Варак.

1. След това пяха. Много народи са предпочитали да празнуват национални победи с бойни песни. Националните химни на много страни илюстрират вида песен, описана в гл. 5. Във време, когато учебниците са били рядкост или несъществуващи, тази песен несъмнено е била ефективен инструмент за запазване на разказа за победата на Израел над Явин. Тя е една от най-великите бойни поеми, писани някога.

Твърди се, че Дебора и Барак са изпяли песента. Някои смятат, че стихотворението е написано първоначално от Дебора, за да бъде изпято като дует, в който Дебора ще пее първа, а след това Барак ще отговаря с песен. Не може обаче да се каже със сигурност дали това е така.

Тази песен е един от най-трудните за превод пасажи от цялата Библия. Тя съдържа много еврейски думи, които оттогава са излезли от употреба; следователно значението им е трудно да се установи. Песента вероятно е била предадена непроменена от оригиналния си състав и по този начин е включена в книгата Съдии, когато е била написана тази книга, може би дълго време след това. Както е в случая днес, езиците в древността са претърпели промени, така че в течение на няколко века много думи са били излезли от употреба.

Стихотворението започва с хвалебствени думи към Бога за победата (ст. 2–5), последвани от описание на състоянието на нещата, предшестващо битката (ст. 6–8). Има богати похвали за племената, участвали във въстанието, докато упреци са отправени към онези, които не са отговорили в кризисния час (ст. 14–17). Следва описание на битката (ст. 18–22), смъртта на Сисара от ръката на Яил (ст. 24–27) и тревогата на майката на Сисара, докато тя очаква завръщането му от битката (ст. 28–31).

2. Отмъщение. Евр. *peroa' pera'oth*. И двете думи произлизат от корена *para'* което означава „да вода“. Следователно тези еврейски думи могат да бъдат преведени като „воденето на водачите“, което е подобно на превода, който се среща в няколко версии. „Водачите поеха ръководството“ (RSV).

3. Чуйте, царе. Този стих ясно показва паралелизма, който характеризира еврейския език поезия. Стихът е разделен на две части, като разделянето е направено след думата „князе“. Всяка част изразява една и съща мисъл два пъти с малко по-различни думи. Докато нашата английска Библия повтаря думата „пея“ във втората половина на стиха, еврейската има две думи за идеята, като втората има добавената конотация на пеене, съпроводено от струнни музикални инструменти.

4. Сеир. Планинският регион, който се простира от източната част на Мъртво море на юг към Червено море. Споменаването на тази планина изглежда е с цел да се покаже Божието присъствие с израилтяните по време на пътуването им към Ханаан. Това присъствие се е проявявало по чудотворни начини; например в свръхестественото снабдяване с храна и вода и в присъствието на Христос в огнения стълб и облака, който ги е придружавал. Богът, който в древността е действал толкова чудесно, отново се е намесил и е действал чудесно за Своя народ. В този случай планината Тавор, а не Сеир, е била сцената на Неговите подвизи.

5. Планините се разтопиха. Фигура на речта за земетресението на планината Синай по време на даването на закона. Споменът за това чудотворно събитие се припомня и като илюстрация на Божията сила.

6. Дните на Самегар. Вижте гл. 3:31.

Пътищата бяха празни. Този и следващите два стиха описват окаяното положение на земята под ханаанско владичество. Военното положение наруши пътуванията и търговията до степен, че пътищата останаха неизползвани и тези, които трябваше да пътуват, бяха принудени да използват необичайни пътеки през провинцията. Това спиране на пътуванията произтича от наличието на ханаански гарнизони, разположени на стратегически места по главните пътища. Чрез тях ханаанците успяваха да възпрепятстват движенията на евреите и по този начин да предотвратят евентуална партизанска война и същевременно да нарушат търговията.

7. Селата престанаха да съществуват. Може би по-добър превод би бил „селата изчезнаха“. Думите „жители на“ не са в оригинала, както се вижда от курсива в KJV. Идеята е, че хората, които са живели в неограничени селца, са ги изоставили, за да живеят в оградени градове, където са могли да бъдат защитени от безразборно плячкосване, независимо дали от ханаанци или от разбойници, които се умножават в периоди на анархия като този.

8. Избрали нови богове. Това твърдение изглежда е било включено, за да обясни причината, поради която израелтяните са били доведени до това състояние.

След това започна война. На евреите не беше даден мир. Ханаанците започнаха да атакуват укрепените израелитяни градове, притискайки хората. Очевидно ханаанците, подобно на филистимците по-късно, бяха забранили ковашкия занаят и всякакво производство на оръжие сред евреите, така че едва ли е имало ефективен щит или копие сред 40 000 мъже във военна възраст. Тази политика ефективно елиминира всякаква опасност от отмъщение от страна на евреите.

9. Управители. След като описва проблемите на Израел, поетът преминава към стихове 9 и 11, за да попита различни категории еврейски граждани, за да благодарят на онези, които са помогнали да се сложи край на техните ханаански господари. Първите от тях са били „управители“ или буквално „законодатели“ или „прилагащи закона“. Това са били принцове като Барак, които са рискували живота си за победата на Израел. Те са били мъже в управлението на Израел, чийто дълг е бил да отстояват закона и националния ред, и в този случай те са показали, че са достойни за тяхното доверие. Девора е могла да призове хората да благодарят на Бога за ролята, която тези мъже са изиграли в победата над враговете им, ханаанците.

В днешните църкви има много верни водачи, както миряни, така и духовници, които са отдали най-добрите години от живота си изцяло и доброволно в името на благополучието на църквата. Такива мъже заслужават признателността на църквата и на обществото. Можем с право да благославяме Бога за тях и техните трудове, както Дебора направи за водачите, които помогнаха за разпалването на въстанието срещу ханаанците.

10. Вие, които яздите. Мъже с богатство и влияние, както е показано от конете – отбрани животни, които само такава класа може да си позволи. С други думи, нека богатите, тези, които седят на богати гоблени (този превод е предложена алтернатива на „вие, които седят в съда“) и тези, които сега могат да пътуват по някога ненаселените пътища, размишляват и говорят за чудната победа, която Бог извоюва за Своя народ при това паметно събитие.

11. Репетирайте. Тези, които сега живеяха в условия на мир, трябваше да спрат сред спокойната си обстановка, за да репетира този разказ и да благодарят на Бога за Неговата помощ при победата над врага и възстановяването на мира в Израел. Хората вече можеха да се движат безстрашно, продължавайки заниманията на ежедневието. Те обаче трябваше

помнете, че тяхното състояние на мир се дължеше на праведните дела на Бог, чиято сила помогна на смелите израилтяни да се освободят от робството и потисничеството на ханаанците.

12. Събудете се. С поетичен призив към Дебора е отправено да се събуди и да призове племената.

Изпей песен. Не хвалебствена песен за победата, а бойна песен, за да раздвижиш племената и да ги подстрекаваш към битка.

Стани, Барак. Като признат военен водач на евреите, Барак е призован да започне кампания, която ще доведе до залавянето на похитителите.

14. Ефрем. Преди само племената Нефталим и Завулон са били посочени като обединили се зад Варак (гл. 4:10). Тук е показано, че е имало контингенти от Ефрем в централните планини и от Вениамин още по-на юг.

Махир. Син на Манасия (Бит. 50:23). Глава на главния род на племето. Семейството получило наследството си в Галаад, на изток от Йордан. Тук обаче се смята, че името се използва поетично за цялото племе на Манасия (виж също Числа 32:40; Втор. 3:15).

Перо на писателя. Буквално „тоягата на писаря“. Смята се, че се отнася до отличителните белези на офицерът, чието задължение беше да събере войските, като преброи броя на мъжете, явили се от всяко място.

15. Исахар. Друго участващо племе. Не всички племена обаче се обединили около Девора и Варак, когато те издали призив за битка. Някои племена категорично отказали да се включат в битката, а други се колебали и обмисляли, докато битката приключила.

За дивизиите. По-добре казано „сред дивизиите [клановете]“.

Велики мисли. Това, което вероятно се е случило, когато призивът за битка достигнал до различните кланове от племето Рувим, живеещо не толкова далеч отвъд река Йордан, е било прибързано обсъждане какво да се прави. Всеки клан непрекъснато е разпитвал останалите, за да разбере техните настроения относно това дали племето трябва да отиде на битка или не. Около кошарите на стадата си те са говорили и говорили. Те са размишлявали върху необходимостта и осъществимостта на действие, докато не е отминало времето за него. Очевидно все още са се колебали и са обсъждали какво да правят, когато новината за победата е достигнала до тях.

17. Галаад. Страната отвъд Йордан, на изток и юг от Галилейското езеро. Тук се говори за нея, сякаш е едно от племената. Авторът очевидно е използвал думата „Галаад“ вместо Гад, племето, което е населявало част от тази територия.

Останете на кораби. Очевидно миграцията на данците на север, записана в Съдии 18, се е състояла преди времето на Девора. Фразата предполага известна степен на сливане с морските финикийци или поне асоциация с тях до степен, в която данците са загубили интереса си към усилията на своите израилтяни братя да си възвърнат независимостта.

Ашер продължи. Очевидно Ашер също е бил обсебен от ханаанците и финикийците-мореплаватели от Тир и Сидон до такава степен, че не са се чувствали склонни да се присъединят към еврейския бунт. Съюзът със света, вдишвайки неговия дух и цели, отнема желанието на много християни да се включат във войната срещу войнствата на тъмнината. Докато техните братя се занимават активно с християнски мисионерски начинания, те седят безразлични и незаинтересовани.

В неговите проломи. Буквално „в местата му за кацане“. Фразата е обяснена като описваща външния вид на кейовете за лодки и пространствата или „проломите между тях“.

18. Високи места. Тези думи вероятно се отнасят до малки възвишения или хълмове, на които войските на Сисара се опитвали да се прегрупират и да защитят своите линии. Мъжете от Завулон и Нефталим, които, както е отбелязано от гл. 4:10, образували основната част на израилтяните, очевидно превзели тези центрове на съпротива с щурм и по този начин довели до пълния разгром на страховитата армия на Сисара.

19. Ханаански царе. Възможно е армията на Сисара да е включвала царете на съседните укрепени ханаански градове като Таанах и Магедо, два града на южния бряг на реката; но смелите атаки на мъжете от Завулон и Нефталим очевидно са превзели тези крепости в суматохата на битката.

Никаква печалба. Вместо да получат богата военна плячка в резултат на присъединяването си към похода на Сисара, тези царе загубиха както градовете си, така и живота си.

20. Звезди. Тоест, силите на природата, буквално или поетично, представляващи силата на Бог, който контролира силите на природата.

21. Помете ги. Вижте гл. 4:15.

Потъпкана. Глаголът може да се преведе и като повелително наклонение, което прави изречението да гласи: „Потъпчи, душо моя, сила [тоест, могъщата].“ Дебора сякаш си представя себе си на бойното поле и с тези думи се насърчава да продължи смело, докато победата не бъде осигурена.

22. Счупени копита на подковите. Ужасът и объркването от бягството очевидно са причинили коне да препускат диво по равнината, чупейки неподкованите си копита и по този начин правейки конете куци и безполезни.

23. Мероз. Не е идентифициран със сигурност, но очевидно е бил близо до мястото на битката. В рязък контраст с патриотичните и смели мъже от другите племена, които се осмелили да се противопоставят на ханаанците, израилтяните жители на Мероз, по пътя на отстъпващите войски на Сисара, отказали да окажат каквато и да е помощ. С помощта на тези мъже преследващите израилтяни вероятно биха могли да попречат на някой от ханаанците, може би дори на Сисара, да избяга от бойното поле. Заради отказа им да помогнат, ангелът Господен произнесъл проклятие върху тях. Техният грях не бил на действие, а на бездействие.

Тяхното прегрешение в този случай беше, че не направиха нищо в час на нужда и затова Божието проклятие падна върху тях.

Никой друг стих в книгата Съдии не представлява толкова строго предупреждение към членовете на църквата днес, колкото този, който тук проклиня онези, които отказват да помогнат във време на криза. Изправени пред остра нужда от работници, много твърдящи, че са християни, са доволни да следват своя лежерен, егоистичен път, отказвайки да окажат каквато и да е помощ на Божията църква, докато тя води битка със Сатана. Те казват, че делото на църквата трябва да се извършва от служителите и не поемат никаква отговорност за себе си. Проклятието на Мероз лежи върху тези неверни християни, освен ако не се отвърнат от безразличното си несътрудничество.

24. Благословен повече от жените. Еврейската дума, преведена тук като „благословен“, често се използва в смисъл на „да хваля“, „да говоря високо за“, „да празнувам“. В контраст с отказа на жителите на Мероз да помогнат на своите роднини е Яил, жена, която не е била расово свързана с израилтяните, която всъщност е била политически съюзена с техните врагове.

Жени в шатрата. Тоест, Яел би била най-видната от всички бедуински жени.

25. Господарско ястие. Купа, подходяща за мъже от ранг, може би една от изящните купи от Крит.

26. С чука. Чрез комбиниране на този поетичен разказ за деянието на Яел с буквалния В разказа за гл. 4:21 се появява следната картина. Докато Сисара спеше дълбоко, Яил се приближи тихо и му нанесе ужасен удар с чука, като по този начин смачка главата му. Въпреки че беше смъртоносно ранен, той се мъчеше да се изправи на крака. След това, според гл. 5:27, той падна на колене (евр. кара', „да се поклони на колене“) и лежеше там заклан (буквално, „отнесен с насилие“). Тогава Яил заби колчето на шатрата през слепоочията му, приковавайки го към земята. И все пак е трудно да се знае колко буквално трябва да се разглежда езикът на това стихотворение.

28. Майката на Сисара. Уместно е отбелязано, че този пасаж с драматична ирония, описващ тревогата и страха на майката на Сисара, най-вероятно би могъл да бъде написан само от жена. На фона на радостта от деянието на една жена е представено нещастieto на друга, която напразно се опитва да задуши предчувствието за бедствие. Докато Сисара лежи в позорна смърт, в далечната му столица майка му тревожно се чуди какво го задържа толкова дълго. Изпълнена с тревога, тя стои и гледа през прозореца надолу по пътя за далечния облак прах, който оповестява завръщането на отряда на командира. Тя се вижда и слуша, но търкалянето на победоносните колесници не се чува и това всява страх в сърцето ѝ.

30. Раздели плячката. За да успокои предчувствията на майка си, мъдрите придворни дами дадоха уверения. Майката също се опита да успокои себе си и тях с мисълта, че армията им се е забавила със събирането на плячката. Те си представяха хубавите дрехи, бродираните платове, пленените девойки, с чието разпределение са заети мъжете им и затова се забавят с завръщането си у дома. Иронията на апелативните „мъдри дами“ е очевидна, защото предположението им е било далеч от истината. Авторът на поемата драматично не описва разочарованието на гордите жени, а оставя читателя, който познава повествованието, да си представи сцената, когато пристига вестта за поражението на Сисара - няма плячка, няма победа; героят е мъртъв, армията е разбита. Всичко е загубено. Не може да се даде по-страшна картина на пълното поражение на врага.

31. Така нека всички. Поразителната дума в този пасаж е „така“. Тя отново ни изправя пред очите цялата драма – гордата увереност на ханаанците, ужасната атака на евреите, ужасът от разгрома, бягащия Сисара, смъртта му от ръката на жена, тревогата на майка му. Песента завършва с изразеното желание с такава окончателност всички врагове на Бога да загинат – както наистина ще стане в крайна сметка.

Страшното клане на врага, описано в тази глава, трябва да се разбира в светлината на епохата, в която са се случили събитията. За по-нататъшно разглеждане на проблема вижте Втор. 14:26.

Като слънцето. Славната картина, представена тук на онези, които обичат и служат на Господа, е отразена от пророците Исаия (гл. 60:1), Даниил (гл. 12:3) и Малахия (гл. 4:2; вж. ГК 632). Самият Христос използва подобен език, за да опише онези, които стават граждани на царството (Мат. 13:43). Йоан видя ангел, който се издигаше от изток, подобно на слънцето, с Божия печат, който да постави върху онези, които бяха подготвени да го приемат (Откр. 7:2, 3). Запечатаните от този ангел „изглеждаха сякаш слънцето току-що беше изгряло иззад облак и огряваше лицата им, карайки ги да изглеждат триумфални, сякаш победите им бяха почти спечелени“. (EW 89).

Земята си почиваше. Колко уместно би било, ако хората в този период на почивка бяха ходеше по пътищата на Господа. Има урок за Божията църква днес. В това

време на сравнителен мир, ние сме предизвикани да живеем според светлината на настоящата истина и по този начин да ускорим завършването на Божието дело и осъществяването на славната съдба на народа на остатъка.

КОМЕНТАРИ НА ЕЛЪН Г. УАЙТ

23 CE 70; CH 529; ChS 36; CS 49; CT 210; Ев. 112, 237, 397; 2Т 166, 216, 217, 247, 284, 395, 427, 626; 3Т 57, 525; 5Т 77, 381; 6Т 40, 461, 464, 475; 7Т 237; 8Т 41, 80, 246; 9Т 133, 140; WM 139

ГЛАВА 6

1 Израилтяните са угнетявани от Мадиям заради греха си. 8 Пророк ги смъмря. 11 Ангел изпраща Гедеон за тяхното избавление. 17 Дарът на Гедеон е погълнат от огън.

25 Гедеон разрушава Вааловия олтар и принася жертва на олтара Йехова-шалом. 28 Йоас защитава сина си и го нарича Йерубаал. 33 Гедеоновата армия. 36 Гедеоновите знамения.

1. Мадиямци. Мадиямците са били номадски народ, който е обитавал южната част на Синайския полуостров (Изх. 3:1) на север до Акабския залив (3 Царе 11:18) и чак до равнините на изток от Моав (Бит. 36:35; Числа 22:4; 25:1, 6; Исус Навин 13:21). Те са били роднини на евреите, доколкото Мадиям е бил син на Авраам от втората му съпруга, Хетура (Бит. 25:1–6). Бащата на съпругата на Моисей е бил наричан свещеник на Мадиям (Изх. 2:15–21).

Толкова силно беше влиянието на техните езически съседи и толкова слаби бяха собствените им религиозни убеждения, че израилтяните скоро забравиха чудната Божия намеса в тяхна полза на планината Тавор и се обърнаха към предишните си зли пътища. В пореден опит да събудят хората за греха им, Господ отново позволи територията им да бъде завладяна, този път от мадиямците.

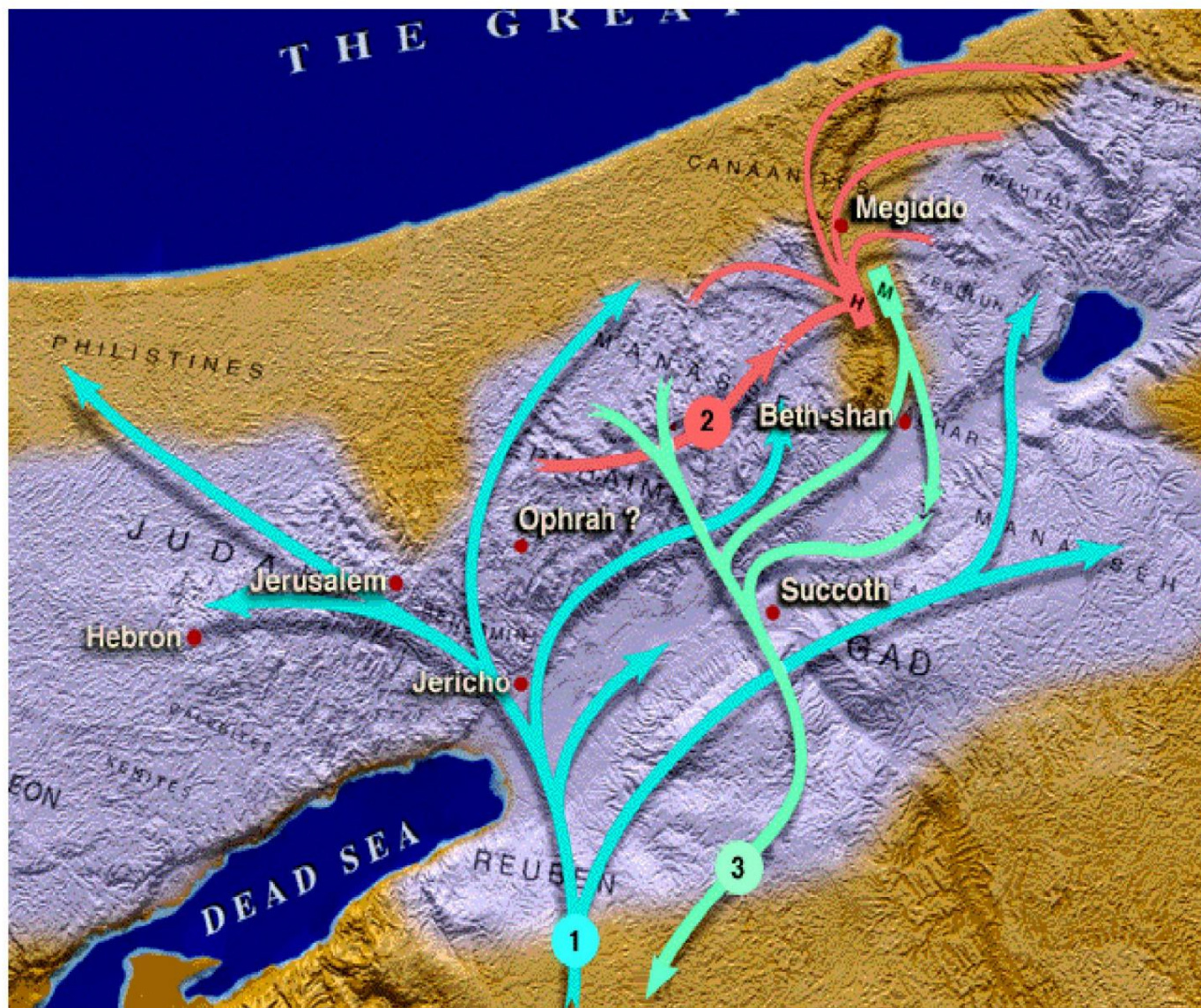
2. Скривалища. За самосъхранение евреите напуснали домовете си и живели в планински скривалища и пещери.

3. Когато Израел посея. Тъй като мадиямците бяха номадски племена, те да не завладеят земята и да се заселят за постоянно. Подобно на бедуините днес, те предпочитали уседналите народи да вършат сеитбата. След това, в поредица от нападения, те претърсвали земята, конфискувайки реколтата и прогонвайки всички селскостопански животни, които могли да намерят. Според обичая, те оставяли къщите неразрушени, за да се изкушат земеделците да се върнат и да засеят нивите отново.

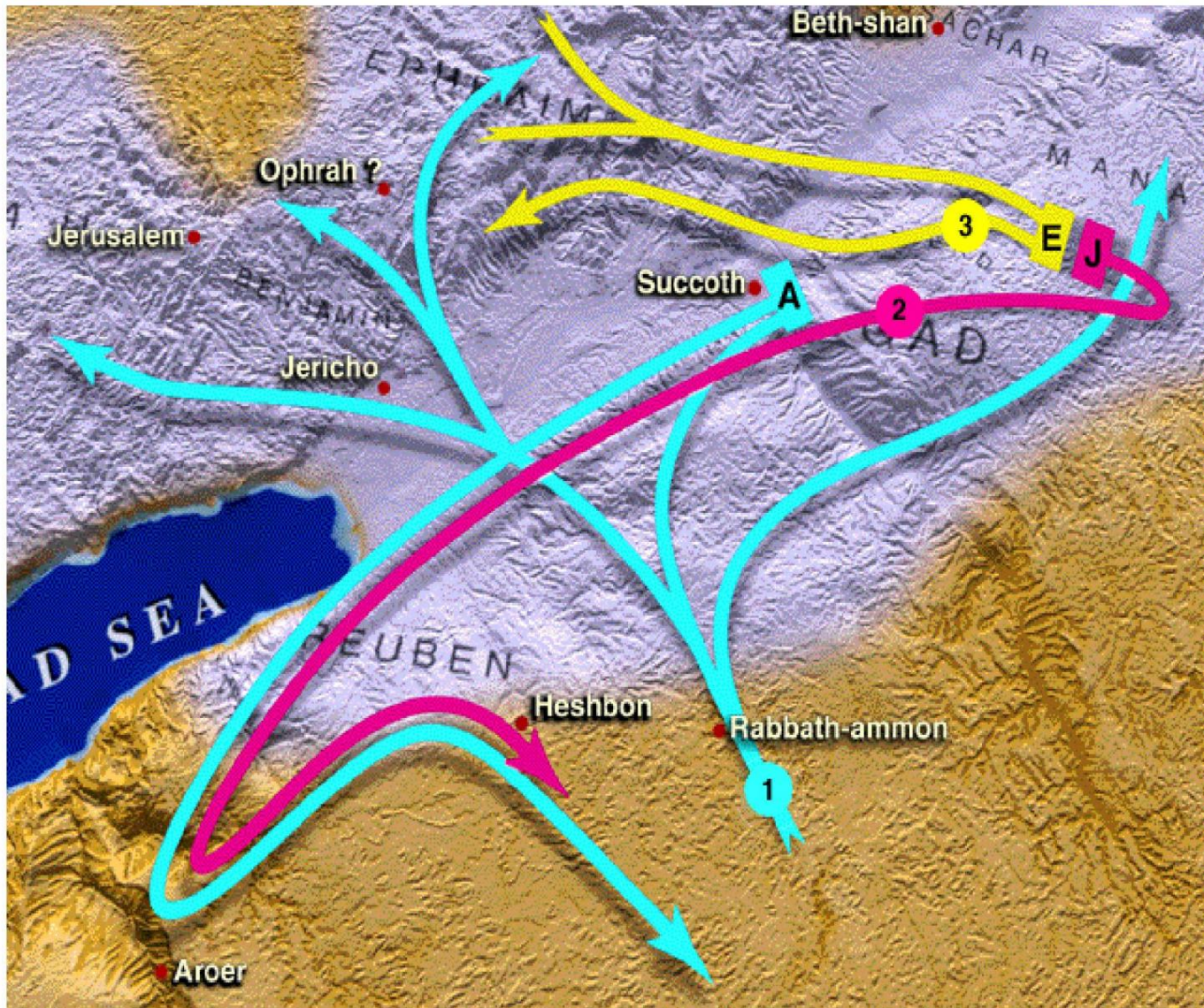
Робство под властта на Мадиям (Съдии 6–8)

5

⁵ Никол, Ф. Д. (1978). Коментар на Библията на адвентистите от седмия ден: Светата Библия с екзегетични и обяснителни коментари. Серия с коментарни справки (Съдии 3:20). Вашингтон, окръг Колумбия: Асоциация на издателствата „Ревю енд Хералд“.

Робство под управлението на Амон (Съдии 11, 12)

Самсон под филистимско робство (Съдии 13-16)

Амаликити. Също номадски народи от пустините южно от Палестина (Исх. 17:8).

Деца на изтока. Буквално „децата на Кедем“. „Кедем“ означава „изток“, но

Тук, очевидно, то трябва да се счита за собствено име, обозначаващо голямата Сирийска пустиня на изток от Моав и Амон. Глава 8:26 изобразява вождовете на хората от този регион в разкошни одежди и златни обеци, качени на дромедари и камили, чиито вратове са били окачени със златни украшения с форма на луна. Тъй като описаните тук набези са били извършени от доста различни племена, се смята, че е вероятно това да е било общо движение на номади, причинено от липсата на дъжд в техните собствени области.

4. Към Газа. Маршрутът на грабителите вероятно е бил следният: след преминаване Йордан при бродовете на Бет-Шан по време на жътва тези грабителски банди опустошавали богатата равнина на Йезреел и цялата Шефела чак до Газа на юг, която, бидейки ограден град (гл. 16:3), ги спирала.

5. Като скакалци. Уместно сравнение, защото мародерите бързо преминаха през земя, оставяйки я оголена и гола (вижте Изх. 10:4-15).

6. Извикаха към Господа. След като загубиха реколтата си в продължение на седем последователни години, израилтяните бяха на ръба на глада. В това отчаяно положение те си спомниха Божията помощ от минали десетилетия и Го призоваха за помощ. Въпреки че бяха пренебрегнали Бога жестоко и отказаха да Го призоват, докато не бяха принудени да го направят от крайна нужда, Бог все пак чу виковете им. Това показва колко готов е Бог да прощава и колко е склонен да чуе молитви. Такава милост от Божия страна трябва да бъде голямо насърчение за грешниците да се покаят и да се обърнат към Него.

При всички тези обстоятелства трябва да се има предвид разликата между Божиите отношения с народа на Израел и Неговата връзка с отделния израилтянин. Националното бедствие и съд не означават отхвърляне на отделните хора, съставляващи народа. Вината, която е донесла бедствието, е била върху отделния израилтянин само дотолкова, доколкото той лично е бил участник в отстъпничеството. Въпреки националното отхвърляне, вратата на милостта е била толкова широко отворена за лично спасение, както и преди. Мнозина, без съмнение, са намерили своя Бог през тези опасни времена и тяхното индивидуално приемане по никакъв начин не е зависило от възстановяването на божествената благосклонност на народа. С други думи, връзката на един народ с Бога е въпрос, съвсем различен от личната връзка на отделния гражданин с неговия Бог, освен доколкото Божието отношение към народа може да се определи от броя на хората в народа, които се стремят да следват божествената програма.

8. Пророк. Дали този пророк е говорил на хората, когато са били събрани на някакъв голям религиозен празник, или е пътувал от град на град и от село на село, не знаем. Неговото послание сигурно е срещнало благоприятен отклик, защото скоро след това Бог изпратил избавление. Неговото послание смъмрило хората за тяхната неблагодарност към Бога, който бил направил толкова много за тях. В Божиите укори обаче има насърчение. Те са много по-добри от мълчанието. Те напомнят на получателя, че Бог все още мисли за него и внушават, че Неговите укори са предназначени да върнат хората при Него, а не да ги прогонят.

10. АмореЙци. Вижте гл. 1:34 (вижте Исус Навин 24:15; 3 Царе 21:26).

11. Под дъб. Буквално „под теребинта“. Еврейската дума, използвана тук, обозначава теребинта или терпентиновото дърво, което прилича на дъба, когато е без листа, с изключение на това, че расте поединично, а не на гроздове. Казват ни, че този теребинт е бил собственост на бащата на Гедеон.

Офра. Въпреки че точното местоположение на този град е неизвестно, изглежда от разказа от гл. 9, че трябва да е било в околностите на Сихем. Принадлежало е на клана на Авиезерите (гл. 6:24), които са били от племето на Манасия (Исус Навин 17:2).

До лина за вино. Обичайното място за харманите беше на откритите полета. Но такива места бяха твърде уязвими за атака (1 Царе 23:1). За да избегне откриване, Гедеон прибягна до лина за вино, бъчва, изкопана в земята, надявайки се, че скитащите групи мадиамити няма да търсят на такова неочаквано място. Работейки по този начин в лина за вино, той щеше да може да върши само по малко наведнъж.

Могъщ и храбър мъж. Тези думи може да подсказват, че Гедеон вече се е отличавал с храброст във войната. В изявлението на гл. 8:18 има намек за някакъв по-ранен сблъсък с мадиамците на планината Тавор. По това време Гедеон вероятно е бил приближаващ средна възраст, тъй като е имал син в юношеските си години (гл. 8:20). Възможно е той да е бил и заможен човек, както се вижда от факта, че е имал много слуги и дори

личен придружител или оръженосец (гл. 7:10). Но фактът, че може да е бил заможен и с репутация, не го е карал да смята, че изпълнението на обикновените задачи на земеделец е под неговото достойнство. Заслужава да се отбележи, че когато Бог се явява на хората, за да ги призове към задача или да им даде послание от небето, Той обикновено призовава онези, които са заети, може би с обичайните си ежедневни задачи, като например апостолите, които ловят риба, или овчарите, които пазят стадата си. Човек, зает в честен бизнес, е по-вероятно да получи небесни посетители, отколкото този, който прекарва времето си в безделие, защото Бог не може да използва мързеливи хора в Своето дело.

13. Всичко това ни се случи. Геден беше не само доблестен и способен човек, но и мислещ човек. Очевидно е, че той е размишлявал върху неспособността на израилтяните да защитят страната си и се е опитвал да формулира планове за прогонване на нашествениците. Няма съмнение, че това е така защо небесният пратеник избра да започне разговора с думите „Господ е с теб“, сякаш казваше: „Бог е с теб в твоите смели проекти, Геден“. „Ако Бог е с нас“, пита иронично Геден, „защо съм принуден да чупя малко пшеница в лин, когато би трябвало да вършея изобилна реколта на нивите?“

Къде са всичките му чудеса? Изходът от Египет винаги е бил славната отправна точка в разказа за могъщите Божии дела в полза на израилтяните. „По онова време“, казва Геден, „Бог беше с нас, но очевидно сега не е, иначе щяха да бъдат извършени същите чудеса, за да ни помогнат.“ Геден осъзна, че греховете на хората са накарали Божието присъствие да напусне народа, но вярата му сякаш не схващаше истината, че когато хората викат към Бога, Той с радост се връща, за да ги приюти.

За Гиден беше трудно да съгласува болезнените обстоятелства с посланието на пратеника. твърдение за Божието присъствие. Вярата му беше слаба. Той искаше да види чудеса, без да действа чрез вяра. Ангелът се опита да изгради вярата му чрез уверения в Божието присъствие. По подобен начин днес мнозина дават погрешно тълкуване на събитията в живота си. „Господ ни изостави“, заяви Геден, „и ни предаде в ръцете на мадиамците.“ Факт е, че нито едно от тези твърдения не беше напълно вярно. Бог не беше изоставил Своя народ, но те бяха изоставили Него. Освен това, собствената слабост на Израел, произтичаща от умишленото им отдалечаване от източника на силата им, ги беше предала в ръцете на мадиамците. Вярно е, че Бог не е извършил чудо, за да държи мадиамците настрана, но Бог е ограничен в степента, до която може да се намесва в делата на хората. Той никога не насилва волята и когато хората изберат курс, противоречащ на Неговия план, Той не предотвратява естествените последици от такъв курс. Хората нямат право при такива обстоятелства да обвиняват Бог, че не се е намесил в тяхна полза. От друга страна, когато хората изберат да работят с Бога, Той отново е способен да работи в тяхна полза и да постигне велики неща за тях.

14. Това е твоята мощ. Тоест, използвай мощта, която сега се изразходва за вършитба на пшеница, способностите, упражнени, за да избегнете мадиамците, да, сборът от вашите човешки способности, за благородната задача да освободите своя народ. Бог ще бъде с вас и ще ви даде силата да ви даде възможност.

15. Беден. Думата може да се преведе и като „слаб“ или „малък“. Тези значения сякаш отговарят по-добре на контекста (вижте стих 12). Буквално тогава пасажът може да гласи: „моето семейство е най-слабото“, тоест от всички семейства на племето. Многократно откриваме подобно смирение и плахост у онези, които Бог призовава на Негова служба (вижте Изх. 4:10; Йер. 1:6).

Най-малкото. Гидеон вероятно е имал предвид, че е най-малкият син в семейството и се съмнява, че би било разумно той да поеме лидерството в експедицията пред по-големи братя или други.

16. Като един човек, Гедеон трябваше да унищожи мадиамците с една мощна битка, също толкова ефективно, сякаш врагът беше само един човек.

17. Покажи ми знамение. От стих 22 изглежда, че Гедеон може да не е бил напълно убеден, че посетителят му е небесно същество. Тогава молбата му е била за чудо, което да покаже, че пратеникът има сила и авторитет, достатъчни да подкрепят твърдението му, че мадиамците могат да бъдат унищожени.

Настояще. Думата може да означава или „предлагане“, или „настояще“. Използва се във втория смисъл. в гл. 3:15, 17, въпреки че по-често се използва за жертва, принесена на Бога. Гедеон може би нарочно е възнамерявал да бъде неясен. Възможно е да е използвал тази двусмислена дума, подозирайки, но все още не убеден, че непознатият под теревинта е нещо повече от човек. Ако посетителят му беше просто човек, той щеше да яде предоставената храна; ако беше небесно същество, щеше да я приеме като жертвен принос, а не като храна.

Яре. В стих 6 се казва, че целият Израел е обяднял от мадиамските нашествия. Фактът, че Гедеон е осигурил на госта си печено яре и питки, направени от повече от половин бушел (нашият еквивалент на ефа) брашно, показва, че е усещал важността на посетителя си и от оскъдните си запаси е искал да осигури обилна храна. Питките са били безквасни, защото е можело да се приготвят бързо. Дори тогава за това приготвяне може да са били необходими час или два.

20. Върху тази скала. Скалата е служила като временен олтар.

22. Виждал съм ангел. Чудото веднага разсеяло съмнението на Гедеон и той разбрал, че посетителят му е небесен пратеник. Сега го обзели страх и ужас. Вероятно си спомнял думите на Бог към Моисей: „Никой човек няма да ме види и да остане жив“ (Изх. 33:20) и се страхувал, че смъртта ще бъде резултат от това, че гледа божественото същество (виж Съдии 13:22; Бит. 32:30; Втор. 5:24; Евр. 12:29).

24. Йехова-шалом. За да отбележи Божиите думи на благоволение към него, Гедеон построил същата нощ олтар, който нарекъл „Господ е мир“ или „Господ изрече мир“. Името било алюзия към думите на ангел в стих 23. Олтарът бил предназначен не само за жертвоприношение, но и за отбелязване на божественото явяване (виж Бит. 33:20; Бит. 35:7; Изх. 17:15). Строежът на олтара е описан в стихове 25–27.

И все пак в Офра. Когато авторът написал книгата Съдии няколко века по-късно, олтарът все още стоеше, за да свидетелства за факта, че Господ говори мир на онези, които Го обичат и Му служат.

25. Каза му. Не ни е казано по какъв начин Бог е говорил на Гедеон, но Гедеон разпозна божествения глас. Без съмнение до този момент той е размишлявал какъв път да поеме.

Горичка. Евр. „ашера“, свещен стълб, поставен до олтара (виж гл. 3:7). Първо, олтарите на Ваал трябва да бъдат разрушени. Бог не би почел жертва за Себе Си, докато идолите не бъдат свалени. Така е и днес. Всеки идол трябва да бъде премахнат от сърцето ни, ако искаме да получим Божията благословия днес.

26. Постройте олтар. Следното твърдение дава причината, поради която Бог би могъл да издаде заповед, противоречаща на предишната Му тържествена заповед (Левит 17:8, 9): „Жертвоприношението на Бога беше поверено на свещениците и беше ограничено до олтара в

Сило; но Този, Който беше установил ритуалната служба и към Когото сочеха всичките ѝ приноси, имаше властта да промени нейните изисквания“ (PP 547).

Подредено място. Може би е по-добре да се каже в полето „подреден начин“.

27. През нощта. Гедеон беше едновременно благоразумен и енергичен. Той реши да извърши това дело, като нощ, не защото беше страхлив, а защото се страхуваше, че няма да може да изпълни задачата, ако се опита да я направи през деня. През дневните часове вик и съревнование щяха да бъдат неизбежни. Това би ужасило нерешителните. Свършеният факт прави впечатление и дава смелост. Неговата задача беше не само да събори олтара на Ваал, който може да е бил масивен, но и да издигне върху скалата, където е била изконсумирана жертвата, подреден, достоен олтар на Господа. Тази задача може да е отнела по-голямата част от нощта.

Въпреки че Гедеон бил предпазлив, той не позволил на благоразумието да го възпре да върши Божията воля, въпреки че знаел, че последствията може да са катастрофални за него самия. В това отношение Гедеон засрамил мнозина в наши дни, които позволяват на страха от човека да ги възпира от извършването на смели подвизи за Бога.

29. Кой е направил това нещо? Не знаем кой е издал тайната му. Подозрението естествено би могло да падне върху Гедеон, чиито склонности към истинското поклонение на Бога може би са били добре известни.

30. Той може да умре. Трудно е да се разбере как израилтяните биха могли да се привържат толкова много към поклонението на Ваал, че са били готови да езекутират събрат израилтянин, който смело разрушил олтара на Ваал и построил олтар на Господа на негово място. Олтарът на Ваал принадлежала на бащата на Гедеон (ст. 25), но мъжете от селото се чувствали в правото да съдят обидата, нанесена на това езическо божество. Те поискали самият баща да им предаде Гедеон, за да могат да го убият, без да си навлекат смъртоносна рана.
вражда.

31. Ще се застъпите ли за Ваал? Бащата на Гедеон, на когото било съобщено за посещението на ангела (PP 547), бил вдъхновен от смелостта на дръзката постъпка на сина си. Сега той безстрашно застанал на страната на Гедеон. „Ако Ваал наистина е божество, той може да се грижи за себе си“, разсъждавал той с разярената тъпла. „Защо вие, бедни селяни, трябва да заемате страната на Ваал? Вие сте му се покланяли като на небесния Господ. Не е ли способен да се грижи за себе си? Като заемате неговата страна, бихте показали, че Ваал няма собствена сила; така че според вашите собствени разсъждения вие сте тези, които трябва да бъдат умъртвени. Що се отнася до сина ми, който разруши олтара на Ваал, дайте на Ваал малко време, за да има възможност да си отмъсти.“ С тези разсъждения бащата на Гедеон убедил мъжете да изчакат и да видят какво ще направи Ваал. Той знаел, че при подобни масови изблици на насилие силното чувство ще утихне и съпротивата ще изчезне, ако може да се спечели малко време. Вероятно бил напълно убеден, че Ваал е безсилен да навреди на сина му. Неговата стратегия проработи. Народните настроения, които са толкова променливи, скоро се наклониха на страната на Гедеон и той беше оправдан и приет за лидер в Манасия.

32. Йерубаал. Буквално „нека Ваал да се бие“ или „нека Ваал да бъде противник“ (виж гл. 7:1). Името е било постоянен укор и предизвикателство към поклонението пред Ваал, защото продължаващият живот и просперитетът на Гедеон са били ежедневно свидетелство за безсилието на езическото божество да си отмъсти. Това показвало, че страхът от Ваал е бил неоснователен. По-късен писател го нарича Йерубешет, буквално „нека срамът се бори“ (2 Царе 11:21).

33. Всички мадиамци. Те и другите пустинни племена „преминаха“, тоест, Йордан, може би за обичайния си годишен набег, за да откраднат пшеницата, която хиляди освен Гедеон несъмнено вършееха на тайни места веднага щом едва узрееше, но

вероятно и защото новината за въстание, водено от Гидеон, беше достигнала до ушите им. Преминавайки Йордан през бродовете близо до Бетсан, те разположиха лагер не в широката равнина западно от Йезреел, а в долината източно от Йезреел, водеща от Йордан между планината Гилбоа и хълма Море до широката, плодородна равнина Ездрелон. Тази долина и широката равнина, в която тя води, разделят централните планини на Палестина от хълмовете на Галилея.

34. Пристигна. Буквално „облечен“. Геден не започна кампанията „облечен“ само в бронята на войници, а „облечен“ с Божията сила. Когато Бог призове да върши Неговото дело, Той също го квалифицира за него.

Затръби тръба. След като разруши олтара на Ваал, Геден несъмнено размишляваше върху инструкциите на ангела да порази мадиамците. Сега, когато враговете на Израел бяха влезли в страната, Духът Господен се движеше в сърцето на Геден да започне борбата за освобождаване на народа си. Вземайки шофар, или овнешки рог, той затръби бойния сигнал и изпрати пратеници из цялото си племе Манасия и три други племена, Асир, Завулон и Нефталим, призовавайки ги всички да се присъединят към него в борбата срещу общия враг. Събраха се силни сили от всички тези племена; и собственият клан на Геден, авиезерите, го подкрепи напълно.

36. Ако искаш да спасиш. Геден осъзна, че само с човешка сила израилтяните няма да могат да отблъснат голямата войска от мародери. Той вече беше демонстрирал вярата си, като призовавал израилтяните на битка, но сега се нуждаеше от ново насърчение. Трудно е да се упрекне Геден за желанието му за успокоение, но въпреки това той имаше словото на небесния пратеник, и то потвърдено с чудо. Зрялата вяра не би поискала друг знак. Опитът на римския стотник стои в противовес на този опит на Геден. Този езически войник не поиска чудо, на което да основава вярата си.

Относно него Исус заявява: „Толкова голяма вяра не съм намерил в Израил“ (Лука 7:9). Ако Геден беше имал подобно преживяване, той нямаше да поиска допълнително знамение, след като беше получил убедително доказателство в огъня, който избликна от скалата. Бог обаче използва най-добрите налични инструменти и когато онези, които са слаби във вярата, поискат знамение, Той често уважава молбата. С развитието на вярата обаче Бог очаква хората да Му приемат за истина и да разчитат все по-малко на потвърждаващи знаци. Мнозина са развалили религиозния си опит, като упорито са следвали случайни методи на напътствие (вижте върху Исус Навин 7:14).

39. Нека докажа. Първият знак, който Гидеон поиска, беше даден. Руното събра вода и земята около него беше суха. След като обмисли нещата, Гидеон реши, че това все пак е нещо, което човек би очаквал, тъй като вълната естествено привлича вода. Следователно може би изобщо не е знак. Поради това той може би се е чувствал толкова несигурен, колкото и преди.

Преживяването на Геден често се възпроизвежда и днес. Има хора, които непрекъснато решават важни въпроси не въз основа на учението на Библията или на това, което е логично и разумно, а въз основа на знаци, които самите те са създали. Често исканият знак може да се обясни като съвпадение, а не като неоспоримо чудо.

Тогава хората започват да се съмняват. Такъв беше случаят с Геден. Той се страхуваше, че това може да е така и в неговия случай, затова поиска знаменията да бъде обърнато. Осъзнавайки ограничената вяра на Геден, Господ благоволи да извърши чудо, за да му даде знаменията, за което поиска. Колко по-добре щеше да бъде, ако Геден беше направил уверено това, което Бог му беше казал, без колебание.

КОМЕНТАРИ НА ЕЛЪН Г. УАЙТ

1–40 стр. 545–548

1 ПП 545

2–13 ПП 546

11–16GW 333

12 ПП 555

14, 17–21, стр. 547

22, 23 1Т 410

25–31 ПП 547

33–40 стр. 548

ГЛАВА 7

1 Армията на Гедеон от тридесет и две хиляди души е доведена до триста. 9 Той е насърчен от съня и тълкуването на ечемичената пита. 16 Неговата хитрост с тръби и агнета в стомни. 24 Ефремците ловуват Олив и Зив.

1. Кладенецът на Харод. Този изобилен извор, под друго име, все още извира от пещера в подножието на хълм по ръба на планината Гилбоа. От него тече малък поток на изток. Същият извор вероятно е споменат в 1 Царе 29:1. Харод означава „треперещ“ и кладенецът може да е получил името си от паниката и треперенето, обзели мадиамците, когато Гедеон ги нападнал.

Хълмът Море. От другата страна на долината, на около 6,4 км разстояние. На северната страна на този хълм се намирала пещерата Ендор, където Саул посетил вещицата. Следователно, бойната линия била същата по времето, когато Саул и евреите се изправили срещу филистимците преди онази съдбоносна битка при Гилбоа много години по-късно (1 Царе 31).

2. Твърде много. Гедеон имаше 32 000 мъже (ст. 3), мадиамците - 135 000 (гл. 8:10). Вярата на Гедеон сигурно е била сериозно изпитана, когато Господ му казал, че онези, които са с него, са твърде много.

3. Провъзгласете. Провъзгласяването беше част от съобщението, което Моисей беше заповядал да бъде направено (Второзаконие 20:5–9), преди битка, с което се канеха страхливите да напуснат редиците, за да не би дезертьорството им посред битката да накара и други да избягат. Тъй като армията му беше толкова малка в сравнение с тази на мадиамците, Гедеон се въздържа от обичайното провъзгласяване (РР 549). Много от мъжете се бяха записали заради вълнуващите призови на Гедеон, но в сърцата си бяха страхливи и невярващи. За да не избягат, когато битката започне, или да си вземат славата на победата, Господ поиска да бъдат върнати обратно. Двете трети, които напуснаха, представляват тъжен коментар за степента, до която идолопоклонството е разрушило вярата на Израел в Бога.

Галаад. Някои смятат, че това е погрешно тълкуване на Гилбоа, тъй като Галаад се е намирал от източната страна на Йордан, далеч от мястото на тази битка. Възможно е обаче да е имало планина с това име, граничеща с долината Йезреел. Предположение за името може да се открие в името на поток в тази област, сега известен като Нахр ел-Джалуд.

5. Плискане на водата. Хората, след като бяха отведени до потока, очевидно очакваха да преминат незабавно и да напреднат към лагера на противника на известно разстояние от противоположната страна. Няколко души бяха нетърпеливи да започнат сражението и докато прекосяваха потока, те просто загребаха малко вода в шепи и веднага продължиха напред. Други, уплашени от предстоящата битка и с малка надежда за победа, видяха в това извинение за бавене. Те коленичиха и спокойно се напиха до насита. Онези, които бързо взеха малко вода в ръката си и я засмукаха, докато се придвижваха към лагера на врага, бяха само 300. С тях Господ обеща да им донесе поражение.

на мадиамците. Пресяването послужи за отстраняване на онези, които бяха опетнени от идолопоклонство, и за открояване на онези, които бяха мъже на смелост и вяра – мъже, чието доверие в Бога не беше опорочено от идолопоклонническо поклонение и практики. Те имаха вярата да вярват, че с Бог на тяхна страна успехът може да бъде техни, дори и броят им да е малък. Както по-късно Йонатан напомни на своя оръженосец, броят им беше от малка важност в Божиите очи (виж 1 Царе 14:6).

9. Същата нощ. Вероятно изпитанието при потока се е състояло вечерта и по-голямата част от израилтяните са тръгнали по домовете си под прикритието на тъмнината. Във всеки случай, мадиамците сякаш не са знаели, че по-голямата част от израилтяните са си тръгнали.

10. Ако се боиш. Бог беше готов да даде допълнително успокоение. Защото Гедеон беше Страхувайки се да атакува, Господ му предложил да му даде знак за насърчение, ако тайно се приближи до мадиамския лагер и чуе за какво говорят мадиамските войници.

11. Външната страна. Тоест, към предните постове или стражите. В лагера на мадиамците вероятно е имало жени и деца. Въоръжените мъже естествено са били разположени в покрайнините на лагера.

12. Легнете си. Долината тук не беше много широка; следователно множеството хора, които съставляваха лагера, бяха разпръснати в дълга, тънка линия, простираща се нагоре и надолу по долината може би на няколко мили. Теснотата на лагера им може би е направила броя им да изглежда дори по-голям, отколкото е бил, като „пясъка край морето поради множеството“.

13. Това разказа сън. Тъй като Мадиам бил син на Авраам, тези хора несъмнено говорили език, подобен на този на евреите. Във всеки случай, Бог дал възможност на Гедеон да разбере както съня, така и неговото тълкуване. Така той бил вдъхновен с увереност да изпълни задачата, поверена му.

Питка. Евр. *salil*, дума, която се среща само тук в Библията. Точното значение не е сигурно, но думата изглежда произлиза от глагол, който означава „да печеш“, въпреки че други я приравняват с подобен глагол, който означава „да си кръгъл“ или „да се търкаля“. Ечемиченият хляб е бил храната на много бедните. Това може да е скрита препратка към израилтяните, които са били обеднели от седемте последователни години на мадиамско потисничество.

Палатка. Буквално „шатрата“. Или представляваща главната палатка на лагера, в която е живял водещият генерал или цар, или може би шатрата, в която са били двамата мъже, или символ на целия лагер.

15. Покланял се. Евр. *шаха*, „да се поклоня“, „да се поклоня“, „да отдам поклонение“. При разпознаването на това сигнално доказателство за божественото присъствие в начинанието си, Гедеон реагира както е редно да се прави във всички подобни случаи – той се поклони. Без съмнение молитвата му изразяваше свободно благодарността на сърцето му. Толкова често онези, които са особено благословени от Бога, забравят да Му отвърнат с дължимата благодарност. Гедеон може би е разсъждавал, че с неотложността на задачата и необходимостта от незабавни действия, той би могъл правилно да отложи поклонението си на хвала за след победата. Но подобни отлагания често водят до пълно пренебрегване на хвалата към Бога.

Поклонението на Гедеон вероятно е било и изповед на чувство за дълбока недостойност. Той вече беше дал доказателство за смирението си, когато говореше за себе си като за „най-малкия в бащиния ми дом“ (гл. 6:15). Тук той потвърди отново отношението си. Именно тази характеристика на живота му, наред с други качества, го квалифицираше по особен начин за неговата задача. Тя е такава

мъже, които Бог може да използва в Своето дело. На тях Той може да повери голяма степен на успех, защото знае, че те няма да си присвоят славата. Гордостта и самодоволството правят човек негоден за Божието дело.

16. Три роти. Тази дивизия трябваше да създаде илюзия за голяма атакуваща сила, така че когато мадиамците видят факлите и чуят тръбите на различни места около лагера, те да предположат, че са обкръжени. Планът за атака е бил предложен от божествено ръководство (PP 550).

Тромпет. Евр. шофар. Извитият рог на овен.

Кани. Евтини глинени съдове, които хората от онова време са използвали за готвене и като съдове.

Лампи. Думата обикновено се използва за запалени факли. Когато бъдат поставени в глинени съдове, те само тлеят или горят слабо; когато съдовете бъдат счупени и факлите бъдат размахвани във въздуха, те пламват с внезапен пламък. Прости, безперспективни методи под ръководството и благословията на Бог могат да постигнат повече от най-сложните системи, които хората някога са измисляли. Бог не зависи от числата.

19. Средната стража. Смята се, че по това време нощта е била разделена на три стражи. Ако е така, средната стража би трябвало да е започнала малко преди полунощ. По-късно юдеите възприели римския модел на четири стражи през нощта.

21. Те стояха. Вместо да атакуват толкова голяма войска, 300-те евреи се въздържаха на покрайнините на лагера, като надуваха роговете си, размахваха факлите си и викаха. Планът им беше да предизвикат паника в мадиамския лагер.

22. Срещу своя събрат. Докато множеството се втурваше надолу по долината на Йезреел, за да избяга Отвъд Йордан в тъмнината, тези отпред объркали следващите ги за своите еврейски врагове и обърнали оръжията си срещу тях.

Бет-шита. Не е определено със сигурност. Вероятно е било разположено в долния край на долината Йезреел близо до река Йордан.

Церерат. Вероятно същото като Цертан (1 Царе 4:12). Смята се, че се намира в долината на река Йордан, в долния край на долината Йезреел.

Границата. Буквално „ръб“, „блъф“ или „скала“.

Авел-Мехола. Буквално „поляна за танци“. Родното място на Елисей (1 Царе 19:16). Някои го идентифицират с Тел ел-Хама, на около 14,4 км южно от Бетшан; други с Тел ел-Маклюб, на 11,6 км източно от Йордан, на уади Ябис, на около 35,4 км от Галилейското езеро. Тел ел-Маклюб преди е бил смятан за Явеш Галаад, който сега се идентифицира с Тел Абу Хараз, на същия уади Ябис, на 4,3 км източно от река Йордан.

Табат. Вероятно, Рас Абу Табат, на изток от Йордан, близо до Абел-Мехола.

23. Израилтяни. Много от онези, които няколко часа по-рано бяха изпратени по домовете си, сега се събраха, за да помогнат на братята си в преследването на бягащия враг.

24. Гедеон изпратил пратеници. На юг от бойното поле живеели племето Манасия и многолюдното племе на Ефрем. Последното не било повикано от Гедеон, когато събрал евреите. Когато мадиамските войски започнали бягството си, Гедеон изпратил бързи пратеници в територията на Ефрем, призовавайки хората там да отидат бързо към река Йордан и да поемат контрол над бродовете, към които се насочвали мадиамците. Ефремците реагирали бързо, блокирайки бягството през

южни бродове. Реката по това време вероятно е била висока, принуждавайки врага да използва определен брод.

Бет-бара. Местоположението на това място е неизвестно, но сигурно е било на известно разстояние надолу по реката близо до територията на Ефрем, за да може Гедеон да е помолил ефремците да покрият този път за бягство. Допълнително доказателство, че мадиамците са се обърнали надолу по реката, преди да се опитат да я преминат, се вижда от факта, че преследването на врага от другата страна на реката от Гедеон го е отвело в Сокхот, град близо до Явок (гл. 8:5).

25. Орев и Зиб. Буквално „гарванът и вълкът“, живописни имена за пустинята. вождове. Бързите действия на ефремците им позволили да отрежат пътя за бягство на голям брой мадиамити, които се опитвали да преминат Йордан през долните бродове. Преследвани отзад от отново събраните сили на Нефалим, Асир и Манасия, с Йордан от едната страна и ефремците пред тях, много мадиамити били принудени да се предадат. Сред пленниците били двама принцове, Орев и Зив, които били незабавно екзекутирани. В чест на победата местата, където тези мъже били убити, били наречени „скала Орев“, буквално „скала на гарвана“, и „лин на Зив“, буквално „лин на вълче вино“ – имена, които те, очевидно, все още носили, когато книгата Съдии била написана много години по-късно. „Скалата на гарвана“ била все още известна по времето на Исая (Исая 10:26).

От другата страна на Йордан. От източната страна, районът, сега наречен Трансйордания. Според гл. 8:4, Гедеон все още не е преминал Йордан. Следователно някои смятат, че ефремците са пленили Орев и Зив, след като са преминали на източната страна на реката, и че след това са донесли главите на пленниците обратно на Гедеон, който все още е преследвал мадиамците в бягството им от Йезреел към Йордан. По-доброто обяснение е, че авторът на Съдии, след като е представил ефремците и тяхната роля в тази битка, е искал да завърши разказа си за тях и спора им с Гедеон, преди да даде дългия разказ за преследването на мадиамците от Гедеон на изток от Йордан. Поради тази причина той прекъсва хронологичния разказ за битката, за да разкаже за завистта на ефремците и как Гедеон ги е успокоил. След това в гл. 8:4 авторът възобновява нишката на историята на битката. Срещата на Гедеон с ефремците всъщност би се състояла след завръщането му от пълното поражение на мадиамците или поне след като е прекосил Йордан.

КОМЕНТАРИ НА ЕЛЪН Г. УАЙТ

1–25 ПП 548–554

2, 3 ПП 548

4–7 ПП 549

9–18 ПП 550

19–25 стр. 553

ГЛАВА 8

1 Гедеон умиротворява ефремците. 4 Сокхот и Пенуел отказват да помогнат на армията на Гедеон.

10 Зевей и Салмана са превзети. 13 Сокхот и Пенуел са разрушени. 18 Гедеон отмъщава на Зевей и Салмана за смъртта на братята си. 22 Той отказва да управлява. 24 Ефодът му е причина за идолопоклонство. 28 Мадиам е покорен. 29 Децата на Гедеон и смъртта му. 33 Идолопоклонството и неблагодарността на израилтяните.

1. Те наистина се съмриха. Ефрем беше най-многолюдното и най-важно племе в северна Палестина и завиждаше на лидерската си позиция. Ефремците веднага се бяха обединили по призива на Гедеон и бяха доказали своята сила и вяност към националната кауза. И все пак, когато срещнаха Гедеон, наранените им амбиции и гордост ги доведоха до

упрекуват го, че не ги е повикал преди началото на битката, все едно казват, че никой няма право да предприеме ход, за да отблъсне общия враг, без да го пита. Аrogантността им се дължеше отчасти на силата им и отчасти на отношение, формирано по времето, когато Исус Навин, който беше ефремец, беше признатият водач на Израел. По-късно племето отново прие диктаторски тон (гл. 12:1-7), но този път резултатът беше унижително поражение за Ефрем.

Именно тук може да се намери един от най-важните уроци от това повествование. В Както и другите северни племена, Ефрем не е направил нищо, за да се противопостави на грабежите на мадиамците. Както и останалите, те са били достатъчно смели да се включат в схватката едва след като врагът е бил в бягство. По подобен начин днес има мнозина, които критикуват този, който смело стартира похвален проект. Те въздържат от всякаква подкрепа, докато не стане очевидно, че начинанието ще успее. След това се опитват да си припишат заслугите, за да се намесят в ръководството на начинанието. Такъв дух е осъдителен.

2. Събиране на остатъци.

История на Авиезер. Гедеон дори не спомена себе си, а скромно спомена 300-те мъже от семейството на Авиезер, които бяха с него. С класическата си фигура Гедеон намекна, че Ефрем, чрез последващи и вторични усилия, е постигнал повече от него и неговата група. В забележката му обаче не липсваше истина, защото Ефрем беше извоювал значителна победа (виж Исая 10:26), въпреки че разказът за битката им е изключително кратък.

Лидерските качества и самоконтролът на Гедеон му позволиха да се справи ефективно със завистливите ефремци. Неговата учтивост и дипломация му позволиха да умилостиви гнева им и да се измъкне от трудна ситуация.

4. Стигна до Йордан. Разказът за преследването на Гедеон е възобновен от гл. 7:24. Докато Мадиамците избягали, разделили се на групи, една от които била пресрещната от ефремците и унищожена; други успели да прекосят Йордан в хълмовете Галаад.

Слаби, но все пак преследват. Въпреки че Гидеон и хората му бяха уморени и гладни от Въпреки усилията си в битка с ариергардите на мадиамците, те не спряха при Йордан, а веднага го прекосиха и продължиха да следват врага. Те вече бяха направили много, но бяха готови да направят още. По подобен начин нашата духовна война изисква постоянни усилия. В нито един момент от борбата не е безопасно да отслабваме усилията си поради умора. Много победи са спечелени от християни, които са били „отслабнали, но все пак преследват“.

5. Сокхот. Буквално „колиби“. Този град на племето Гад е бил разположен по поречието на река Явок, където хълмовете започват да се издигат недалеч от мястото, където Явок се влива в Йордан. Градът е получил името си от колибите, които Яков е издигнал там в края на дългото си пътуване към дома от Падан-Арам (Битие 33:17).

Хлябове. Буквално „кръгове“ или „диаметър“ хляб. Това бяха кръглите, плоски питки. често споменавано в Библията. Молбата на Гедеон беше справедлива и разумна. Той вършеше служба за целия Израел и в час на нужда можеше с право да очаква братята му да осигурят храна за гладните му мъже.

По подобен начин онези, които водят духовните битки на църквата, заслужават подкрепата на своите братя и е безсрамно неблагоприятно да я отричаме. Божието наставление към древния Израел беше: „Да не завързваш устата на вола, когато вършее“ (Втор. 25:4). Павел, в духовното си приложение на това твърдение, прилага заповедта към задължението да подкрепя онези, които работят в евангелското служение (1 Кор. 9:9).

Зебах и Залмуна. Вероятно в тези имена има умишлена игра на думи. Зебах означава „жертва“ или „жертвена жертва“. Залмуна може да означава „[богът] Зелем управлява“ или „защитата е отказана“.

6. Князе на Сокхот. За службата и функцията на тези князе вижте в стих 14. Като отказаха да осигурят храна за хората на Гедеон, тези водачи бяха виновни както за малодушие, така и за подигравки с братята си. Те бяха видели как 15 000 мадиамити минават и вероятно разсъждаваха: „Как могат толкова малко мъже да се справят срещу толкова голям брой? Ще си навлечем само позор и наказание от ръцете на мадиамитите, задето помагаме на преследвачите им.“ Така че, вместо да проявят състрадание и патриотично съчувствие, те проявиха изключителен егоизъм, като се съсредоточиха само върху собствените си дребни интереси. Те бяха пример за материализъм, който служи на чужд тиранин, вместо да рискува загуба. Освен това, техният скъпернически дух може би е завиждал на разходите за изхранване на тези 300 мъже.

7. Разкъсай плътта си. Гедеон отговори на подигравките на князете със заплаха. Той знаеше как да умилостиви ефремците, но те бяха направили нещо, за да помогнат на каузата. Той смятал водачите на Сокхот за предатели и заплашвал с подобаващо възмездие.

8. Пенуел. Буквално „лицето на Бога“. Мястото, където Яков се борил с ангела (Битие 32:22, 30). То било близо до брода на река Ябок, вероятно на няколко мили нагоре по течението от Сокхот.

9. В мир. Тоест, невредим, постигнал успех и победа.

Тази кула. Вероятно е била използвана като укрепление и място за убежище във времена на опасност. Зад стените му, вероятно построени от камък, водачите на Пенуел се чувствали сигурни както от мадиамците, така и от Гедеон, затова презрително отказали да помогнат на израилтяните. Заради отказа им да помогнат на хората му, Гедеон заплашил да се върне и да събори кулата, от която те сега толкова уверено и грубо отхвърлили молбата му.

10. Каркор. Местоположението на това място не е известно. Вероятно е било в донякъде недостъпен район от вулканична скала на ръба на Сирийската пустиня.

11. По пътя им. Вместо да следват маршрута, по който бяха тръгнали мадиамците, Гедеон и неговата група се приближили до лагера им по обиколен път през район, рядко населен с номадски бедуини. Чрез този широк обход той успял да ги нападне неочаквано от посока, от която не очаквали атака.

Нобах. Точното местоположение на този град е неизвестно. Някои идентифицират този Нобах с градът със същото име, споменат в Числа 32:42 като град на Манасия.

Йогбея. Град на Гад (Числа 32:35), считан за руините, сега наречени Джубейхат, на 10,4 км северозападно от Аман и на около 29,6 км югоизточно от Сукхот.

12. Объркаха цялото войско. Мадиамците вероятно си помислиха, че са стигнали далеч достатъчно от мястото на разгрома им, за да бъдат защитени от по-нататъшни атаки и може би са се опитвали да се регрупират след катастрофалната си паника. Вероятно са поставили часови по пътя, по който са дошли, за да предупредят за приближаващите евреи. Но Гедеон и хората му надхитрили хитростта, като направили широк кръг, за да нападнат мадиамците от източната страна на лагера. Изненадани, мадиамците се опитали да избягат отново, но смелите евреи убили много от тях и пленили двамата царе Зевей и Салмана.

Останалите мадианити вероятно са избягали на малки групи в пустинята.

13. Преди изгрев слънце. Този пасаж може да се преведе и като „чрез изкачването на Херес“. Последният превод вероятно е правилен, доколкото еврейската дума, използвана тук,

„cheres“ не е обикновената дума за „слънце“. В Библията се използва в топоними. Значението изглежда е, че Гедеон се е върнал в Сокхот нарочно по различен път от този, по който е тръгнал, за да изненада принцовете, за да не избягат.

14. Описано. Евр. катхаб. Буквално „той записа“. Младеж от гр.

Сокхот, когото случайно бяха заловили, записа за Гедеон имената на първенците и старейшините на града. Тъй като именно управниците на Сокхот надменно му бяха отказали помощ, Гедеон несъмнено желаше да направи разлика между тях и жителите на града, за да не накаже онези, които не бяха отговорни.

Фактът, че един произволно заловен младеж е могъл да пише, показва, че дори в този ранен период познаването на писането е било всеобщо.

Князе. Евр. šarīm. Думата се превежда като „управление“, „капитан“, „началник“ почти толкова често, колкото и като „княз“. В този пасаж вероятно се отнася до длъжностните лица, които са стояли начело на съвета на старейшините, водачите, отговарящи за военните и гражданските задължения.

Старейшини. Глави на семействата в града, образувачи съвет или управителен орган.

16. Взе старейшините. Гедеон започна да изпълнява заплахата, която отпрати в стих 7.

В летописа не се посочва как точно е заловил старейшините. Вероятно те са капитулирали, за да спасят града си, защото победата на Гедеон над мадиамците сигурно е сломила волята им за съпротива.

Учил мъжете. Изглежда, че това е било правено чрез побой с трънливи пръчки. Наказанието, наложено на старейшините, е трябвало да послужи като ефективен урок за тези князе, за да не покажат отново арогантно безразличие към своите събратя израилтяни.

17. Съборете кулата. Изглежда, че мъжете от Пенуел са се съпротивлявали, така че за да съборят кулата, както Гедеон е заплашил, той е сметнал за необходимо да ги убие. Гедеон е заплашил само да разруши кулата. Следователно вероятно тяхната собствена глупост е накарала тези мъже да изберат да защитават кулата и по този начин да загубят живота си.

Тези строги мерки от страна на новия съдия на Израел може би са били необходими, за да предупредят други израилтяни градове за вероятните последици от липсата на патриотизъм. Наказанието, наложено на Сокхот и Пенуел, може би е послужило като ефективна бариера, поне отчасти, пред самостоятелните действия на изолираните израилтяни, позволявайки на израилтяните да представят по-единен фронт в случай на бъдещо нашествие.

18. Тогава той каза: Гедеон не започна да разчита с двамата пленени царе докато не изложи тези мъже пред жителите на Сокхот и Пенуел, които се подиграваха на способността на Гедеон да победи големите мадиамски сили. Описаната тук сцена вероятно не се е разиграла веднага след падането на Пенуел, а няколко дни по-късно, след като Гедеон се е върнал в дома си в Офра. Това се подсказва от присъствието на младия син на Гедеон, Йетер (ст. 20). Бидейки само плахо момче, младежът едва ли би могъл да участва в героичната експедиция.

По какъв начин? Евр. „ефох“. Вероятно е по-добре да се преведе като „къде“, както в Рут 2:19 и Исаия 49:21. В LXX също има „къде“. Гедеон знаеше много добре, че братята му са били убити от тези царе. Въпросът му беше намек към царете, че сега трябва да платят за злите си дела.

Когато убихте. Останахме в пълна неизвестност относно обстоятелствата около тази битка или клане. Изглежда, че няколко от братята на Гидеон са били пленени близо до планината...

Тавор и убит от тези двама царе по време на едно от по-ранните им набези в земята. Това е първият намек, че Гедеон е поправял лична вреда.

19. Синове на майка ми. Това беше начинът на Гедеон да каже, че тези мъже са негови пълнолетни братя. Във времена, когато мъжете често са имали по няколко съпруги, често е ставало необходимо да се прави разлика между братя и полубратя. Естествено, пълноправните братя на Гедеон са му били по-скъпи от синовете на баща му от друга съпруга.

Ако ги беше спасил. Законът за кръвното отмъщение изискваше Гедеон да постави двамата... царе на смърт (Числа 35:17-19). По-лека съдба може би е била участието им за другите им престъпления.

20. Убийте ги. В древността, да загинеш от ръката на младеж или жена се е смятало за позорно унижение (виж гл. 9:54).

21. Стани. Местоимението е емфатично. Ако трябва да умрат, те биха предпочели да умрат от ръката на герой, отколкото от просто момче.

Такъв, какъвто е човекът. Тоест, мъжът има мъжка сила. Не може да се очаква от дете да прави това, което изисква мъжка сила. Естествено, кралете предпочитат да бъдат унищожени с един удар, отколкото да бъдат насечени и осакатени от дете, което би довело до по-болезнена и продължителна смърт.

Украшения. Евр. *śaharonim*, „малки луни“ или „полумесеци“. В Исая 3:18 тази дума е преведена като „кръгли гуми като луната“. Украшения във формата на полумесец все още се окачват на вратовете на камилите от бедуините. В случая с царе, като Зевей и Салмуна, тези украшения вероятно са били от злато.

22. Владей над нас. Поради мащаба на победата, спечелена благодарение на смелостта и неуморната упоритост на Гедеон, мъжете от различните племена, съставляващи армията му, предложили на Гедеон да стане техен цар, като наследяването се предава от баща на син. Ходът бил израз на нарастващото желание на израилтяните племена да се обединят под монархия, за да могат по-лесно и ефективно да си оказват взаимна подкрепа срещу врага. От съседите си наоколо те можели да видят стойността на обединените усилия, които произвежда едно ефикасно царуване. Това желание продължило да се засилва, докато племената успели да формират монархия по времето на Саул.

23. Господ ще управлява. Гедеон отказа предложението за наследствено царство. Той осъзна, че постиженията му се дължат единствено на Божията сила, действаща в негова полза. Той беше призван от Бог да извърши специална служба за нацията и я беше изпълнил. Бог не го беше призовавал да стане монарх. Той знаеше, че децата му няма да могат да водят нацията, освен ако Бог не ги призове лично. Но Божият призив не се разпростира по силата на семейните отношения. Слабостта на наследственото управление се крие в този факт. Често прекият потомък е човек, напълно неподходящ за тази работа.

Благородството на Гедеон се прояви в отказа му от царския пост. Това предложение трябва да са му представили изкушение. Често е необходима повече сила, за да се устои на изкушенията на предлаганата власт, отколкото да се победи враг. Но в този момент Гедеон остана верен на Бога и думите му достойно увенчаха героичните му дела.

24. Исмаилтяни. Исмаил и Мадиям били полубратя (Бит. 25:2). Имената често се разменят в Писанието поради близкото им родство и защото и двамата са живели в един и същ регион, където са се оженили и сраснали (виж Бит. 37:25, 27, 28).

25. Дайте ги с готовност. Толкова голямо беше облекчението да се освободят от мадиямското гнетие след седем години на ограбване и толкова силно беше народното чувство в

благоволенieto на Гедеон, че израилтяните с радост изпълнили молбата на своя избавител и му предали най-ценната част от плячката, която били взели.

26. Теглото. Теглото на златните обеци е било около 42 фунта и 10 унции (19,3 кг.) В Бит. 24:22 е записано, че една обица може да тежи до половин сикъл.

Орнаменти. Евр. шахароним (виж на стих 21).

Нашийници. Евр. neṭiphot. Тоест, „капки“. Те са били вид висулка за ушите.

27. Ефод. Ефодът е бил безръкавната дреха на първосвещеника, към която са били прикрепени двата ониксови камъка, носещи имената на 12-те племена на Израел (Изм. 28:6-35; РР 351). Думата е била използвана и за обикновена дреха, каквато е носил Самуил, когато е служил като храмов служител (1 Царе 2:18), и за облеклото на Давид, когато е танцувал пред ковчега (2 Царе 6:14). Очевидно е бил дреха, носена от много свещеници (1 Царе 22:18). Този, който беше притежание на Авиатар, свещеникът на Давид, беше използван за консултации с Господа (1 Царе 23:6, 9-12). Ефодът и нагръдникът на Гедеон бяха изработени по имитация на тези, носени от първосвещеника (РР 556).

Блудство. Очевидно израилтяните започнали да гледат на този ефод като на обект на поклонение.

Примка за Гедеон. Авторът сякаш предполага, че нещастията, сполетели семейството на Гедеон след смъртта му, се дължат на инцидентите, свързани с този ефод. Човек се чуди какви са мотивите, подтикнали Гедеон да установи това съперническо поклонение в Офра. Религиозният център на израилтяните бил в Сило, в племето на Ефрем, където се е намирала скинията. Възможно е арогантното отношение на ефремците (виж гл. 8:1) да е накарало Гедеон да се разгневи на тях дотолкова, че да не се е погрижил да отиде на тяхната територия, за да се поклони. Чудото, извършено от ангела близо до собствения му дом преди призованието му за съдия, може да го е накарало да заключи, че Бог му намежда да бъде установено ново място за поклонение и той да служи там като свещеник. Той е поискал чудотворни знамения и те са били дадени. В по-късните си функции като съдия той може би е чувствал честата нужда да се допитва до Господа и затова, предвид тези съображения, е изработил ефод, имитиращ този в скинията. Грехът му се състоеше в това, че е поел прерогативите на Аароновото свещенство без божествено одобрение. Това отклонение от правото подготвило пътя за по-широко отстъпничество както в неговото близко семейство, така и сред племената. По този начин хората били подвеждани от същия този, който преди това бил премахнал идолопоклонството им. Гедеон несъмнено не е възнамерявал да се отвърне от поклонението на Бога и намеренията му може би са били добри.

Обаче, субективната му оценка без божествено ръководство относно необходимостта от нов религиозен център отвори пътя за бедствие. Нямаше извинение за Гедеон да се откаже от програмата, която Бог беше определил относно божественото поклонение и служба. Ако Гедеон беше продължил да търси божествено ръководство, както е правил преди, щеше да спести много мъка на семейството и народа си.

Историята на Гедеон е предупреждение, че е нужно повече от добри намерения, за да направи едно действие похвално и правилно. Освен това, колкото по-висока е видната позиция на човек, толкова по-голямо ще бъде влиянието на злия му пример; следователно толкова по-голяма ще бъде нуждата му да регулира всяко действие от живота си според божествения образец. Единственото правилно правило за живота е Божият закон. Въпреки провала си, Гедеон е похвален в посланието до евреите (гл. 11:32) за по-ранните си дела на вяра.

30. Много съпруги. Този харем е доказателство за богатството и властта на Гедеон. Полигамията в голям мащаб е била приемана само от владетели или изключително богатите. Описанието на

Семейството на Гедеон, както е описано тук (ст. 30, 31), е дадено, за да осигури контекст за поредицата от събития, които следват (гл. 9).

31. Наложница. Продължението показва, че тя може да е била ханаанка. Фактът, че тази жена е останала с роднините си в Сихем, вместо да дойде в дома на Гедеон в Офра, показва, че случаят е бил такъв, който ранните араби са наричали „садика“.

брак с „приятелка“. При такъв брачен договор жената живеела със собствения си народ и била посещавана от съпруга си от време на време. Децата, родени от такъв брак, се считали за членове на клана на съпругата и винаги живели с майката.

Чието име той призова. Буквално „той сложи името му“. Използваната тук еврейска конструкция често се използва, когато по-късно в живота се дават допълнителни имена или фамилии (4 Царе 17:34; Неемия 9:7; Дан. 1:7; Дан. 5:12). Поради това някои смятат, че името Авимелех, което означава „баща на цар“, е дадено, когато Гедеон забелязал амбициозния и хвалебствен характер на детето. Името може също да означава „баща ми е цар“. Следователно може да е било дадено от майката, от суета, за да помнят всички, че бащата на момчето е могъщият съдия Гедеон. Авимелех се оказа недостоеен син на Гедеон, защото имаше смелостта и енергията на баща си, но не и неговите добродетели.

32. Умря. Гедеон умря в мир и благоденствие, но злото семе, което беше посял, даде горчиви плодове в следващото поколение. Малцина осъзнават колко широкообхватно е влиянието на техните думи и дела.

Офра. Вижте гл. 6:11.

33. Ваалим. Вижте гл. 2:13, 17. Неодобрените начини на поклонение скоро доведоха до поклонение на фалшиви божества.

Ваал-берит. Буквално „господар на завета“. Същото божество е наречено „бог Берит“, буквално „бог на завета“ (гл. 9:46). Сихем е имал храм, посветен на това божество (гл. 9:4). Не е ясно дали името „господар на завета“ се отнася до божество, за което се е смятало, че управлява лига от ханаански градове, или до завет между Ваал и неговите поклонници, или до лигата между ханаанските жители на Сихем и новодошлите израилтяни. Съюзът между двата народа често се е затвърждавал чрез общо поклонение. В по-късни времена политико-религиозни съюзи като този често са водили израилтяните до идолопоклонство. На израилтяните е било забранено (гл. 2:2) да сключват съюзи с езически народи. Един от първите симптоми на отстъпничество сред тях е била склонността да премахнат бариерите между себе си и своите езически съседи. Изглежда, че отстъпките, необходими за установяването на заветни отношения, често са били едностранчиви; Израел беше този, който твърде често се отказваше от вярата си.

34. Не се помнеше. Забравата е често срещан недостатък сред последователите на Бог. Безопасността се крие в това да помним начина, по който Бог е водил и е работил в миналото, и в продължаващата зависимост от това ръководство. Благодарността произтича от спомените и размисъла, а когато хората не мислят за Божиите благословии към тях, те Го забравят и стават неблагодарни. Така неблагодарността става родител на неверието (вижте Рим. 1:20–22). 28).

Необходими са положителни усилия, за да се помни Бог. Човешкият ум е устроен така, че не запомня нещата, които не се припомнят често. Оттук идва и необходимостта от постоянно освежаване в свещената история чрез ежедневно изучаване на Библията и присъствие.

на божественото богослужение, където тези въпроси се обсъждат. Оттук идва и необходимостта от преглед на съвременната църковна история и честото припомняне на забележителни божествени намеси в личния опит.

Както е обичайно за много еврейски думи, „помня“ не се отнася само до акта на запаметяване в съзнанието, но включва и извършването на това, което би изисквало знанието за фактите. По този начин да „помня“ Бог означава да Му отдадем поклонението, което Той изисква. Да „помня“ Гедеон би означавало да отдадем почит на неговото потомство, както и да се вслушаме в съвета му и да се стремим да следваме модела, който той е изложил за бъдещата юрисдикция на владенията на Израел.

Грешката на Гедеон да предположи, че като постави ефода си, може да запази верността на народа към Йехова, сега се разкри в цялата си глупост. След смъртта му израилтяните престанаха да мислят нито за него, нито за Бога, който ги беше избавил.

35. Нито един от двамата не показва доброта. Тази клауза е кратко обобщение на събитията, които ще бъдат разказани в следващата глава. Онези, които някога предложиха на Гедеон царство над тях, не успяха да се отнесат с благодарност към неговите потомци. Колко мимолетна е популярността на този свят. Днешният герой е забравен утре.

КОМЕНТАРИ НА ЕЛЪН Г. УАЙТ

1–35 ПП 553–556

1–3ПП 555

4, 12 ПП 553

18 ПП 546

22, 23 ПП 555

24–27, 31, 33стр. 556

34, 35 ПП 556

ГЛАВА 9

1 Авимелех, след заговор със сихемците и убийство на братята си, е направен цар.

7 Йотам ги смърря с притча и предсказва гибелта им. 22 Гаал крои заговор със сихемците против него. 30 Зевул го разкрива. 34 Авимелех ги побеждава и посява града със сол. 46 Той изгаря крепостта на бога Берит. 50 В Тевес е убит от парче воденичен камък. 56 Проклятието на Йотам се изпълнява.

1. Сихем. Разположен на 48 километра северно от Йерусалим в тясна плодородна долина. Вероятно е бил под юрисдикцията на Гедеон. Поне това е било резиденцията на наложницата на Гедеон и нейните роднини. Веднага след като Гедеон бил погребан, Авимелех отишъл в Сихем, за да се опита да убеди роднините си, които изглежда са били видни граждани на града, да му помогнат да получи същата управленска власт, каквато е упражнявал баща му.

2. Сихемски мъже. Еврейската дума, преведена тук като „мъже“, е множествено число, баал , което означава „притежатели“ или „граждани“. Жителите били от смесена националност, някои били израилтяни, други ханаанци, а трети, като Авимелех, може би споделяли кръвта и на двамата. Те живеели един до друг, сливайки се до известна степен, но споделяйки взаимна неприязън. Стих 28 показва, че ханаанците били преобладаващи в този конкретен град.

Кое е по-добро? Авимелех смяташе това за неоспорим аргумент. Не е нужно непременно да заключаваме, че всичките 70 синове на Гедеон са се стремили да спечелят за себе си управляващата власт на баща си. Авимелех представяше случая във възможно най-лошата светлина, играейки със страховете и предрасъдъците на населението.

Костта ти. Авимелех изглежда се харесва на ханаанската група от населението. Дори и това да не беше така, израилтяните в Сихем бяха от племето на Ефрем и

Той добре знаеше за амбицията им да бъдат водещото племе. Те несъмнено негодуваха от факта, че Гедеон, мъж от Манасия, трябваше да бъде главният човек в цялата област.

Затова те лесно щяха да се възползват от възможността да издигнат сина на Гедеон от Сихем до поста на баща му.

4. Домът на Баал-берит. В древността храмовете са служили като хранилища за лични вещи и граждански фондове, както правят банките днес. Освен това всеки храм е имал своя собствена хазна, съставена от натрупани средства от плащането на обети, глоби и дарения. Подкрепата на Авимелех за неговото начинание дошла от храм на Ваал. Какъв позор! че синът на някой, който е започнал кариерата си, като е показал безсмислието на поклонението на Ваал, би трябвало да започне кариерата си с дар от храма на Ваал и с него да убие всичките си братя. Такъв е крайният резултат от полигамията, амбицията и липсата на благочестие. В полигамните домакинства има малко обич и много ревност.

Седемдесет и десет. Тези пари се равняваха на по един шекел за всеки убит брат, вероятно около 21 цента.

Суетни и лекомислени хора. Буквално „празни [безполезни] и безразсъдни мъже“. Много кръвави революции са били проведени чрез наемане на такива безчестни и безразсъдни последователи.

5. Убил братята си. Това бил обичайният начин на узурпаторите да си осигурят трона; Човек, който нямаше право, унищожи всички, които имаха право, за да не може да има конкуренти. Деспотите предвиждаха заговори и затова унищожиха всичките си братя и близки роднини.

Върху един камък. Като жертвени животни (1 Царе 14:33–35), Авимелех уби своите братя, може би на скалата, върху която Гедеон беше построил олтара си.

Йотам. Буквално „Господ е съвършен“. Фактът, че Гедеон би дал такова име на 70-ия си син, показва, че той е останал лоялен вярващ в Господа въпреки ефода, който е направил.

6. Къщата на Мило. Мило вероятно е било място недалеч от Сихем. Не е ясно дали думата „къща“, използвана тук, означава семейството или жителите на Мило, или сграда. Тук и в стих 20 фразата изглежда е паралелна на „мъжете от Сихем“. Следователно, може да се отнася до хора от клана или семейството на Мило. От друга страна, може да обозначава и сграда. В стих 46 се споменава „кулата Сихем“ по такъв начин, че може да е еквивалент на „къщата на Мило“.

Обикновен. Евр. „елон“. Думата означава дъб или теребинтово дърво (виж Съдии 6:11; Бит. 35:8). Това дърво в Сихем вероятно е било същото като това, под което Яков накарал семейството си да зарови идолопоклонническите обеци и амулети (Битие 35:4) и под което Исус Навин издигнал своя камък на свидетелството (Исус Навин 24:26).

Стълб. Това е бил един от свещените камъни, обичайно използвани от евреите и ханаанците в местата им за поклонение (Бит. 28:18; Изх. 24:4; Втор. 12:3). Авимелех е провъзгласен за цар на същото място, където Исус Навин е провел последното национално събрание, за да поднови завета на Израел с Йехова (Исус Навин 24:1, 25, 26). Обичай е бил да се избира цар в някое светилище или свещено място (1 Царе 11:15).

7. Върхът на планината Гаризим. Вероятно не е „върхът“ на планината, 900 фута (274,3 м.) над града, но по-вероятно някъде по-близо, по склоновете на планината. Йотам, единственият син на Гедеон, който избегнал смъртта на Авимелех, научил, че сихемските мъже провъзгласяват Авимелех за цар. Поемайки живота си на риск, той се изкачил на издадена скала над хората, които били събрани близо до

дъбово дърво. След като привлече вниманието на тълпата, която току-що беше издигнала Авимелех за цар, Йотам извика послание към групата. Речта му се състоеше от две части. Притчата противопоставя отношението на Гедеон и синовете му на авантюристичния Авимелех и предсказва, че действието на сихемците при избирането на Авимелех за цар ще завърши катастрофално. Речта е един от шедьоврите на литературата.

8. Дърветата се появиха. Alegории от този вид, в които неодушевени неща говорят и действат са били обичани от хората от древността.

Да помаже цар. Йотам беше добре запознат с желанието на хората да имат цар, не само за да бъдат като другите народи около тях, но и защото чувстваха, че честите им страдания от ръцете на враговете им се дължат на дефект в начина им на лидерство, докато страданията им се дължат на отстъпничеството им. Това искане за цар за първи път се изрази в предложението на народа да направи Гедеон цар. То продължи да се засилва, докато не беше направен този неуспешен опит. В дните на Саул то стана толкова силно, че пророк Самуил, по напътствие от Бога, най-накрая се съгласи и поведе избора на цар.

Маслиново дърво. В Палестина маслиновото дърво е най-ценното известно дърво. Обширни горички от такива дървета все още изобилстват в плодородната долина Сихем. Маслиновото дърво, смокинята и лозата, на които е било предложено царството наследник, представляват мъже, които, подобно на Гедеон, са се интересували повече от благополучието на общността, отколкото от личния напредък.

9. Трябва ли да си тръгна? Гедеон отказа да напусне законната работа на съдия, за да заеме позиция, която, макар че може би е имал капацитета за нея, Бог не го е призовал да заеме. Отговорът му беше: „Господ ще владее над вас“ (гл. 8:23). Неговото поемане на царска власт би било толкова несъответстващо, колкото това на дърво, което изоставя собствената си полезна функция, за да стане цар на дърветата.

Почитайте Бога. Зехтинът е бил използван във връзка с жертвоприношения, приноси и освещавания в службата в скинията, както и като хранителен елемент. Може би думата „елохим“, използвана тук, трябва да се преведе като „богове“, както може би е правилно, защото Йотам е приспособил притчата към идолопоклонническото състояние на сихемците (вижте също стих 13).

10. Смокиново дърво. Другите синове на Гедеон или може би дори някои от бившите съдии. Те може би са притежавали способности и качества за управление, далеч надхвърлящи тези на Авимелех. Възможно е на един или няколко от тях да е било направено предложение да стане крал, но те да са го отхвърлили.

13. Вино. Евр. тирош, гроздовият сок, прясно приготвен или ферментирал.

Радва Бога. Или „радва боговете“ (вижте на стих 9), като адаптация на притчата към обичаите, познати на идолопоклонническите сихемци. Те биха били добре запознати с честите приношения на вино на езическите божества, които всъщност е трябвало да участват в него.

От друга страна, виното е било използвано и при възлияния по време на храмовата служба (Исх. 29:40; Чис. 15:7, 10; и др.).

Да бъдеш повишен. Буквално „да махнеш“. Действието представлява жест на власт. И трите дървета, които дадоха най-изобилни благословии за човека – маслината, смокинята и лозата – последователно отказаха честта да станат цар на дърветата. Причините им бяха едни и същи: защо да изоставят функцията, с която са извършвали най-ценна услуга, за да поемат функция, която смятат за ненужна?

Фигурата „вълна над дърветата“ е подходящ образ на народната воля – несигурна и повлиян от всеки вятър. Позиция, спечелена в резултат на народната благосклонност, можеше да се запази само чрез подчиняване на всеки вятър или чрез загуба на истинско благородство в усилията да се запази позицията със силата на оръжието. Думите на Йотам показват, че Геден също е осъзнавал непостоянната природа на израилтяните. Никой истински достоен човек не би напуснал полезна позиция, за да поеме царството над народ, чиито желания и цели се меняха толкова бързо, колкото вятъра.

14. Къпина. Зърнастецът, разпръснат, трънлив храст, който е често срещан в хълмовете на Палестина. Той представлявал антитезата на ценните дървета, които били отказали предложението за царски пост.

15. В действителност. Тоест, със сериозна цел. Къпината, осъзнавайки по-ниската си стойност в сравнение с другите дървета, подозира, че предложението е направено само на шега или подигравка.

Довери се на сянката ми. Това може да се преведе и като „вземи боклук в сянката ми“. Глупавият къпинен храст съвсем сериозно предлага абсурдна покана. Ниските клони не дават сянка и са пълни с тръни. Това е хаплива ирония. То изобразява абсурдността на ситуацията, в която се намираха сихемците. Авимелех, казва Йотам на хората, не може да им осигури защита, както и ниският къпинен храст не може да осигури сянка и защита на маслиновите и смокиновите дървета. Всичко това беше обещание, а не изпълнение.

Ако не. Къпината не само е нетърпелива да бъде крал, но и изрича злобни и опасни звуци. заплахи – несъмнено еквивалент на онези сплашвания, които Авимелех използваше, за да разубеди жителите на Сихем да оттеглят предложенията за подкрепа, които му бяха отправили.

Нека излезе огън. Къпиновите храсти очевидно са били причина за чести пожари, тъй като са се запалвали лесно и огънят се е разпространявал бързо (Изм. 22:6; вж. Пс. 58:9; Ис. 9:18). Въпреки че Авимелех, подобно на къпината, нямаше сила или способност да помага, той имаше голяма сила да навреди. Онези, които бяха направили Авимелех цар, бяха в дилема. Ако му останат лоялни, щяха да се радват на неговата подигравателна защита. Ако го изоставят, той щеше да ги доведе до погибел.

Краткият морал на цялата притча е следният: Слабите, безполезните и злите хора винаги ще бъдат първите, които ще се нахвърлят на власт и накрая ще донесат разруха върху себе си и нещастния народ, над който управляват.

16. Ако си постъпил истинно. Йотам започва приложението на притчата. Тяхното действие да направят Авимелех цар – дори те щяха да трябва да признаят – е извършено безразсъдно и лекомислено.

Според заслужилите. След като показаха опасната ситуация, в която се намират жителите на Сихем се бяха замесили, Йотам строго ги смъмри за неблагодарността, която бяха проявили към Геден, като финансираха нападението на Авимелех срещу дома му, по време на което Авимелех беше избил 69 от собствените си полубратя.

Това беше наградата, която жителите на Сихем дадоха на семейството на човек, рискувал живота си, за да освободи жителите на Палестина от мадиамските орди. Големите услуги често се срещат с лоша отплата, особено от потомството.

18. Убиха синовете му, защото финансираха Авимелех в злото му дело Йотам. обяви мъжете от Сихем за съвместна отговорност за убийството на братята му.

Прислужница. Тоест, робиня-наложница. Терминът е умишлено презрителен. Глава 9:1 показва, че наложницата на Гедеон вероятно е била свободна жена, може би от влиятелно семейство.

19. Постъпих вярно. Думите са иронични. Ако поведението ви е справедливо и правилно, желая ви много радост в него. Нека вашият цар-къпина ви донесе мир и просперитет, ако сте действали добросъвестно.

20. Но ако не. Слушателите на Йотам знаеха, че не са действали добросъвестно и това проклятие сигурно е било като камбанен звън на съдбата.

Нека излезе огън. Проклятието на Йотам беше Авимелех и сихемските мъже да загинат от взаимно унищожение. Често единството на лошите хора бързо се превръща във вражда и взаимно унищожение. Това проклятие се изпълни точно, както е записано в останалата част от главата (вижте стихове 56, 57).

21. Бира. Означава „кладенец“. В Палестина е имало много места, които са носили това име. Това прави невъзможно точното идентифициране на мястото. Йотам вероятно би бил в безопасност навсякъде в териториите на Юдея или Банджамин и вероятно е избягал в едната или другата територия.

22. Над Израел. Тоест, над всички израилтяни, които биха приели неговата власт. Това вероятно са се състояли главно от тези в района на Сихем.

23. Бог е изпратил. Тоест, Бог не се е намесил в естествените последици от злото. Това, което Бог допуска, често се представя сякаш Той е авторът. Онези, които не избират да служат на Бога, по този начин се оставят отворени за контрола на Сатана.

Зъл дух. Това може да означава зъл нрав или отношение. Думата „дух“ често се използва, за да опише отношение или нрав (виж Числа 14:24).

Постъпвайки коварно, мъжете от Сихем започнаха да се отнасят с Авимелех така, както му бяха помогнали да се справи със синовете на Гедеон. Беше съвсем естествено онези, които бяха неверни на Гедеон, да бъдат неверни и на Авимелех. Летописът не посочва непосредствената причина за разрива между Авимелех и мъжете от Сихем. Може би те твърде рано разбраха, че той е деспот с желязна ръка, който не се поколеба да се възползва от тях, след като беше назначен за цар.

24. Помогна му. Буквално „укрепи ръцете му“.

25. Поставете засада. Авимелех вероятно се е установил в Офра, след като е унищожил братята си там. Сихемските мъже, недоволни, устройоха засада с надеждата да заловят Авимелех в момент, когато той беше ескортиран само от няколко мъже. Докато чакали жертвата си да се появи, безмилостните мъже, които организирали засадата, започнали да ограбват всички пътници и кербани, които идвали покрай тях. Скоро в провинцията настъпила несигурност, която уронвала престижа и популярността на Авимелех.

Върхът на планините. Вероятно близо до Сихем. Този град се е намирал на двата главни артерии за пътуване през планините Ефрем. Всички пътища можеха лесно да се контролират от височините на планините близнаци, Гевал и Гаризим. Тази част от Палестина винаги е била любимо място на разбойниците.

26. Гаал. Името му означава „скарабей“.

Неговите братя. Очевидно братя или роднини са формирали ядрото на Гааловата група последователи.

Премина. Това може да подсказва, че Гаал преди това е живял отвъд Йордан.

27. Весел. Евр. хилулим, от корена халал, „хваля“. Хилулим е преведено като „хвала“ в Лев. 19:24. Празникът на събирането на вино в Палестина е бил най-радостният от

през цялата година. Сред ханаанците това обикновено е било съпроводено с оргиастични пиршества, пиене и весело веселие. Това е видът събиране, описан тук. При такъв повод скритото недоволство от управлението на Авимелех със сигурност щеше да излезе наяве. Под влияние на виното и веселбата те ставаха достатъчно дръзки и безразсъдни, за да хулят Авимелех и да говорят открито срещу него. В самия храм, където бяха заговорничили с Авимелех и бяха взели съкровищата му, за да финансират първия му зловец набег, сега те го проклинаха и крояха планове за неговото унищожение.

28. Кой е Авимелех? Очевидно презрително, като например „Кой е Давид? И кой е синът на Есей?“ в 1 Царе 25:10.

Кой е Сихем? Вероятно е отражение и на града, защото е позволил такова нещо като... Авимелех да управлява жителите му. Дали Сихем е принадлежал по естествен и традиционен начин на Авимелех?

Зевул, неговият офицер. „Дори не сме управлявани от Авимелех“, каза той всъщност, „но просто от Зевул, неговия подчинен, който е без никакво значение.“ Зевул очевидно е бил поставен от Авимелех за управител или префект на града (виж стих 30). Гаал подготвял пътя за узурпиране на позицията и властта на Зевул.

Мъже от Емор. Колко по-добре е да си поставите за водач чистокръвен ханаанец, потомък на нашия стар местен принц Емор, наследствения собственик на Сихем (виж Бит. 33:19; Исус Навиев 24:32).

29. Бих искал/а Богу. Евр. *ti*, буквално „който“, идиоматично възклицание, означаващо „О, да можех да имам“. Всъщност думата „Бог“ не е на иврит. KJV превежда изречение в идиоматичен английски. Друг пример за идиоматичен превод, въвеждащ името на Бог, се намира в новозаветния израз „Боже, да не стане“ (Римляни 3:31; и др.). Оригинален просто съдържа „да не стане“.

Що се отнася до методите на Гаал, сравнете подобния метод, който Авесалом използва, за да подкопае позицията на Давид (2 Царе 15:4). Твърдението е насочено срещу Зевул. Гаал заключава, че ако той беше управител на града на мястото на Зевул, щеше да се разправи бързо с Авимелех.

Той каза. LXX гласи „Бих казал“. Според контекста, това вероятно е Правилно четене. В еврейския език двете форми са много сходни и е възможно преписвач да е объркал едната с другата. Стих 31 подсказва, че Зевул тайно е изпратил вест до Авимелех, уведомявайки го за случващото се. Ако Гаал открито беше предизвикал Авимелех лице в лице, нямаше да има нужда от тайна мисия. Ако преводът „и той каза“ се запази, може да се тълкува като означаващо, че Гаал е говорил с Авимелех в оживен, въображаем, ораторски диалог. Ако това е така, тогава аплодисментите на сихемците окуражиха разгорещения от вино оратор до степен, че той се обърна, сякаш се обръщаше към Авимелех, и хвалебствено каза: „Умножи войската си и излез.“

30. Владетелят на града. Вижте стих 28.

Чух думите. Предателите често биват предавани на свой ред от свои собствени. Проклятието на цар се носи от птица небесна (Екл. 10:20). Пиянската хвалба на Гаал достигна до ушите на Зевул, който се разгневи заради нея, защото научи, че неговото собствено сваляне ще бъде свързано с това на Авимелех. Този разказ, макар и прост, е превъзходно разказан, което ни позволява ясно да проследим напредъка на заговора, в който тайно предателство и открито разточителство, хвалба и завист се заговорничат, за да донесат гибел на града.

31. Тайно. Евр. betormah. Това може да се преведе или „в тайна“, или „в Tormah“.

Ако последното е вярно, Авимелех е живял в град на име Торма. Стих 41 гласи, че е живял в Арума. Освен ако двете имена не описват един и същ град, първият превод, „тайно“, несъмнено е правилен. Зевул е действал тайно. Той не е бил достатъчно силен, за да се справи с Гаал, затова не му се е противопоставил открито. Ако Гаал е бил по-мъдър, може би е щял да се справи по-хитро със Зевул.

35. Влизане през портата. По време на съдийския период градската порта е била обичайното място където служителите се срещаха с народа. Зевул дойде на портата тази сутрин, защото очакваше неприятности. Гаал също дойде, защото внимателно наблюдаваше събитията в града, за да постигне собствените си цели.

36. Идват хора. През нощта войските на Авимелех се бяха приближили максимално до града, без да предизвикат тревога. Рано сутринта, след като портите се отвориха и много от хората излязоха от стените на нивите си, войниците на Авимелех започнаха да настъпват към града. Гаал, който стоеше на стража на портата, веднага ги забеляза и развълнувано извика информацията на Зевул. Можем да си представим как последният, за да спечели време за Авимелех, бавно излезе да погледне и след това отговори с измама и подигравка: „Излишно си развълнуван. Това са само сенки, хвърляни от планината.“

„Евал и планината Гаризим.“ Зевул сякаш се отнася с него така, сякаш той все още частично страда от опиянението от предната нощ.

37. Средата на земята. Буквално „пъпът на земята“. Вероятно е било името на хълм, наречен така, защото се намирал по средата между река Йордан и морето.

Друга рота. От всички точки, контролиращи улиците на града, войски от Войниците на Авимелех напреднаха, за ужас на Гаал и изненада на гражданите.

Равнината. Предпочитаният превод е „дъб“ (вижте на стих 6).

От Меоним. Вероятно е по-правилно да се преведе „на гадателите“, отколкото като истински име. Този свещен дъб вероятно е бил седалище на семейство или секта от врачки.

38. Къде са сега устата ти? „Уста“ тук се използва метафорично за „хвалене“. Това е упрек срещу миналата прибързаност и дързост на Гаал. Въпреки че Зевул все още изглежда не е в позиция открито да се противопостави на Гаал от страх за собствената си безопасност, той все пак, чрез подигравките си пред минавачите, подтиква Гаал да изпълни хвалбата си (ст. 28), като излезе да се бие с войските на Авимелех. Наглите, хвалещи се мъже често са принудени да променят прибързаното си отношение за кратко време и да се страхуват от онези, които преди това са обиждали.

40. Повален и ранен. По-добре казано, „падна убит“. Авимелех спечели пълна победа без много проблеми. Очевидно последователите на Гаал претърпяха тежки загуби. Оставаме в несигурност защо Зевул не затвори градските порти, за да отреже пътя за отстъпление на Гаал. Може би Гаал е оставил силна група мъже да пазят портата, за да може той и хората му да намерят безопасност зад стените, ако бъдат победени.

41. Живял в Арума. Тоест, тъй като Арума била дом на Авимелех, той се върнал там. Не се опитал да щурмува Сихем. Стените му били достатъчно силни, за да реши да го превземе с хитрост. Затова се върнал в дома си в Арума, сякаш, след като се отървал от Гаал, нямало да настоява за вражда със сихемците. Като оттеглил силите си, той успял да приспи сихемците в неразумно чувство за сигурност.

Изгонете Гаал. Неспособността на Гаал да се противопостави на Авимелех му костваше последователите му в Сихем. Никой вече нямаше доверие в него и може би, надявайки се, че Авимелех ще се успокои, ако Гаал бъде изгонен, мъжете от Сихем се съгласиха със Зевул.

Гаал и малкото мъже, които беше оставил с него, бяха помолени да напуснат града, което те и направиха.

43. Поразиа ги. След като много от гражданите отидоха да работят на полето, хората на Авимелех ги нападнаха и безмилостно ги унищожиха. Трудно е да се разбере как жителите на Сихем глупаво са вярвали, че Авимелех ще се задоволи с изгнанието на Гаал и няма да последва първоначалната си победа с нападение срещу града.

44. Влизане през портата. Стратегията на Авимелех този път беше по-добра. Веднага щом атаката започна, той поведе една група от хората си към градската порта и я превзе. Чрез тази опасна акция той успя да попречи на сихемците извън града да се върнат вътре, или на тези вътре да излязат, за да спасят другарите си. Не може да се отрече смелостта на Авимелех.

45. Превзе града. Жителите на Сихем се бориха ожесточено. На Авимелех му отне цял ден да разшири плацдарма си при портата и накрая да опустоши града. Не позволи на никого да избяга. Вероятно цялото население загина от меч или огън.

Пося го със сол. Гневът на Авимелех не се разпали, докато целият град, сградите и стените бяха съборени. Тогава Авимелех поръси сол върху руините в символично действие, за да изрази желанието те да бъдат безплодни и необитаеми завинаги (виж Втор. 29:23; Пс. 107:34, в полето). Би било трудно да се сложи достатъчно сол там, за да се опустоши земята, поне върху значителна площ. Едва ли това има предвид пасажът.

Подобни действия са съобщени и за асирийците, Атила и Шарл IX от Франция.

Сихем отново бил процъфтяващ град по времето на Соломон (1 Царе 12:1). Околностите му били твърде плодородни, а местоположението му на кръстопът – твърде изгодно, за да остане незаает дълго време.

46. Кулата Сихем. Това може да е „домът на Мило“ (виж на стих 6).

Трюм. Евр. *şeriach*. Подземен мазе или изкоп (виж 1 Царе 13:6, ASV, където е преведено като „скрит“). В този случай „трюм“ е свързан с храм.

Бог Берит. Не е ясно дали този храм на бог Берит е бил същият като онзи на Ваал-берит, споменат по-рано в главата (ст. 4). Предполага се, че те са били идентични.

В древността храмовете са били считани за места за убежище. Така е било и сред евреите. (1 Царе 2:28–34) и езицините (1 Мак. 5:43). Класическата гръцка литература изобилства с илюстрации за мъже, бягащи към храмовете за политическо убежище. Жителите на околността можеха да се бият в укрепената си кула, но те избраха да отидат в храма и да молят за милост. Ако Авимелех не беше безмилостен, вероятно щеше да уважи този древен обичай и да пощади хората. Милостта обаче изглеждаше напълно чужда на природата му.

48. Планината Залмон. Неизвестен хълм наблизо.

49. Подпалете крепостта. Очевидно е, че крепостта не е била предназначена за отбрана. Това е била оградена изба в храмовия район, в която бежанците са избягали, очаквайки, че Авимелех ще уважи правото им на убежище там. Силната топлина на смолистите клони скоро подпали дървената ламперия, в резултат на което всички в пещерните помещения загинаха, може би общо 1000 мъже и жени.

Пророчеството на Йотам буквално се изпълни. Огън излезе от царя на къпините и унищожил жителите на Сихем (ст. 20). Много от хората вероятно по никакъв начин не са били загрижени за кавгата или за това да направят Авимелех цар. Може би не са го направили.

намесени и в двете страни. Въпреки това, през вековете мъже с бурни духове карат други да гинат заедно с тях. Милиони невинни хора все още загиват в жестоки войни, предизвикани от малцина зли мъже.

50. Тевес. В днешно време на около 14,4 км североизточно от Сихем се намира град на име Тубас. Мнозина смятат, че това е споменатото тук място, но самоличността му е под въпрос. Тевес очевидно е последвал Сихем във въстанието срещу управлението на Авимелех.

51. Върхът на кулата. Кули като тази са открити в Палестина с каменни стени с дебелина до 14 фута. В кулата е имало подове или етажи с платформа отгоре, от която да се защитава. В тази последна внушителна цитадела жителите на Тевес са избягали, след като Авимелех е пробил градските им стени. Честото споменаване на кули отразява нестабилното състояние на страната.

52. Тръгна силно към вратата. С характерната си ярост и храброст Авимелех атакува кулата. Когато защитниците устояха на яростните му атаки, Авимелех се опита да подпали дървената врата. Ако беше успял да изгори вратата, хората му можеха успешно да шурмуват кулата.

53. Една жена. Дори жените помагали в защитата. Докато мъжете използвали лъкове и копия, жените могли да хвърлят тежки камъни върху онези, които се излагали, като се осмелили да се приближат близо до основата на кулата.

Парче воденичен камък. Буквално „воднен камък за езда“; тоест горната половина на воденичния камък, която се е въртяла по време на мелене, за разлика от долния камък, който е оставал неподвижен. Фактът, че тази жена е имала воденичен камък, предполага, че кулата може да е била заредена със зърно и инструменти за мелене на брашно в очакване на обсада.

Всичко, за да счупи черепа му. Остаряла английска фраза, чието значение е било предмет на много спорове. На еврейски език се казва „смачкал черепа му“. Думата за „череп“ тук е гулголет, откъдето идва и името Голгота, мястото, където Исус е бил разпнат. Дори Авимелех да е носил тежък шлем, такъв предмет, падащ от височина 9 или 12 метра, би смачкал главата му.

54. Неговият оръженосец. Военните водачи обикновено са имали адютант или оръженосец като знак за важност, както и да носи тежкия щит и копие на господаря, когато не се води битка (виж Съдии 7:10; 1 Царе 14:6; 31:4).

Това не казват хората. Ужасът от това да бъдеш убит от жена не е бил ограничен само до евреите (виж гл. 4:9; 5:24–27). Същото чувство е изразено в гръцката и римската литература. Авимелех вероятно се е страхувал също, че смъртно ранен, ще попадне в ръцете на враговете си, които ще се отнесат с него с обиди и мъчения. Въпреки всичките си усилия да сложи край на живота си по друг начин, Авимелех все пак не е избегнал омразата от това да бъде убит от жена (виж 2 Царе 11:21).

В последните си минути Авимелех би могъл да се замисли какво мислят хората за живота му, защото това е основата, на която потомството в крайна сметка съди човека. Дори и до днес въпросите, към които хората са най-чувствителни, често не са основните неща от живота, които наистина имат значение. Тези, които през живота си се допитват само до гордостта и амбицията си, обикновено ще умрат така, както са живели, по-загрижени репутацията им да бъде запазена на земята, отколкото душите им да бъдат спасени от унищожение.

Промуши го. Първият човек, който се опита да упражни царска власт над Израел, и Първият истински цар на Израел, Саул, се е опитал да умре по подобен начин (виж 1 Царе 31:3, 4).

55. Всеки човек на мястото си. Смъртта на един водач обикновено е била достатъчна, за да разбие и разпръсне древна армия (виж 1 Царе 17:51).

56. Така Бог е предал. Тези думи дават поуката на целия разказ. Авторът в тази книга дълбоко усещаше, че Бог контролира събитията в историята, наказвайки както индивидуални, така и национални престъпления. Убиецът на синовете на Гедеон „върху един камък“ е убит от камък, ударил главата му, докато нечестивите сихемци, които използвали пари от храма, за да наемат убийци на добри хора, били изгорени до смърт в същия този храм от този, на когото помогнали в деянието. Проклятието на Йотам се изпълнило напълно.

КОМЕНТАРИ НА ЕЛЪН Г. УАЙТ

1–6 стр. 556, 557

ГЛАВА 10

1 Тола съди Израил в Шамир. 3 Яир, чиито тридесет снове имаха тридесет града. 6 Филистимците и амонците потискаха Израел. 10 В окаянието им Бог ги изпраща при лъжливите им богове.

15 След покаянието им, Той ги смили.

1. След Авимелех. Стихът не дава никаква представа дали е имало интервал между смъртта на Авимелех и съдийството на Тола.

Да защитя. Тези думи подсказват, че колкото и зло да е било царуването на Авимелех, той е направил нещо и за да защити Израел от чуждестранни врагове или поне за да ги държи под контрол.

Тола. Тола и баща му Фуа били от племето на Исахар и били кръстени на двама от синовете на Исахар (Бит. 46:13; Числа 26:23). В дните на Давид родът Тола бил известен с това, че произвеждал храбри мъже (1 Лет. 7:1, 2). Изглежда, че Тола бил единственият съдия, избран от това племе.

В планината Ефрем. Обикновено племето Исахар е живяло северно от планината Ефрем, отвъд равнината Ездрелон. Очевидно част от племето се е заселило на територията, обикновено считана за принадлежаща на Манасия и Ефрем.

2. Той съдеше Израел. Освен факта, че е съдил Израел в продължение на 23 години, нищо не е свързано с управлението на Тола. Очевидно по време на неговото управление не е имало големи битки с вражески нашественици. Да управляваш добре нация в мирно време не е по-малко похвално от това да водиш войни и да побеждаваш врагове, но не се казва колко добре е съдил Израел Тола. Че се е боял от Господа, е показано от твърдението: „След смъртта на Авимелех, управлението на съдии, които се бояха от Господа, служи за известно време, за да се ограничи идолопоклонството“ (PP 557).

3. Яир. В Числа 32:41 се споменава за съвременник на Мойсей на име Яир от племето Манасия, което превзело някои градове в Галаад и се заселило там. Можем да предположим, че споменатият тук в книгата Съдии Яир е бил от същото племе.

Галаадец. Галаад е името, дадено на територията на изток от Йордан, която се намира между южния край на морето Хинерет и северния край на Мъртво море.

Съдил Израел. Тези думи никога не са били прилагани към жестокия Авимелех. За него това е било просто заяви, че той „царува“ над Израел. Управлението на Яир сигурно е било просветено и полезно, подобно на това на другите съдии.

4. Тридесет сина. Това почти сигурно доказва, че е бил полигамен, подобно на Гедеон.

Тридесет ослета. В дните преди времето на Соломон, когато израилтяните не собствени коне, притежанието на магарета е било знак за богатство и следователно за чест и достойнство. Този факт вероятно е записан, за да покаже богатите благословии на човек, който е имал 30 сина, всички от които са се радвали на честта и отличието да яздят като вождове или управители.

Хавот-Яир. Буквално „шатрови села на Яир“. Това име е дадено на региона по времето на Моисей, когато по-ранният Яир превзема редица села от Ог, цар на Васан (Числа 32:41; Втор. 3:14). Междувременно са изникнали още градове или други са били превзети, така че когато Яир съди Израел, той е могъл да даде по един на всеки от 30-те си сина, които са служили като техни управители.

Галаад. Буквално „твърд“ или „неравен“. Получава името си от характерните груби планински хребети. Галаад е разделен на две от река Ябок (Второзаконие 3:12; Исус Навин 12:2, 5). Южната половина е завладяна от Израел от аморейския цар Сион (Исус Навин 12:2). Племето Гад се заселва в южната половина, а северната половина пада под властта на Манасия. Понякога терминът Галаад се използва в Библията с голяма еластичност, обозначавайки цялата земя на изток от Йордан чак до Дан на север (Второзаконие 34:1).

6. Отново извърши зло. Много години бяха изминали, откакто Гедеон сложи край на широко разпространеното отстъпничество и прекъсна мадиамското потисничество. Сега хората отново се обърнаха в голям брой към идолопоклонство. Седем езически божества са изброени като новите обекти на поклонение. Това бяха божествата на народите, граничещи с Израел от всички страни. Броят и разпределението им показват, че е имало масово обръщане към идолопоклонство.

Ваалим и Астарт. Вижте гл. 2:11, 13.

Боговете на Сирия. Сирия (или Арам) е била страната, простираща се от Финикия до Ефрат. Дамаск е бил най-известният град в района. Главните богове на този регион са били Адад, Ваал, Мот и Анат. Старият завет споменава бог на име Римон (2 Царе 5:18).

Боговете на Сидон. Тоест, на Финикия, като се споменава само главният град. Боговете на финикийците били тези на Ханаан и Сирия.

Боговете на Моав. Моавският камък и книгата на царете (1 Царе 11:33; и др.) показват че това божество е бил бог Хамош.

Богове на амонците. Един от амонските богове е бил Молох (1 Царе 11:7, 33; виж върху Лев. 18:21).

Богове на филистимците. Това са ханаански божества, поети от филистимците, най-видните от които са Дагон и Ваал-зевул.

7. Децата на Амон. По това време вероятно най-лошата заплаха за Израел идвала от изток, където амонците покорявали племената от другата страна на Йордан. Амонците били скотовъден народ от източната пустиня. Филистимците също ставали силни и потискали израилтяните в Юдея и Дан. Там Самсон се превърнал в център на опозиция срещу филистимското господство (гл. 13:1-5).

9. Преминаха Йордан. Окужени от победите си над племената в Галаад, амонците прекосиха река Йордан и започнаха да ограбват цяла централна Палестина, където живеела племената на Юда, Вениамин и Ефрем.

10. Извикаха към Господа. Поне това е похвално, но признанието им за съгрешението и викът им за помощ все още не бяха приемливи, защото не бяха придружени от истинско покаяние. И все пак Господ признава и най-малкото влечение на грешника към Бога и се стреми да го поведе към истинско поправяне.

11. Господ каза. Тук не е посочено как Господ е говорил на израилтяните, но е било чрез пророк (РР 557). Тежестта на посланието на пророка е била да напомни на отстъпилия от вярата народ за тяхната неблагодарност. Въпреки многото чудесни избавления, които Бог е извършил за тях, те не са научили глупостта на идолопоклонството.

От аморейците. Вижте Исус Навин 10:5-27.

От амонците. Вижте върху Бит. 19:38.

От филистимците. Вижте гл. 3:31.

12. Сидонци. Вижте стр. 67–71.

Амаликити. Те бяха съюзници на Моав (гл. 3:12, 13) и на Мадиям (гл. 6:3).

Маонити. Няма сведения за избавление от тези хора, точно както е кратък и сведенията за по-ранно избавление от амонити, филистимци и сидонци, споменати по-рано. Вероятно те са били същите хора като меунимите от 2 Лет. 26:7 и меунимите от 2 Лет. 20:1 и 1 Лет. 4:41. Ако е така, те са живели в района южно от Мъртво море. Краткостта на информацията относно някои от тези инциденти показва, че книгата Съдии не дава изчерпателна история на времената, а че описва епизоди от периода като илюстративни и типични за поведението на израилтяните и за Божиите усилия да им помогне.

13. Няма да те предавам повече. Тази заплаха трябва да се разбира условно (Йеремия 18:7, 8), както показват последвалите събития.

14. Нека те освободят. Иронията на това сигурно е засегнала дълбоко, защото идолите да На чиято служба Израел се беше обърнал, бяха божествата на онези народи, от които беше потискан. Бог говори тук със скръб, подобна на тази на баща, който разсъждава с невнимателно дете, което нищо друго освен остър удар на укор и смървяне не може да подтикне към сериозен размисъл. Въпреки че Бог засега се отрече от Израел, Той не ги изостави завинаги. Той изпрати наказания с все по-голяма строгост и мащаб. Отново трябва да се помни, че отхвърлянето, с което се заплашва тук, е само на народа на Израел, доколкото той не успя да изпълни божественото си предназначение. Вратата към лично спасение за отделните израилтяни остана отворена. През тъмните години на отстъпничеството продължи да има остатък, който отказа да се поклони на Ваал.

15. Каквото се вижда за добро. В страданието си израилтяните признаха грешката си и помолиха Господ да ги накаже по какъвто и да е начин, който Той сметне за подходящ, но само за да ги спаси от враговете им. Подобно на Давид в по-късни времена, те предпочетоха да попаднат в ръцете на Господа, защото Неговото състрадание беше голямо; но от жестокостта на хората им беше дошло до гуша.

16. Отхвърлете чуждите богове. Острият, тържествен, но и мил укор на Господа, отправен от пророка, имаше желания ефект. Хората се покаяха за постъпките си и донесоха плодове, показващи, че покаянието им е било искрено.

Беше наскърбен. Буквално „беше съкратен“. Днес бихме казали: „Той стана нетърпелив“. Тоест, Бог не можеше повече да понася страданието на Израел. Неговата съжаление към Израел и негодуванието Му срещу техните потисници, смесени заедно, Го накараха да действа. Той вече нямаше да стои настрана. Винаги, когато чрез молитва и искрено покаяние хората призоват своя милостив Бог, Той, като нежен баща, чува молбата им.

Хората не винаги проявяват това Божие качество в отношенията си помежду си, дори и да твърдят, че вървят по стъпките на Христос. Те продължават да таят гняв, когато другите търсят помирение. Ако Бог е бил пробуден от състрадание към бунтовния Израел, как могат те да останат незасегнати от молбите на онези, които са със същите страсти, каквито са. Таенето на злоба е твърде честа характеристика на много привидно благочестиви християни. Безгрешният Бог, който е бил безкрайно по-зле третиран, прощава и продължава да прощава, докато твърдящите се, че са Божии деца, толкова често таят злоба и злоба в продължение на години. Хората трябва сериозно да обмислят молбата в молитвата „Отче наш“: „Прости ни дълговете, както и ние прощаваме на нашите длъжници“ (Матей 6:12).

17. Събрани заедно. Буквално „бяха повикани“, „бяха призовани“.

Разположили лагер в Галаад. През последните 18 години амонците идваха всеки сезон, за да израилтянска територия, за да отнемат реколтата и да събират данък. Без съмнение те очакваха отново робско подчинение, каквото бяха изтръгвали от хората всяка година преди това.

Събраха се. По същия начин, по който беше отправено божественото укоряване към Израел (ст. 11–14), те вероятно са получили вест, че Бог е приел покаянието им. Във всеки случай, сега те бяха събрали достатъчно смелост, за да планират съпротива.

Мицпа. Буквално „наблюдателна точка“. Обикновено думата означава наблюдателна кула или точка за наблюдение на високи стени. Мястото вероятно е идентично с „Мицпа Галаадска“ (гл. 11:29). Възможно е това да е била същата Мицпа, където Яков и Лаван са се разделили (Бит. 31:25, 49). Някои биха отъждествили Мицпа Галаадска и Рамат-мицпа (Исус Навин 13:26) с Рамот-галаад (Исус Навин 20:8; 3 Царе 4:13; 22:3, 6). Тя се е намирала в територията на Гад и е била укрепено място от голямо значение.

18. Какъв човек? Князете на племената на изток от Йордан действали съгласувано, за да съберат въоръжени израилтяни, които да се противопоставят на амонците, но след като се събрали, те почувствали, че се нуждаят от водач, който е мъдър във военното дело, смел в битка и достатъчно дипломатичен, за да обедини различните контингенти в силна бойна сила. В онези дни изходът от войните обикновено зависел от една ожесточена битка и князете осъзнавали, че трябва да избират внимателно. В други кризи Бог бил избирал водача, но този път вероятно не бил посочил избор, така че хората били принудени да използват собствената си най-добра осветена преценка и да изберат един от своите. Бог почетен избора им, като е поставил Духа Си върху него (гл. 11:29). Характерът му може да не е бил най-добрият, но доколкото Бог избира да работи чрез човешки посредници, Той зависи за избора Си от мъжете, които са на разположение. Дори днес Бог извършва делото Си чрез несвършени човешки канали. Ако този факт беше по-добре разбран, щеше да има по-малко критики към онези, които Бог е призовал на служба.

КОМЕНТАРИ НА ЕЛЪН Г. УАЙТ

1–16 стр. 557, 558

7–10 стр. 557

10–165Т 640

11–14 стр. 557

16 Изд. 263; ПП 558

ГЛАВА 11

1 Заветът между Иефтай и галаадците, че той ще им бъде глава. 12 Мирният договор между него и амонците е напразен. 29 Обетът на Иефтай. 32 Победата му над амонците. 34 Той изпълнява обета си над дъщеря си.

1. Йефтай. Буквално „той ще отвори“. Някои смятат, че името може да е било съкратена форма на Ифта-ел (Исус Навин 19:14, 27), което означава „Господ ще отвори“.

Блудница. Майка му дори нямаше статут на по-нисша съпруга или наложница. Тя беше просто проститутка и поради това бащата очевидно е завел детето в дома си и го е отгледал там, като по този начин е показал желанието си да се отнася с него като със законен син.

Галаад роди Йефтай. Тук Галаад означава човек. Навсякъде другаде, където името се среща в този разказ, освен в стих 2, то се отнася до областта Галаад. Манасия имал внук на име Галаад, който дал името си на тази област (Числа 26:29, 30; Исус Навин 17:1; 1 Летописи 7:14–17). Но е много малко вероятно той да е бил баща на Йефтай. Ако е бил, събитията, записани тук относно Йефтай, трябва да са сред най-ранните в книгата Съдии. Трудно е да се разшири периодът от четири поколения от произхода на

в Египет до този момент от периода на съдиите. Бащата на Йефтай вероятно е бил друг мъж от племето на Манасия, който е носил известното племенно име. Трябва да се отбележи също, че разказът се връща няколко години назад, за да обясни семейния произход на Йефтай.

2. Съпругата на Галаад. Това беше неговата законна съпруга, с която впоследствие той имаше редица синове.

Изгонете Йефтай. След като законните синове пораснали и може би след смъртта на бащата, те изгонили Йефтай от дома, отказвайки да му дадат каквато и да е част от наследството, въпреки че бащата, като довел Йефтай в дома, очевидно показал намерението си да гледа на детето като на син. Отношението на тези братя вероятно е било в хармония със семейните закони и традиции на времето, които може би са намерили подкрепа в строгото тълкуване на Моисеевия закон (Второзаконие 23:2, 3).

Чужна жена. Буквално „друга жена“. Може да означава просто друга жена, която не е била законна съпруга, или може да носи и допълнителния подтекст, че е от извънземна раса.

3. Тоб. Място на име Иш-тоб („Тоб“, RSV) е включено в списъка на малки арамейски държави на изток от Йордан, от които амонците наемали наемни войски във войните си с Давид (2 Царе 10:6–8).

Суетни мъже. Буквално „празни мъже“, тоест бедни хора без имот, работа или обучение, с които да си изкарват прехраната, освен способността си да се бият. Това не означава непременно, че са били мъже без морални качества, а по-скоро, че са били неуспешни, недоволни, нуждаещи се мъже.

Излизали са с него. Тоест, те са ходили заедно на набези. В известен смисъл са били войници на съдбата, които са се прехранвали, като са се наемали като наемници, разузнавачи или гвардейци. Подобно на Давид в по-късен период (1 Царе 22:1, 2; 1 Царе 25:1–35), те получавали дарове за защита на богати хора от разбойници или за отблъскване на малки набези на пустинни нашественици. Чрез този вид дейност Йефтай си спечелил широка репутация за храброст, проникателност и инициативност. Посланието до евреите (11:32) го споменава като човек на вярата.

4. С течение на времето. Годините се влачеха, докато нашествията на амонците в територията на Израел не доведоха до мястото, където авторът беше прекъснал разказа си (гл. 10:18), за да проследи произхода на Йефтай.

5. Старейшини. Това бяха главите на семейства и кланове.

Отидох да донеса. Старейшините търсеха някой, който да ги поведе срещу амонците, но никой от жителите на Галаад нямаше уменията или репутацията, за да спечели доверието на старейшините на племената за опасното начинание, пред което всички бяха изправени. Всички бяха чували за храбростта на Йефтай и неговата група воители и затова изборът им за водач падна върху него.

6. Капитан. Евр. *qāṣin*, от корена *qāṣah*, „да решавам“, „да съдя“. Вероятно е бил призован предимно да бъде лидер във войната. Те са били склонни да му предоставят диктаторски правомощия за времето на войната. В този смисъл са се обръщали към него като към наемник.

7. Изгонете ме. Йефтай беше изгонен не само от дома си, но очевидно и от племе и страна също, защото племенните и наследствените права вървяха ръка за ръка. Следователно, изгонването от дома правеше човек изгнаник, скитник, без членове на клана, които да му помогнат да защити себе си или имуществото си.

Очевидно старейшините на Израел са подкрепили братята на Йефтай, когато те са го изгонили от дома, защото той ги е обвинил, че преди това са били разпалени от омраза към него и са били съучастници в неговото изгонване. Той все още е чувствал, че с него са се отнесли несправедливо, може би не толкова, че са нарушили буквата на закона, колкото че са нарушили волята на баща му. Преструвката за законно право често е просто прикритие за най-гнусните несправедливости и най-дълбоките обиди.

8. Затова се обръщаме. Не е сигурно дали отговорът на старейшините се отнася до първата или до последната част от изказването на Йефтай. И двете ще имат смисъл. В първия случай те биха казали всъщност: „Да, ние признаваме, че не се отнесохме с вас по правилния начин и поради тази причина сега искаме да го поправим и да поправим старата неправда.“ Във втория: „Точно така, но тъй като сме в много голяма беда, ви молим за помощ, за да защитите родната си земя.“

Бъди наш глава. В допълнение към предишното предложение за военно лидерство (ст. 6), те сега предложи на Йефтай главатарството над всички родове в Галаад, както в мир, така и във война.

9. Да бъде ли ви глава? Патриотизмът на Йефтай вероятно не е бил напълно безкористен. Но в светлината на предишния си опит с изгонването от племето си и лишаването от дела му от имуществото на баща си, той търсеше някакви гаранции, че обещанието ще бъде изпълнено. Искаше да е сигурен, че няма да има недоразумение. Беше разумно да сключи сделката си за бъдещето сега, тъй като имаше работа с хора, на които имаше основание да не се доверява.

Въпреки че в исканията на Йефтай може да е имало елемент на егоизъм, неговата благоразумност да изясни сделката, преди да пристъпи към предложението, трябва да се подражава по-често днес. Християните проявяват мъдрост, когато правят споразуменията си ясни и изрични, така че да няма възможност за въпроси или взаимни обвинения след това. Господ е Бог на реда и яснотата, а не на двусмислието.

10. Господ да бъде свидетел. Буквално „Господ да бъде слушателят между нас“, като забелязва нашето споразумение и бди между нас, когато сме извън погледа на другия, за да можем да изпълним думата си (виж Битие 31:49). Старейшините сега призовават Господа, към когото наскоро са подновили верността си, да бъде свидетел на съгласието им с условията на Йефтай.

11. Направи го глава. Обещанието на старейшините беше потвърдено от хората, които встъпил в длъжност Йефтай за граждански и военен водач на племената на изток от Йордан.

Изрече всичките си думи. Този пасаж не е напълно ясен. Може да означава, че Йефтай положил клетва, уточняваща условията на неговото управление; или че е казал на хората, в религиозно събрание, курса, който трябва да следват, за да победят враговете си; или че не е искал да започне поход срещу амонците, без да поиска съвет от Господа.

В Масфа. Мястото, където племената се бяха събрали, подготвяйки се да се противопоставят на настъплението на амонците (гл. 10:17).

12. Йефтай изпратил пратеници. Преди да се впусне в истинска война с амонците, Йефтай се обявил за нов водач на галаадците, като разменил послания с царя на вражеските нашественици. Той говорил от името на Израел, като признат принц. В посланието си той отправил официален протест срещу амонитското нашествие.

Какво имаш ти? Тоест, „Какво общо имаме един с друг?“ Каква причина имаш да нахлуеш в страната ни? Въпреки че Йефтай беше могъщ и храбър мъж, той не се наслаждаваше на войната, а предпочиташе да я избягва чрез мирни преговори. Той искаше да уреди...

спора въз основа на справедливостта. Ако амонците успеяха да го убедят, че Израел им е постъпил несправедливо, той беше готов да възстанови правата им. Ако не, той беше готов да защити каузата на Израел, дори това да означава война.

13. Защото Израел. Царят на Амон ясно посочи причината за спора си. Той твърдеше, че цялата галаадска земя между Арнон и Явок наистина принадлежи на амонците и поиска предаването ѝ като единствено условие за мир. Това не съответстваше на фактите. На израилтяните беше забранено да воюват срещу моавците и амонците (Второзаконие 2:9, 19), така че те бяха заобиколили Моав; и избягвайки територията на Амон, която се простираше по протежение на пустинята, те бяха прекосили Арнон в територията на Сихон, цар на аморейците. Вярно е, че Сихон е отнел тази територия по-рано от Моав и Амон (Числа 21:21–30; Исус Навин 13:25), но това беше въпрос, с който израилтяните нямаха нищо общо. Когато завладяха земята, тя принадлежеше на някой друг.

От Арнон чак до Явок. Дълбоката, скалиста клисура на Арнон образувала южната граница на Израел, разделяйки племето Рувим от Моав. Намира се на около 80 километра от Арнон на север до река Явок. Планината и пустошта в този регион били дадени на племената Рувим и Гад, защото били подходящи за паша. Тази ивица територия между Йордан и пустинята била широка около 32 километра.

14. Изпрати отново пратеници. Заслужава чест на Йефтай и е свидетелство за неговия миролюбив нрав, че той все още се опитваше да сложи край на този спор чрез преговори и по този начин да избегне безполезно кръвопролитие.

15. Израел не е отнел. Йефтай опроверга твърденията на амонския цар. Той показва, че амонците и моавците, които изглежда са обединени с тях в претенциите си срещу Израел, нямат законни претенции към територията между Арнон и Явок. За да докаже твърдението си, той описва подробно какво се е случило, когато израилтяните завладели тази страна. Те бяха превзели земята от Сион, цар на аморейците, и не желаеха да обсъждат кои са били предишните собственици.

Земя на Моав. През цялото си отричане, Йефтай групира моавците и амонците заедно, сякаш са един народ. В стих 24 Хамос, който е бил бог на моавците, е наречен бог на царя на Амон. От това се смята, че по това време царят на Амон може би е получил контрол над Моав, било чрез сила на оръжие, било чрез смесени бракове, така че един цар е управлявал и двете страни. Националното божество на Амон е бил Милхом или Молох (виж върху Лев. 18:21).

16. Дойдоха в Кадес. Именно в тази област израилтяните се заселили по време на 40-годишното си пребиваване в пустинята (виж Числа 20:1; вж. Числа 33:37, 38; Втор. 1:46; 2:14). Това място, понякога наричано Кадес-варни, все още не е окончателно идентифицирано, но изглежда е било някъде близо до Айн Кедейс, в Негев, на около 50 мили южно от Вирсавия.

17. Цар на Едом. Вижте Числа 20:14–22; РР 422–432.

Цар на Моав. Моисей не записва този инцидент, но заявява, че израилтяните не са влезли в територията на Моав (Второзаконие 2:9). Във Второзаконие 2:29 има предположение, че Моав може да е отказал преминаването, точно както е направил Едом.

19. Цар на аморейците. Вижте Числа 21:21–24; Втор. 2:24–36. Територията на Сихон се простираше от Арнон на север до Явок и от Йордан на изток до територията на амонците (вижте Съдии 11:22). Есевон, неговата столица, и околната територия преди това са били държани от моавците (Числа 21:26). По-късно Есевон е споменат от библейските писатели във връзка с Моав и Амон (Исаия 15:4; 16:8, 9; Йеремия 48:2, 34, 45; 49:3).

На моето място. Първоначалният план за Израел беше всички те да се заселят на запад от Йордан (виж Втор. 2:29), но враждебността на Сион принуди израильтяните да го победят, за да могат да получат достъп до Йордан, за да преминат в Ханаан. След като силите на Сион бяха победени и територията му беше в ръцете на израильтяните, племената на Рувим, Гад и половината от племето на Манасия отправиха специално искане към Моисей да им бъде позволено да се заселят там (Числа 32:1–33).

20. Яхаз. Този град вероятно е бил разположен непосредствено на север от река Арнон, която израильтяните се готвели да прекосят, за да нахлуят в земята на Сихон. Векове по-късно Моавският камък споменава Яхаз като израилтянски град.

22. Всички брегове. Тоест, всичките им граници, цялата им територия. Това беше територията, за която Амон сега претендираше.

23. Лишиха амореите от владение. Земята, която израильтяните взеха от амореите, стана тяхна, независимо кои са били предишните ѝ собственици. Те не бяха воювали срещу амонците, нито бяха завладели земята им (Числа 21:24; Втор. 2:37).

Ти ли трябва да я притежаваш? Според примитивния закон на народите тази територия очевидно е била израилтянска. Защо амонците си мислят, че имат право на нея? Въпросът на Йефтай е изпълнен с възмущение и изненада.

24. Хамос, твоят бог. Милхом беше националният бог на амонците (1 Царе 11:5, 33), а не Хамос. Хамос е бил богът на моавците. Употребата на „Хемос“ тук се обяснява с факта, че по това време царят на Амон може да е управлявал както Моав, така и Амон. Двата народа са били сродни по кръв и институции (виж Бит. 19:37, 38; Съдии 3:12, 13). Споменаването на Хамос е било особено подходящо, тъй като въпросната територия някога е принадлежала на моавците, но Хамос не е успял да я спаси от нахлуващите амореи. В надписа на Моавския камък, Меса, царят на Моав (4 Царе 3:4, 5), приписва всички моавски победи на добрата воля на Хамос, а всички поражения - на неговия гняв.

Йефтай посочил, че ако Амон откаже да признае правата на Израел върху неговата територия, той едновременно с това подкопава по принцип собственото си право върху страната, която обитава.

Йефтай се опитвал да уреди мир по дипломатически път. При тези обстоятелства той не възнамерявал да претендира за всеобщо господство на Бога на Израел. Разбира се, от друга страна, възможно е Йефтай, тъй като е израснал в изгнание сред езически народи, да не е разбирал напълно, че Йехова е Богът на цялата земя.

25. Валак. Вижте Числа 22:1 до 24:25. Въпреки че Израел завзе територията на Сихон, която преди това е принадлежала на Моав, царят на Моав по това време очевидно не е претендирал за новоспечелената земя на Израел като своя. Той се е борил с Израел от омраза, а не защото е претендирал за земята, която Израел е превзел от амореите (Исус Навин 24:9). Как тогава може да се предяви валидно искане векове по-късно? Много е вероятно моавският цар ясно да е признал правото на завладяване. Ако земята е била негова по право, защо не я е предявил много по-рано? Това е бил убедителен аргумент в подкрепа на справедливостта на Израел.

причина.

26. Триста години. Относно хронологията на този период на съдиите виж стр. 128.

27. Съди днес. Йефтай завършва аргумента си с апел към Бога да одобри справедливостта на неговото дело. Имало е разлика между представата на евреите за техния Бог и тази на езичниците за техния. Евреите вярвали, че техният Бог е справедлив и морален. В признанието на моралния характер, който те разпознавали в своите

Бог, посочва един от аргументите за превъзходство на тяхната вяра над тази на техните езически съседи. Йефтай твърди, че ако амонците искат да решат въпроса със силата на оръжието, той е готов да се довери на Бог да реши справедливо чия кауза е правилна и след това да даде победата на тази страна.

Стиховете дават доказателство за прямолинейната, честна, твърда, но помирителна дипломация на Йефтай. Той е отстоявал правата на Израел на три основания: (1) правото на пряко завладяване, не от Амон, а от аморейците (ст. 15–20); (2) решението на Бог (ст. 21–24), което е подкрепял, като е внушил дипломатично, че дори тяхното божество не е оспорило завладяването на Сихон; (3) безспорно владение на земята за дълъг период от време (ст. 25, 26). След това той завършва с апел към Бог да одобри справедливостта на неговото дело.

28. Не послуша. Очевидно царят на Амон дори не си направи труда да отговори. Аргументите на Йефтай. Той се интересува само от аргумента на меч.

29. Духът Господен. Присъствието на Светия Дух е това, което служи на Бога. ефективно за добро. Може да има много активност, много трескава тревожност, но ако трудът не е осветен от присъствието и силата на Духа, ще се постигне малко трайно добро.

Той премина. Йефтай последователно обиколи Галаад и цялата област на Манасия, набирайки допълнителни войски. Той премина през земята от край до край, за да запали факела на войната и да окуражи населението да се съпротивлява на амонските нашественици. Глава 12:2 предполага, че дори еврейските племена отвъд Йордан в Западна Палестина са били поканени да участват във войната.

30. Йефтай се обрече. Разказът за прибързания обет на Йефтай ни сблъсква с един от онези трудни пасажии от Писанието, където разказът е твърде кратък, за да позволи окончателни заключения за случилото се. Според едно обяснение Йефтай всъщност принесъл дъщеря си като всеизгаряне и по този начин се поставил в лоша светлина. С оглед на факта, че Бог му дал успех в изпълнение на обета, подобно действие от негова страна изглежда особено отвратително и най-трудно за разбиране. Втората гледна точка, която приема, че Йефтай е посветил дъщеря си на живот в безбрачие, го освобождава от обвинението да я принесе като жертва (вижте на стих 39).

Тук, както и другаде, наше задължение е да установим какво казва Библията и да избягваме опитите да привеждаме твърденията ѝ в съответствие с нашето разбиране за историята. Трябва да приемаме Библията такава, каквато е написана, и да се задоволяваме с това, че въпросът е завършен. Разбира се, винаги, когато е възможно, трябва да дадем на човек предимството на съмнението и да не го съдим без основателна причина.

Обет. Литературата на ранните народи показва, че древните често са давали обети на своите божества. Практиката е била често срещана сред евреите (виж Бит. 28:20; 1 Царе. 1:11; 2 Царе 15:8).

Обетът на Йефтай бил даден под напрежението на обстоятелствата, тъй като той стоял на прага на едно изключително опасно начинание. За съжаление, подобни обети обикновено се давали във времена на опасност или криза, когато емоционалният стрес допринасял за опасността от даване на прибързани обещания.

31. Каквото и да излезе. Кого би трябвало да очаква Йефтай да излезе от вратите на дома му, за да го поздравят, завръщайки се победоносно, освен жена му, дъщеря му или евентуално роб? Някои се опитват да покажат, че тук може да се има предвид животно, каквото често е било срещано в домовете на древните. Но еврейският термин, който той използва за

„срещнат“ изглежда противоречи на това. Този термин се използва най-често по отношение на мъжете (виж Бит. 18:2; Изх. 18:7; 4 Царе 1:6; и др.). Забелязано е, че не би било необикновен обет да се обещае да се принесе агне или вол за чудна победа.

Такива жертви биха били принасяни от много израилтяни.

Трябва да се помни, че въпреки че Йефтай се е покланял на Бога на Израел и в начинанието, разчитащо на Него, той беше израснал в чужда земя сред езически народи. Сред тези езически народи са били принасяни човешки жертвоприношения във времена на големи кризи. Сравнете постъпката на моавския цар, който пожертва най-големия си син на своя бог Хамос като последен акт на отчаяние, за да спаси града си от атакуващите израилтяни (4 Царе 3:26, 27). Мойсеевият закон забранявал принасянето на човешки жертви (Лев. 18:21; Втор. 12:31; и др.), но тази забрана била пренебрегвана от време на време чак до дните на Ахаз и Манасия (2 Лет. 28:3; 33:6).

Божият Дух слезе върху Йефтай, за да може Израел да бъде спасен от унищожение. Но присъствието на Духа не гарантира непогрешимост или всезнание. Този, който приема Духа, остава свободен морален агент и от него се очаква да постигне подходящ напредък в духовния си растеж и знание. Йефтай, в невежеството си за това кое е правилно, прибръзано се закле за зло нещо. По същия начин, въпреки че Духът Господен облякъл Гедеон и извършил велико избавление чрез него, Духът не му попречил да установи незаконно поклонение. Този разказ за прибръзания обет на Йефтай е разказан, както много други в Писанията, без забележка или коментар, всъщност нито едното, нито другото не е необходимо. Единствената възможна присъда в случая с Йефтай е тази на осъждането.

Бъди Господен. Очевидно в същия смисъл, в който Йерихон и неговите жители са били посветени на Него (вижте върху Исус Навин 6:15).

И ще предложи. Някои са се опитали да преведат като „или“ еврейската дума за „и“ в началото на фразата. Те вярват, че Йефтай всъщност е казал: „Всичко, което излезе от вратите на дома ми, за да ме посрещне, когато се върна, ще бъде посветено изключително за служба на Господа, ако е човек, или ако е чисто животно, ще го принесе като всеизгаряне.“ Тъй като дъщерята на Йефтай е излязла да го посрещне, такива тълкуватели казват, че е приложима първата фраза, т.е. „непременно ще бъде Господне“.

Коментаторите, които заемат тази гледна точка, обясняват твърдението на Йефтай като означаващо, че момичето никога не се е омъжило, а се е посветило на религиозна служба до края на живота си (вижте стих 39).

То. Някои коментатори предпочитат да преведат местоимението, преведено по този начин, като „Него“, като по този начин изказването се чете като „Ще Му [Богу] принесе всеизгаряне“. Вярно е, че еврейското местоимение, стоящо самостоятелно, може да означава или „него“, или „него“. Но прикрепено към глагола, както тук, местоимението винаги трябва да се разбира като пряко допълнение на глагола. Това неизменно правило изисква превода „Ще го принесе за всеизгаряне“. Освен това, скръбта на Йефтай (ст. 35), скръбта на дъщеря му (ст. 37) и впечатлението, направено върху съвременниците му (ст. 37, 40), изискват нещо съвсем необичайно, нещо повече от обикновено всеизгаряне.

33. Ароер. В Трансйордания е имало два града с това име, единият (виж ст. 26) на северния бряг на Арнон и друг близо до Рават-Амон, в амонитска територия (Исус Навин 13:25). Трудно е да се каже кой град е имал предвид авторът тук.

Минит. Споменат в (Езекиил 27:17) като износител на пшеница. Смята се, че е бил близо до Есевон.

Равнина на лозята. „Ливада на лозята“ или собствено име. Авел-керамим (RSV). Евсевий го поставя на 7 римски мили от Филаделфия (Аман). Идентифицирането му с Хирбет ес-Сук, южно от Аман, остава несигурно.

34. Към Масфа. След като бил поканен обратно от изгнание, за да бъде владетел в Галаад, Йефтай изглежда преместил семейството си в Масфа и се установил там.

С тимпани. Обичай беше жените да поздравяват мъжете си по този начин, когато победоносно завръщане от война (1 Царе 18:6; вж. Изх. 15:20). Очевидно други жени са придружавали дъщерята на Йефтай, свирейки на малки тамбурины.

Единствено дете. Еврейският текст е категоричен: „Тя беше единствено дете.“ Семейството на Йефтай щяха да изчезнат в Израел, нещо, което всички евреи осъждаха.

35. Той раздра дрехите си. Обичаен обичай сред евреите за изразяване на силна скръб. (Бит. 37:29; 2 Царе 13:19, 31; и т.н.).

Много ниско. Когато Йефтай видя дъщеря си, осъзна пълното значение на прибързания си обет го направи слаб, смазан.

Проблеми ми. Този превод е твърде слаб. Думата, използвана тук за „проблеми“, „акар, обозначава необичайна скръб, тревога или страдание. Целият живот на Йефтай е бил непрекъсната поредица от борби и проблеми. Сега неговата собствена скъпоценна дъщеря става тази, която му носи най-трогателната скръб от всички.

Отворих устата си. Израз, използван за даване на обет (виж Пс. 66:13, 14). Да бъда обвързващо, трябваше да се произнесе обет (Числа 30:2, 3, 7; Втор. 23:23).

Не мога да се върна назад. Смяташе се е за ужасна грешка да се откажеш от такъв сериозен обет. Сред евреите имало два вида обети – простият обет, *neder* (Лев. 27:2–27), и „посвещението“ или „забраната“, *cherem*. Всичко, посветено на Бога чрез *cherem*, не беше изкупим, стана „пресвят“ за Него и трябваше да бъде умъртвен (Лев. 27:28, 29; виж върху Лев. 27:2, 28). Обетът на Йефтай беше недер. Въпреки святостта му, този, който го дава, не е задължен да го спазва, ако той го обвързва да извърши погрешно деяние (виж РР 506). Обетът на Йефтай противоречи на изричната заповед на закона и следователно не беше обвързващ. Той обаче чувстваше, че е обвързващ и въпреки че се беше закле в своя вреда, нямаше да се промени.

36. Тя му каза. Мъката на баща ѝ и смисълът на думите му позволиха на дъщерята, с бързото женско предчувствие, веднага да разбере каква е същността на обета. Нямаше нужда да ѝ казва.

Господ си отмъсти. Само смъртно разбирайки природата на Бог, тя искрено вярваше, че победата е била дадена благодарение на обета на баща ѝ и че нейната жертва е подходяща цена за такава победа.

37. Оставете ме на мира. Изпълнението на обетите може да бъде отложено с определена цел.

Оплачи девствеността ми. Перспективата да се лиши от радостта от сватбеното тържество или от удоволствието от отглеждането на деца би била особено горчиво преживяване за еврейска девойка, особено за такава, която е единствено дете. За дъщерята на Йефтай това би означавало, че тя и бащиният ѝ дом ще загубят надеждата за дял от бъдещата слава на Израел.

38. С нейните спътници. Нейните млади приятели, с които често беше разговаряла и мечтаеше за бъдещ брак, сега се присъедини към нея в оплакването на тъжната съдба, която я беше сполетяла.

39. Според обета му. Това изглежда предполага, че той я е принесъл като всеизгаряне, според обета си (вижте стих 31). Предполага се, че авторът на книгата Съдии, с голяма съдържаност, е скрил трагичния акт на жертвоприношение.

От друга страна, според това, че Йефтай не е принесъл дъщеря си в жертва (виж стих 31), може да се посочи следното:

Около 1200 г. сл. Хр. равин Кимчи, последван от много писатели след това, разпространява мнението, че Йефтай не е пожертвал дъщеря си. Той казва, че думите „принесете го за всеизгаряне“ (ст. 31) биха се отнасяли само ако това, което срещне Йефтай, е жертвено животно. Той тълкува стих 39 като означаващ, че Йефтай построил на дъщеря си къща, където тя била изолирана от мъжете до края на живота си, в свещено безбрачие, за да могат всичките ѝ моменти да бъдат посветени на Господа, и че там девиците на Израел ходели ежегодно, за да я посещават и да оплакват съдбата ѝ.

Против това тълкуване на Кимчи е фактът, че обичаите от онова време не са знаели нищо за третирането на жените като монахини. Вечното девственост и бездетието са били смятани за най-големите нещастия. Няма закон, обичай или обичай в целия Стар завет, който по някакъв начин да подсказва, че на неомъжена жена се гледа като на по-свята, по-Господна или по-пълноценно отдадена на Него, отколкото на омъжена жена. Това не е било част от закона на свещениците или назореите. Девора и Олда, и двете пророчици, са споменати по-специално като омъжени жени. Освен това, ако дъщерята останеше неомъжена в хармония с такъв непознат обичай, случаят нямаше да бъде толкова трагичен, колкото е изобразен тук; нито пък щеше да ѝ трябват два месеца, за да оплаква девствеността си, защото щеше да има останалата част от живота си, за да го направи. Всички еврейски и християнски тълкуватели до времето на Кимчи се придържаха към естественото намерение на пасажа, а именно, че Йефтай е пожертвал дъщеря си като жертва на Господа, нещо, което Авраам почти е направил на сина си Исаак при други обстоятелства.

Тя не познаваше мъж. Или „тя не беше познавала мъж“. Вижте Битие 24:16 за идентични думи на еврейски.

Това беше обичай. Тези думи наистина принадлежат към следващия стих.

40. Да оплакваш. Маргиналното тълкуване на KJV дава „да говориш с“. Това маргинално тълкуване Прочитането може да отразява мисленето на онези, които са вярвали, че дъщерята не е била принесена в жертва, а е била държана отделно в уединение, което е било нарушавано само веднъж годишно, когато девиците в Израел са могли да говорят с нея. Еврейският глагол танах не означава „да говоря с“.

По същество означава „да разкажа“, с идеята да се говори за някакво събитие, следователно „да отбележа“, „да празнувам“. Същият глагол е преведен като „репетирам“ в Съдии 5:11. Еврейският глагол се среща само в тези два пасажа от Библията. LXX превежда танах като „да оплаквам“.

КОМЕНТАРИ НА ЕЛЪН Г. УАЙТ

29, 32 ПП 558

ГЛАВА 12

1 Ефремците, карайки се с Иефтай и разпознати от Шиболет, са убити от галаадците. 7 Иефтай умира. 8 Ивзан, който имаше тридесет сина и тридесет дъщери, 11 и Елон, 13 и Авдон, който имаше четиридесет сина и тридесет племенници, съдиха Израил.

1. На север. На еврейски, Шафона. Галаад беше на изток и североизток от Ефрем.

Поради това повечето преводи на Библията дават думата като собствено име. Имало е

град на име Сафон в долината на река Йордан, от страната на Галаад, недалеч от Сокхот (Исус Навин 13:27).

Премина ли ти. Те не означават, че е преминал Йордан, а че е тръгнал срещу амонците.

Не ни повика. Както тук, така и в Съдии 8:1–3 племето на Ефрем е представено в неблагоприятна светлина. Те са били пасивни по време на потисничество и арогантни, когато други са поели инициативата и са спечелили победата. Гедеон е бил помирителен към тях и е пренебрегнал грубостта им, но Йефтай не е бил в настроение да им се подчинява. Предполагамото им недоволство произтича от желанието им да бъдат считани за водещото израилтяно племе. Гордостта им ги е карала да негодуват, че не са участвали в славата на победата. Нещо повече, те са отказали на Галаад правото на отделни действия, камо ли на избор на владетел.

2. Когато те повиках. В предишния разказ не се споменаваха апел към племената в западен Ханаан, за да помогне за отблъскването на потисниците. Разказвачът спомена само най-важните факти.

3. Защо тогава? Ефремците бяха по-виновни, ако е възможно, отколкото Амонити. Трудно е да се каже дали отговорът на Йефтай е бил даден в помирителен дух. Във всеки случай, ефремците не изглеждали доволни от разсъжденията му, защото последвала гражданска война.

4. Всички мъже от Галаад. Вероятно включително всички израилтяни на изток от Йордан. Сигнални огънове и тръби можели да предадат призива за събрание до селата на източните племена за много кратко време.

Защото казаха. Въпреки разумния отговор на Йефтай, мъжете от Ефрем изглежда са ускорили конфликта с непоносими подигравки.

Бегълците от Ефрем. Пълната сила на подигравката е изгубена за нас, доколкото не знаем всички подробности. Изглежда, че между манасийците, живеещи на изток от Йордан, и останалата част от Манасия и техните близки роднини, ефремийците, в Западна Палестина е възникнала ожесточена ревност. Манасийците на изток са позволили на тесните си кланови и семейни връзки да отслабнат и все повече се присъединявали към пасторалните племена Рувим и Гад, сред които живеели. Заради този разкол в клановите отношения ефремийците им се подигравали, наричайки ги бегълци, тоест утайката и по-нисшата класа на племенните роднини на запад.

5. Проходите на Йордан. Само през тези бродове мъжете от Ефрем можели бързо преминават Йордан до собствената си територия.

Ефремците, които бяха избягали. На еврейски това са точно същите думи, с които ефремците малко преди това се подиграваха на галаадските мъже – „бегълци от Ефрем“. Сега ефремците са бегълците.

Ефремец ли си? Имаше значителен трафик през бродовете на Йордан. Целта на разпита беше да се направи разлика между бегълците и безобидните пътешественици и търговци. Мъжете, които се бяха хвалили с племето си малко преди това, сега бяха готови да отречат всякаква връзка с него, за да спасят живота си.

6. Кажете сега Шиболет. Думата вероятно е избрана произволно като пример за дума, започваща с буквата шин. Всяка друга дума, започваща с тази буква, би могла да послужи по същия начин. Евреите на изток от Йордан произнасяли началната буква ш, както в шиболет. Евреите в Ханаан ѝ придавали мек звук, с, както в сиболет. Това била една от онези разлики в диалекта, които се били натрупали през годините.

7. Шест години. Управлението на Йефтай беше най-краткото от всички съдии. Възможно е той да е попаднал в битка, докато се бори с други израилтяни врагове.

8. Ивзан. Значението на това име е неизвестно. В Библията се среща само на това място.

От Витлеем. Въпреки че това може да е бил Витлеемът на Юда, вероятно е бил Витлеемът в племето Завулон, днешният Бейт Лам, на 11,2 км северозападно от Назарет (виж Исус Навин 19:15, 16).

Ивзан, заедно с другите двама съдии, споменати тук, Елон и Абдон, и двамата чиито имена са дадени в гл. 10:1–5, Тола и Яир, образуват група съдии, за чиито подвизи не се разказва нищо. Дадени са най-кратки подробности за тях: имената им, къде са живели, колко дълго са управлявали, мястото на погребението им. В случая с трима от тях (Яир, Ивзан и Авдон) са добавени броят на децата им и доказателства за богатството им.

9. Той изпратил хора в чужбина. Ивзан имал определена политика за укрепване на позицията си чрез смесени бракове. Той дал 30-те си дъщери за женитби на мъже от други племена, а също така взел дъщери за 30-те си синове от други племена. Тази информация е записана, за да покаже, че Ивзан е бил велик човек с широко влияние. Нещо повече, фактът, че е доживял да види 60-те си деца женени, показва, че е имал дълъг и проспериращ живот, въпреки че е управлявал Израел само 7 години. Това вероятно са били последните 7 години от живота му. Може би е постигнал съдийската си позиция чрез политиката си да изгражда приятелства в други племена чрез смесени бракове. Очевидно е имало мир по време на управлението му.

11. Елон. Името означава „теребинт“. Ориенталските хора често са били кръстени на дървета. През В Бит. 46:14 и Чис. 26:26 името се среща като едно от семействата на Завулон.

13. Абдон. Буквално „слуга“.

От Хилел. Означава „хвалец“. Това е първата поява на име, което по-късно става известно сред евреите. Среща се само тук в Библията. По-късният Хилел е бил водач на една от еврейските школи на мисълта малко преди времето на Христос и е смятан за най-великия от всички еврейски равини.

Пиратонец. Пиратонец, според стих 15, е бил в земята на Ефрем, така че можем да заключим, че Авдон е принадлежал към племето на Ефрем. В 1 Лет. 8:23 човек на име Авдон е включен в племето на Вениамин, но тъй като името е било често срещано, Авдон, който е станал съдия, е могъл да бъде ефремец (виж 1 Лет. 27:14). Град Пиратонец обикновено се смята за съвременната Фарата, на 11,2 км западно и южно от Сихем.

14. Четиридесет сина. Споменават се само мъжките членове на семейството. Несъмнено е имал и много дъщери. Отново, големият размер на семейството му се посочва като доказателство за богатството и високия му ранг. Това свидетелства и за широко разпространената полигамия сред онези, които са могли да си позволят многобройни съпруги.

Племенници. Това би трябвало да е „внуци“. На еврейски език буквално се казва „синове на синове“. В KJV думата „племенник“ е използвана в староанглийския смисъл на „внук“, чиято употреба вече е остаряла. Следователно, където и да се среща думата „племенник“, трябва да четем „внук“.

15. Планината на амаличаните. Амаличаните се заселили в Негев, в южната част на Юдея. Това име на мястото обаче показва, че по едно време те са напреднали чак на север до този регион в Ефрем при нашествие, което е довело до свързването на името им.

до този конкретен район. Възможно е да са били победени там или на малък брой от тях да е било позволено да се заселят в този район в по-ранни времена.

ГЛАВА 13

1 Израил е в ръцете на филистимците. 2 Ангел се явява на жената на Маное. 8 ангел се явява на Маной. 15 Жертвоприношението на Маной, чрез което ангелът е открит. 24 Ражда се Самсон.

1. Отново извърши зло. За хронологията на това отстъпничество и на филистимците потисничество, виж стр. 35, 36.

Филистимци. Те са били споменавани накратко от автора на „Съдии“ няколко пъти. преди това (гл. 3:31; 10:7-11). Те, подобно на евреите, са били нашественици и заселници в Палестина. Филистимците, в ограничен брой, са били в земята още по времето на Авраам (Битие 21:32). Но основната им миграционна вълна в Палестина вероятно се е случила в началото на 12 век пр.н.е., заедно с тази на други несемитски племена от Мала Азия и Егейските острови (виж стр. 27). Според археологически сведения тези „Народи на морето“, както са били наричани от египтяните, са били отблъснати пред портите на Египет от Рамзес III около 1194 г. пр.н.е. В чест на успеха си в отблъскването на нашествениците, Рамзес III построява голям храм в Тива (сега наречена Мединет-Хабу) и покрива стените му с изображения на битката, сред които са реалистични изображения на филистимски воини. След поражението на народите на морето от египтяните, част от тази миграция се заселила в морската равнина на Ханаан, където до голяма степен възприела религията, обичаите и езика на ханаанците.

Евреите наричали филистимците Пелистим, а тяхната територия – Пелесет, като чрез еволюцията на езика тази дума се превърнала в „Палестина“. Филистимците се заселили главно в петте древни града на равнината – Екрон, Газа, Ашкелон, Азот и Еглон, които станали центрове на Филистимската конфедерация. Оттам филистимците се разпространили в Шефела и в крайна сметка, по времето на Саул, контролирали цяла западна Палестина чак до равнината Ездрелон и Галилейското езеро. От времето на Самсон те били основните противници на израилтяните, докато не били покорени от Давид.

За допълнителна информация относно филистимците, техния произход и история, вижте Бит. 10:14; 21:32; и том II, стр. 27, 33, 34, 47.

Четиридесет години. Съществуваше въпрос дали този период е бил преди или е включвал дните на Самсон и може би се е простирал след това до битката при Евен-Езер в дните на Самуил (1 Царе 7:13). Самсон е роден в ранните години на филистимското потисничество (PP 560). Според някои източници това потисничество е било едновременно с амонитското потисничество и съдийството на Йефтай (виж стр. 128).

2. Цора. Името означава „болест“. Това е съвременният Сара, разположен в Шефела на 23,5 км западно от Йерусалим. В Исус Навин 19:41, както и тук, е наречен град в областта Дан, но в Исус Навин 15:33 е наречен град на Юда. Градът вероятно първоначално е даден на Юда, а по-късно е присвоен на Дан (вижте върху Исус Навин 19:41). Градът обикновено се споменава във връзка с Естаол (Съдии 13:25; 18:2, 8, 11; и др.); изводът е, че племето на Дан е било до голяма степен ограничено в околностите на тези два града. Зора е бил древен ханаански град, споменат в Амарнските писма. Близостта му до Филистия е изложила жителите му на филистимско влияние.

Маной. Името, което означава „почивка“, може да изразява копнежа на израилтяните в онези трудни дни. То не се среща другаде в Библията.

Безплодна. За еврейската жена безплодието е било най-голямото бедствие. Сара, Ревека и Рахил също са били безплодни. Същото важало и за Анна, майката на Самуил, и за Елисавета, майката на Йоан Кръстител.

3. Ангел Господен. Това беше ангелът, който се беше явил на Моисей, Исус Навин и други, и не беше никой друг, а Христос (вж. EGW, Допълнителни материали, върху стихове 2-23).

Ще заченеш. Някои от най-великите мъже на еврейския народ са родени от някога безплодни жени. Деца като тези са били в особен смисъл Божи дар и са били дадени, защото родителите са били напълно отдадени на Господа и са ги отглеждали по такъв начин, че да могат тези деца да бъдат специални инструменти на Господа в полза на Неговия народ.

4. Не пий вино. Майката трябваше да внимава особено да не употребява вино или опияняваща напитка, приготвена от грозде. Здравето и характерът на това дете, дадени от прякото Божие провидение, трябваше да бъдат защитени от умерените навици на майката от момента на зачеването му.

Силна напитка. Вижте върху Бит. 9:21; Числа 6:3; 28:7; Втор. 14:26.

Нечисто нещо. Вероятно много израилтяни са били небрежни в спазването на левитските закони за чисти и нечисти храни; в противен случай не би било необходимо специално споменаване на това.

5. Без бръснач. Човек под назорейския обет не трябвало да си подстригва косата през времето на обета. Когато обетът изтече, той трябваше да отреже цялата си коса и да я представи в скинията (Числа 6:18). Неостриганата коса на назорея беше видимият знак за неговото посвещение, напомняйки както на него самия, така и на хората за свещените обети, които беше поел. Дългата коса е била белег на назорея, както лепената дреха е била на левита.

Назареец. Думата означава „отделен“ или „посветен“. Вероятно е съкратена форма на пълното име „посветен на Бога“. Назареският обет е бил доброволен и временен обет, изпълняван само за определен период от време (вижте върху Числа 6:2). Значението му се е състояло в посвещаване на живота на Бога. Външното проявление на обета се е състояло от три неща: (1) въздържане от всички продукти от гроздето, включително виното или плодовете, пресни или сушени (Числа 6:3, 4); (2) оставяне на косата на главата да расте, недокосната от бръснач или режещ инструмент (Числа 6:5); (3) въздържане от приближаване до мъртво тяло при каквито и да е обстоятелства, за да не се оскверни (Числа 6:6).

Назорейският обет е бил високо ценен сред евреите (Амос 2:11; Плач Иеремий 4:7).

Самуил е бил назорей (1 Царе 1:11), както и Йоан Кръстител (Лука 1:15; ДА 102).

Някои са смятали, че може би Йосиф (виж Битие 49:26, където думата, преведена като „отделя“, е същата дума, използвана за Самсон тук в този стих и за всички назореи) е бил назорей.

Започнете да изпълнявате. Въпреки че обетът на назареите обикновено е бил доброволен и временен, В случая със Самсон посвещението му е било наложено външно чрез божествена заповед и е започнало от раждането му. Бог е имал план за живота на Самсон, план, чрез който, чрез водачеството на Самсон, Израел да бъде освободен от филистимското робство.

Както обетът, така и вярното възпитание от страна на родителите трябваше да повлияят на детето да разпознае този Божи план за живота си и да го накарат да се посвети, за да го изпълни. В Самсон, човек, посветен на Бога, Господ възнамеряваше да представи пред хората нагледен урок за

силата, която биха могли да постигнат, за да победят враговете си чрез подчинение и служене на своя Бог.

За съжаление, когато Самсон порасна и стана мъж, той отказа да приведе живота си в хармония с плана, който Бог имаше за него. Той стана своеволен и небрежен морално. Слабостта на характера на Самсон го направи негоден да постигне пълно избавление от филистимците. Тази задача трябваше да бъде оставена на други по-късно. Чрез неговите подвизи обаче започна евентуалното падение на филистимците.

Бог има план за всеки живот. И все пак такъв план не изключва свободния избор. Хората все още трябва да избират дали ще следват божествения план или не. Преживяването на Самсон е илюстрация за това как един човек може напълно да осуети възвишената съдба, планирана за него.

6. Божий човек. Това е термин, използван обикновено за пророците (Второзаконие 33:1; 1 Царе 2:27; 9:6–8; 3 Царе 12:22; и др.). Жената на Маной вероятно не си е представяла, че нейният Посетител е някой друг освен пророк, въпреки че е била поразена от величието на Неговия външен вид до такава степен, че не се е осмелила да говори с Него, дори да Го попита за името Му или откъде идва. Сравнете стих 10, където тя отново говори за Него като за „човека“, и стих 16, който гласи, че Маной не е знаел, че Той е небесен посетител. Източен обичай е, че когато се срещне непознат, първият въпрос, който обикновено се задава, е относно име.

7. Денят на смъртта му. Като съобщила на съпруга си вестта относно детето, тя добави тези думи, които се подразбираха в изказването на Ангела към нея (виж стих 5).

8. Умоляваше Господа. Маной се страхуваше, че той и жена му може да допуснат някаква грешка при изпълнението на инструкциите, затова потърси допълнителни насоки и информация. Той отнесе проблема си към Бога в молитва, молейки Господа да насочи Божия човек да се върне и да ги научи допълнително относно обучението на това обещано дете. Човек не може да не се възхищава на вярата на Маной, който напълно прие и повярва на словото на Ангела. Той прие за даденост, че в определеното време това обещано дете ще им бъде дадено. Неговата вяра е в рязък контраст с тази на свещеник Захария, бащата на Йоан Кръстител, който поиска знамение, когато ангелът Господен му се яви и му обеща дете (Лука 1:18).

Блажени са онези, които не са видели, но въпреки това, подобно на Маной, са повярвали.

9. Бог чу. Бог почете молитвата на този верен даня, както винаги почита молитвите на вярващите сърца.

12. Нека думите ти бъдат изпълнени. Маной искаше да покаже доверието си в посланието на Непознатия, като изрази по този начин не само желанието си, но и вярата си, че обещанието ще бъде изпълнено.

Как ще поръчаме? Буквално: „Какво ще бъде правилото [наредбата, правилото на живота] за „дете?“ Тази молитва трябва да бъде в сърцата на всички родители. Децата им са, в особен смисъл, дарове от Господа. Върху бащите и майките лежи отговорността да възпитават тези малки, за да могат те да изпълнят съдбата, която е божествено планирана за тях. Отглеждането на деца в напътствията и наставленията на Господа (Еф. 6:4) е една от най-важните и трудни задачи в живота. Работата не може да бъде успешно изпълнена без божествена помощ. Родителите трябва да търсят напътствие от Господа, за да знаят как да напътстват децата си.

Когато питал как да се поръча раждането на детето, Маной използвал думата „ние“. Пратеникът бил дал първоначалните инструкции на жена си, но Маной с право се смятал за такъв.

по същество свързано с мъдрото управление на обещаното дете. Съвместните усилия на родителите са от съществено значение за правилното възпитание на децата.

Как ще му постъпим? Буквално: „Каква ще бъде работата му?“ Въпросите на Маной бяха насочени към потвърждение на това, което Ангелът беше казал на жена му при първата среща, а именно, че детето ще бъде назорей, изцяло посветен на Божията служба, и че неговата работа ще бъде да избави Израел.

14. Всичко, което заповядах. Пратеникът не отговори на въпроса на Маной, освен да повтори инструкциите, които беше дал на жената при първото посещение. Господ изпрати Ангела обратно, не за да даде допълнителни инструкции, а за да укрепи вярата на Маной и да помогне да се предотврати появата на семена на съмнение в сърцето му. Родителите бяха призовани да се подчиняват внимателно на получените указания, за да може обещаното дете да бъде напълно посветено на Бога за делото, което трябваше да извърши.

15. Приготвяше яре. Ярето обикновено се е смятало за специален деликатес. Маной предлагаше най-доброто забавление за неизвестния Пратеник, опитвайки се да убеди Посетителя си да остане за известно време като техен гост, за да може да научи повече за Него и евентуално да получи повече информация от Него.

16. Ако искаш да принесеш всеизгаряне. Ангелът отказал предложението за храна, но предложил Маной да внесе ярето като всеизгаряне на Господа. Малко вероятно е Маной да е обмислял да внесе жертва на Пратеника, защото в летописа ясно се казва, че той не е знаел, че това е Ангел Господен. И все пак ангелите, които посетили Авраам и Лот, яли от земна храна (Битие 18:8; 19:3).

Палестина по време на времето на съдиите

6

⁶ Никол, Ф. Д. (1978). Коментар на Библията на адвентистите от седмия ден: Светата Библия с ексегетични и обяснителни коментари. Серия с коментарни справки (Съдии 12:15). Вашингтон, окръг Колумбия: Асоциация на издателствата „Ревю енд Хералд“.

17. Как се казвах? Маной ставаше все по-несигурен относно природата или самоличността на мистериозния Пратеник, който им бил дал забележителното обещание. Отказът му да яде храна и предложението да принесат жертва озадачили Маной дотолкова, че той Му задал директен въпрос с надеждата да узнае самоличността Му.

Отдай му почит. Ако словото на Пратеника се сбъднеше, Маной и жена му щяха да искат да Го почитат по специален начин – може би като кръстят детето на Негово име, или като разгласят пророческата Му сила, или чрез подарък. В такъв случай те дори не знаеха кой е Той и затова не можеха да се надяват да Го почитат по-късно.

18. Защо питаш? Яков, след като разбра, че този, с когото беше бил борбата беше небесен посетител, беше попитал Ангела за името Му и не получи отговор (Битие 32:29). Отново този Ангел (вижте стих 3) отказа да се представи, този път на Маной. За разлика от това, Гавраил се представи по име на Захария (Лука 1:19).

Тайна. Еврейската дума *re'i* е прилагателно, което означава „чудесен“. Съществителната форма на същата дума е преведена като „чудесен“ в Исаия 9:6 (вижте също Изх. 15:11; Исаия 25:1; 29:14; и др.). Думата обозначава нещо необикновено, неизразимо, отвъд човешкото разбиране. Най-добрата илюстрация на значението на тази дума е начинът, по който е използвана в Пс. 139:6: „Такова знание е твърде чудно за мен; то е високо, не мога да го достигна.“ Глаголът е използван в смисъл на „превъзхождащ разбирането“ (виж Йов 42:3; Пс. 131:1; Притчи 30:18). Вероятно поради това значение на думата преводачите на KJV са я предали тук като „тайна“. Очевидно не се има предвид, че името на Ангела е било „Тайна“ или „Чуден“, а че името Му е било отвъд способността на Маной да го разбере.

19. Ангелът. Тази дума е предоставена, както е показано в курсива, което означава, че няма съответстваща форма в еврейския език. Възможна е различна структура на изречението (вижте по-долу).

Направи чудно. Това е същата коренна дума в еврейския език, използвана за описание на името на Ангела. Тъй като думата е в причастна форма, може би е по-добре да се приложи към „Господ“, като пасажът се чете като „принесен върху скала на Йехова, Който върши чудеса“ (виж Изх. 15:11). Изглежда, че препратката е както към чудото, което Бог щеше да извърши при раждането на обещаното дете, така и към чудотворното изчезване на Ангела в огъня (ст. 20).

20. Пламъкът се издигна. Може би не е чудотворен огън като този в гл. 6:21. Ангелът отказа храната, но предложи всеизгаряне. Маной вероятно е осигурил огъня, когато го е „принесъл“.

Възнесен в пламъка. Това чудо е било предназначено да увеличи вярата на двойката в обещаното раждане на детето. Те трябваше да осъзнаят, че Бог все още върши чудеса в техни дни.

21. Маной знаеше. Той беше подозирал преди, че техният Посетител е пратеник от Боже; сега той имаше неоспоримо доказателство.

22. Непременно ще умра. Вижте гл. 6:22.

23. Благоволяше да ни убие. Разсъжденията ѝ бяха логични. Маной беше толкова изпълнен с ужас, че си помисли, че смъртта ще бъде тяхната участ, задето са погледнали към Ангела. Жена му, с по-бърза и по-остра проникателност, бързо осъзна, че Господ няма да им даде обещание за дете, което да избави Израел, а след това да ги унищожи, задето са погледнали към Пратеника, чрез когото е изпратил посланието. Заключение ѝ беше правилно. Бог не действа по капризен начин със Своя народ. Мислите, които Той мисли към нас, са мисли за мир, а не за зло (Йеремия 29:11).

24. Самсон. Евр. шимшон. Значението на думата е спорно. Някои смятат, че е произлиза от шемеш, „слънце“. Близко до Бетсемеш се е намирало седалище на поклонението на слънцето.

Едва ли обаче изглежда вероятно съпругата на Маной да кръсти обещания си син на езическо божество. Коренната дума има значение и „да служиш“ в тясно свързания арамейски диалект. От друга страна, шимшон може просто да описва радостта на родителите от раждането му или „слънчевия“ нрав на Самсон като дете.

Господ го благослови. Божиите благословии са от много видове. Тези, за които се говори тук, включват дарове на здраве, сила и смелост.

25. Духът Господен. Вижте гл. 11:29. Самсон знаеше, че е посветен на Бога за специална функция. Дългата му коса и навиците му на въздържание, които го отличаваха от останалите хора, бяха постоянно напомняне за това. Но човешките усилия и предимства сами по себе си не са достатъчни, за да извършат Божието дело (вижте АА 53).

Започна да го трогва. Еврейският глагол означава „смуствам“, „безпокоя“, „вълнувам“. Подтиците от Господа започнаха да го раздвижват, да вълнуват ума му да планира действия срещу потисничеството на филистимците. Самсон се почувства подтикнат да упражни необикновената си сила в храбри дела.

Понякога. Някои смятат, че Самсон е използвал необичайната си сила понякога през този период, за да извършва храбри дела, които авторът не описва, и че затова накратко са споменати началните му подвизи.

Лагерът на Дан. Това е собствено име. Понякога не се превежда, а се дава като Махане-дан, както в гл. 18:12. Името произхожда от миграцията на затрудненото племе, която е описана в гл. 18 и 19. Лагерът на Дан, или Махане-дан, е бил близо до Кириат-Иарим (гл. 18:12), на 8 мили северно от Цора (виж гл. 18:2).

Ештаол. Точното местоположение на този град не е известно. Винаги се споменава във връзка със Сара, което е довело до предположението, че са били градове близнаци (виж стих 2). Смята се, че това е съвременният Ешва, на 3,2 км североизточно от Сара (виж стих 2).

КОМЕНТАРИ НА ЕЛЪН Г. УАЙТ

1–25 стр. 560–562

2–8ПП 560

3, 4 Те 90, 292

4 CD 218; DA 149; МН 333

5 ПП 567

7 МХ 372; Те 233

12 Изд. 276; МХ 379; ПП 573

12–14 стр. 560

13, 14 АН 255; CD 218; МН 372

14 Те 90, 269

21, 22 1Т 410

24 ПП 562

ГЛАВА 14

1 Самсон желае жена от филистимците. 5 По време на пътуването си убива лъв. 8 При второ пътуване намира мед в трупа. 10 Сватбеното пиршество на Самсон. 12 Гатанката му от жена му е разкрита. 19 Той ограбва тридесет филистимци. 20 Жена му е омъжена за друг.

1. Слезе. Надморската височина на Цора е 356,7 м, докато тази на Тимнат е само 243,9 м (виж стихове 5, 7, 10). Обратно, „изкачи се“ се използва за връщането (виж стихове 2 и 19).

Тимнат. Вероятно Тел ел-Баташи, около 4 1/2 мили. (7,2 км.) югозападно от Зора.

Градът е бил присвоен на племето на Дан (Исус Навин 19:43 вж. Исус Навин 15:10). Тогава той е бил под контрола на безбожните филистимци.

Жена. Думата, която бихме могли да очакваме тук, е „девица“ или „момиче“ (виж Бит. 24:14, 16) вместо „жена“. Последният термин може да показва, че новата познанка на Самсон може да е била вдовица или разведена, макар и млада (PP 562), или пък изразът се използва, за да покаже презрение към нея (виж Съдии 16:4). Много от инцидентите в живота на Самсон са се съсредоточавали около отношенията му с жените. Макар и силен физически, той е бил слаб в морална сила и самоконтрол. Ранният контакт с идолопоклонници е разрушил цитаделата на душата му.

На филистимците. На евреите е било забранено да се женят с местните жители на земята (Исх. 34:16; Втор. 7:3, 4).

2. Казал на баща си. Както е редно, Самсон се консултирал с родителите си относно желанието си за брак. Това обаче може би е било провокирано повече от факта, че е било обичайно родителите да уреждат подробностите около брака, отколкото от уважението му към техните желания.

3. Никога ли няма? Или просто „няма ли?“ Родителите на Самсон възразили срещу предложението му и настояли той да си вземе жена измежду евреите, а не от езическите филистимци. Такъв брак сигурно е бил особено отвратителен за Маной и жена му, защото знаели, че Самсон е бил призван да извърши специално дело за Бога. Дълг на богобоязливите родители е да се стремят да възпитат децата си от сключване на брак с хора от различна вяра. Тяхна отговорност е да установят религиозни принципи, докато децата им са още малки, които ще ги накарат да направят правилния избор по-късно.

Доведи ми я. На еврейски думата „нейна“ е категорична. Самсон отхвърля възраженията на родителите си. Той няма да търпи намеса в наклонностите си. Той отказва както родителски, така и божествен съвет.

Жалко е, че толкова много младежи не се чувстват задължени да претеглят внимателно съветите на родителите си, когато планират брак. От друга страна, родителите може да са в опасност да бъдат твърде категорични в своите откази. Бог умолява хората да следват пътя на правото, но не възпрепятства обратния избор. По същия начин се поставя ограничение върху правата на родителите да контролират волята на децата си, след като децата им са достигнали възрастта на отговорност.

Тя ми харесва. Буквално „тя е права в моите очи“. Неговата влюбеност го заслепи. до нейната неподходящост да стане спътница в живота и партньорка на някой, който е трябвало да бъде лидер в Израел. Мъдър, богобоязлив човек ще осъзнае, че има и други важни критерии, които трябва да се вземат предвид, като например основни нагласи, религиозни убеждения, идеали.

4. За Господа. Дори в този нещастен брак Бог отменяше хода на събития за осъществяване на Своите собствени планове. Той прави дори слабостта и лошата преценка на хората да донесат Негова хвала.

Той търсеше. Подлогът на изречението вероятно е „Бог“, въпреки че някои смятат, че „той“ се отнася за Самсон.

Повод. Буквално „среща“, тоест може би възможност за провокиране на враждебност. Възможно е Самсон да е пропуснал да поеме житейската си задача, когато е дошло подходящото време, и е било необходимо някакво събитие, което да го подтикне към активност. Бог използвал инцидентите, свързани с брака, като „повод“.

Имал е власт. Вижте гл. 10:7; 13:1.

5. Баща му. Очевидно родителите на Самсон са се подчинили на настоящата воля на своите син и макар болезнено да осъзнаваше съдбовните последици от такъв брак, придружил своя до Тимнат, за да направи необходимите приготовления за брака.

Млад лъв. Еврейската дума „кефир“ показва млад лъв в разцвета на силите си. Има дума, гур, което означава малко лъвче, което все още не е напълно пораснало. Лъвовете някога са били често срещани в пустините на юг от Юдея и в долината на река Йордан, но са изчезнали от времето на кръстоносните походи.

6. Духът Господен. Духът раздава различни дарове и умения (Изм. 31:2-5; 1 Кор. 12). Специалният дар на Самсон се разкриваше в неговата свръхчовешка сила.

Разкъсай го. Със свръхестествената си сила Самсон унищожи животното с голи ръце, може би като го блъска в земята или разкъсват задните му крака, както древните вавилонски картини изобразяват митичния им герой Енкиду. Давид (1 Царе 17:34-37) и Ванея (2 Царе 23:20) по-късно извършват подобни подвизи на храброст.

Наемете козле. Тоест, толкова лесно, колкото обикновен човек би разкъсал козле. Въпросът е в лекотата, с която Самсон е извършил подвига, а не в начина, по който го е направил.

Нищо в ръката му. Самсон не беше на лов и следователно невъоръжен. Освен това филистимците следваха политика да принуждават евреите да се разхождат невъоръжени, като забраняваха на всеки евреин да работи като ковач (1 Царе 13:19-22).

Не каза на баща си. Тази съдржаност може би показва, че поне по това време той е бил свободен от всякакво хвалене.

7. Той падна. Не се споменава участието на родителите му в приготовленията. Някои смятат, че въпреки че са започнали със Самсон, вероятно са отказали да изпълнят своята част от делото.

8. След известно време. Нищо в летописа не посочва колко време е изминало между посещението от предишния стих и това пътуване за консумиране на брака. Годещът може да продължи една година.

В трупа. По природа пчелите избягват всякакво разлагане и гниене. Очевидно чакалите и лешоядите са одрали месото от костите и топлината ги е изсушила. Останал е само скелетът. В кухнята, образувана от ребрата, рояк пчели е построил гнездо. Херодот разказва как черепът на враг, който жителите на Аматус бяха закрепени над градската им порта, служеха като кошер за пчели.

9. В ръцете му. Това бяха пчелните пити, които Самсон носеше в ръцете си и ядеше, докато ходеше (виж 1 Царе 14:29). Без съмнение това беше нарушение на назорейския обет на Самсон, защото фактът, че медът е взет от скелет, ще го направи нечист, а нечистата храна беше забранена (гл. 13:7).

На баща си. Родителите очевидно са се съгласили да отидат на сватбата, въпреки че присъствието им не се споменава там. Самсон се е отбил за момент, за да види лъва.

10. Празник. Буквално „пиене“ или „повод за пиене“. Терминът е бил използван за празненства, защото пиенето е било една от основните атракции. Този празненство с пиене е трябвало да продължи седем дни (ст. 12). Като назорей, на Самсон е било забранено да употребява силни напитки. Той обаче е направил една стъпка в обединението си със света и, както обикновено, му е било по-лесно да направи друга. Изглежда, че по всички въпроси, освен по неостриганата си коса, той се е отнасял лекомислено към своя назорей. обети.

11. Когато го видяха. Причината, поради която е добавена тази клауза, е донякъде неясна. Тя вероятно означава „когато видяха какъв могъщ човек е той“. Някои от гръцките

преводите гласят „защото се страхуваха от него“. Двете четения биха били много сходни на еврейски.

Тридесет другари. Привидно тези другари е трябвало да служат като сватбени придружители, но вероятно всъщност са били там за защита, защото филистимците са знаели за враждебността на евреите към потисничеството. Обикновено младоженецът сам си осигурявал придружители, но в този случай Самсон бил в чужд град и се женил под неодобрението на собствения си народ; затова филистимците му осигурили сватбени придружители. Те вярвали, че имало достатъчно придружители, така че ако могъщият еврейски младоженец се опита да създаде проблеми, те биха могли да го подчинят. От друга страна, 30-те другари може да са били осигурени като телохранители за сватбеното тържество.

12. Гатанка. Използването на гатанки по време на празненства е древно и любимо забавление. Често за тяхното решение бяха предлагани големи суми. Това винаги допринасяше за веселието и интереса на събитието.

Тридесет. Очевидно, защото е имало 30 служители (ст. 11).

Чаршафи. По-точно „ленени дрехи“. Смята се, че са големи правоъгълни парчета фин лен, които могат да се носят като върхна дреха през деня или като завивка за спане през нощта. За тези дрехи се говори в Притчи 31:24 и Исаия 3:23. Други ги приемат за долни дрехи.

Дрехи за смяна. Това бяха празнични дрехи или дрехи за преобличане (виж Битие 45:22).

13. Дай ми. Предложението на Самсон беше достатъчно честно. Ако той загуби, ще трябва да осигури 30 комплекта дрехи. Ако те загубят, ще трябва да осигурят само по един.

14. Месо. Евр. *ma'akal*, „храна“. „Месо“ на староанглийски означава просто „храна“.

Гатанката беше представена в еврейска поетична форма. Такъв беше и отговорът, който Самсон даде (ст. 18).

15. На седмия ден. LXX казва „на четвъртия ден“. Това съответства на последната част на стих 14, в която се казва, че те са се опитвали да разрешат гатанката в продължение на три дни.

Обяви ни. Те имаха предвид, че Самсон ще го обяви чрез жена си, която беше да осигури информацията и след това да им я кажа.

Да не би да те изгорим. Филистимците бяха жестоки и коварни дори към собствения си народ. Вместо да загубят облог, те принудиха жената със заплахи да им помогне. Това не беше празна заплаха, защото по-късно те действително изгориха нея и баща ѝ (виж гл. 15:6).

16. Плакаха пред него. Гатанката на Самсон превърна сватбеното пиршество не във време на радост, а в време на страдание. Плачещата, раздразнена булка и намръщените гости би трябвало да послужат като предупреждение за Самсон, че филистимските бракове носят със себе си страдание и тъга.

Кажи го на себе си. Самсон отговаря, че дори не е казал на родителите си и че нежеланието му да разкрие загадката на нея, която познава отскоро, не е доказателство за липса на любов.

17. Седемте дни. Може би тук трябва да приемем текста в полето „останалата част от седемте дни“, защото според стих 14 не е бил упражняван натиск върху нея от нейните сънародници до три дни. Това четене в полетата се основава на факта, че на еврейски език част от точка може да означава цяло. От друга страна, ръкописите и преводите са съгласни с четенето „седем“ и твърдението може да е замислено като общо, показващо емоционалното състояние на съпругата му по време на целия празник. Самата тя вероятно е молила от самото начало да бъде посветена на тайната. Всъщност, сватбените гости може

веднага са прибягнали до стратегията да получат информацията чрез нея, а когато тя не е получена след няколко дни, са прибягнали до заплахата, записана в стих 15.

Налегна на него. Буквално „тя го настояваше настоятелно“. Той беше победил лъва, но тази филистимска жена беше твърде силна за него.

18. Преди. За да засият триумфа си, филистимците чакали до последния момент, преди да разкрият тайната, която са му измъкнали чрез жена му. Отговорът им, подобно на гатанката, е в поетична форма.

Орана. Самсон бързо разбра предателството на жена си и показа, че го е направил, като цитирайки поетичната поговорка за оран с чужда юница. Те не бяха използвали собствения си ум, за да намерят отговора на гатанката му, а бяха научили тайната от някой близък и принадлежащ на него. Твърдението е твърдение, че ако бяха постъпили честно, той щеше да спечели облога.

19. Духът Господен. Господ се стремеше да подбуди Самсон, за да се заеме с делото, за което е бил призван от раждането си.

Ашкелон. Този град беше на около 36,8 км разстояние, пътуване от 7 или 8 часа.

Убил тридесет мъже. Може би ги е изненадал на някакъв фестивал през нощта. часове и по този начин успял да се сдобие с празничните дрехи от трупите им, необходими за плащане на облога си.

Гневът му пламна. Той беше ядосан както на филистимците, така и на жена си, която му беше доказала предателството си по време на сватбеното им пиршество. Поради тази причина той не искаше да остане с нея, а се върна в бащиния си дом.

20. На неговия спътник. Той вероятно е бил главният от 30-те слуги, този, който е стоял до него, този, наречен „приятел на младоженеца“ в Йоан 3:29. Към предателството си жената е добавила и изневяра. Възможно е тя изобщо да не е обичала Самсон.

Такива бяха резултатите от едно поведение, което беше в пряко нарушение на изричните Божии заповеди. Ако Самсон се беше възползвал от опита си и беше позволил на празнотата и разочарованието от греха да го подтикнат да търси по-висш път, Бог все още можеше да го приеме и да му позволи да поведе Израел в пълен триумф срещу филистимците. Бог обаче продължи да работи чрез Самсон до степен, до която Самсон позволи да бъде използван.

Преживяването на Самсон показва, че Бог не изоставя веднага Своите слуги, когато те съгрешат. Той може да продължи да благославя усилията им, дори ако те живеят в съзнателно пренебрегване на някое конкретно Божие изискване. Тъй като никой не е безгрешен, Бог не би могъл да използва човешки инструменти в Своето дело, ако можеше да благославя само усилията на безгрешните. Тъй като това е вярно, никой не бива да тълкува небесните благословии като доказателство, че Бог одобрява всичките му дела.

КОМЕНТАРИ НА ЕЛЪН Г. УАЙТ

1–20 стр. 562–564

1–3ПП 562

5, 6, 19 ПП 564

10–20 стр. 563

ГЛАВА 15

1 Самсон е лишен от жена си. 3 Той изгаря житото на филистимците с лисици и главни. 6 Жена му и баща ѝ са изгорени от филистимците. 7 Самсон ги удря по бедрото и ханша.

9 Той е вързан от юдейските мъже и предаден на филистимците. 14 Той ги убива с челюстна кост. 18 Бог прави за него извора Ен-Хакоре в Лехи.

1. Жътва на пшеница. В този регион жътвата на пшеница е била от средата на май до средата на юни. Сезонът е споменат заради случката, разказана в стихове 4 и 5, относно изгарянето на узрялото зърно.

Яре. Яре може да е било обичаен подарък по такъв повод (виж Битие 38:17).

Камара. Тоест, женски помещения. Въпреки че тази жена вече беше съпруга на друг мъж, тя все още беше в бащината си къща.

2. Мразеше я. Бащата настояваше, че според него Самсон няма да има какво да прави с жената, след като тя му беше предала, затова той я беше дал на друг мъж. Бащата би могъл основателно да заключи, че щом Самсон си беше тръгнал разгневен и не се беше върнал, значи я е изоставил.

По-малка сестра. Тъй като бащата беше взел зестрата, той сега предложи да даде на Самсон по-малка дъщеря. Той добре разбираше силата на Самсон и с тревога и страх се стремеше да се освободи от трудната ситуация. Страхуваше се какво ще направи Самсон в замяна на несправедливостта, която му беше причинена.

3. Относно тях. Буквално „на тях“. Въпреки че Самсон е говорил с бащата, е възможно и други да са били в стаята. Възможно е самите жени да са чували гласа му в апартаментите си и развълнувано да са обсъждали ситуацията.

По-невинен. Това изречение може да се преведе като „Този път ще бъда невинен, както относно филистимците.“ Това бил важен момент в живота на Самсон. Обикновено той би могъл да отмъсти на страхливия баща или на коварната съпруга. Но Самсон може би е вярвал, че са постъпили с него така поради натиск от страна на филистимците, които от своя страна го мразели, защото бил израилтянин. В този случай той би могъл да реши да стигне до корена на проблема, като се противопостави на филистимската тирания като цяло. Филистимците си бяха навличали проблеми. В тази светлина Самсон се чувствал невинен, че сега се е впуснал във враждебни действия сериозно.

4. Лисици. Евр. шуалим. Използва се и за чакали. Тъй като лисиците не се хранят с мъртви тела, се смята, че в Пс. 63:10 се имат предвид чакали. Вероятно Самсон е хванал чакали, защото те живеят на глутници и са много по-лесни за хващане от лисиците.

В този сезон от годината, изрично обявен за време на жътва на пшеница (ст. 1), който идва в края на дълъг сух сезон, нивите са били сухи като прахан. Самсон вероятно е осъществил плана си през нощта, когато действията му са били незабелязани и никой не е имал възможност да потуши пламъците.

5. С лозята. Ниските лози и сухите стволоче на маслиновите дървета щяха лесно да изгорят. Самсон вероятно не е бил напълно наясно с мащаба, до който ще се разрасне пожарът, който е започнал. Когато пожарите угаснали, километри почернели полета били всичко, което останало там, където предния ден била богатата реколта.

6. Те отговориха. Вероятно тимнитите или, от това, което следва, може би са били Самите евреи – предоставиха информацията, че Самсон е подпалил пожарите. Той не само трябваше да се бори сам с филистимците, но и с летаргията и откритата опозиция на собствения си народ, който беше готов да сътрудничи с филистимците, вместо да се присъедини към него във война, за да отхвърли чуждото иго.

Изгориха я. Въпреки че филистимците изляха гнева си върху жената и семейството ѝ, чието поведение доведе до всички тези беди, те също така възнамеряваха с това деяние да обидят самия Самсон. Те унищожиха с жестоко отмъщение жената, за която той някога толкова много ценеше и при която се надяваше да се върне.

7. Направи това. Самсон всъщност каза: „Ако ще се държиш така [като приемаш страховито отмъщение над беззащитна жена], ще ти отмъстя още повече.“

8. Бедро и ханш. Произходът на тази фигуративна реч е неясен. Това е бил пословичен израз за „напълно“ или „изцяло“. Не ни се казва каква група филистимци е поразил Самсон, но по всяка вероятност това са били онези, които са изгорили жена му и баща ѝ.

Горна част. Буквално „цепнатина“ или „пукнатина“ (виж Исая 2:21; 57:5). Мястото вероятно е било недостъпна пещера в голяма скална отвесна местност. Такова местоположение обяснява изрази „слезе“ в този стих и „го изведе горе“ в стих 13.

Етам. Местоположението на тази пещера е неизвестно. Два града с това име се споменават в Библия: (1) Хирбет ел-Хок, югозападно от Витлеем и недалеч от Текоа (2 Лет. 11:6), също близо до Айн Атан, където се намират „Соломоновите басейни“, които сега снабдяват Витлеем; и (2) неидентифицирано място в южната част на Юдея, в племенния удел на Симеон (1 Лет. 4:32). Споменатата тук пещера обаче не е идентифицирана с нито едно от тези места.

9. Разположили се на стан в Юдея. Самсон бил от племето на Дан, но това племе получило наследството си в рамките на племето на Юда. Филистимците, в бойна готовност, се изправили срещу евреите, за да си отмъстят за ужасните щети, които Самсон бил нанесъл.

Лехий. Буквално „челюст“. Тази местност вероятно не е носила това име до събитията, за които авторът ще разкаже (вижте стих 19). Мястото на Лехий не е известно. Тези, които намират Етам близо до Витлеем, предпочитат място наблизо, но тези, които поставят Етам близо до Цора, предпочитат място във Вади Ешараар в близост до Цора и Тимнат.

10. Защо сте дошли? Племето на Юда очевидно е живяло в доволно робство. Поради тази причина те сякаш изразяват изненада, че са били победени от филистимците. В края на краищата, Самсон не е бил от тяхното племе и те не са показали никакво негодувание срещу филистимците.

Да вържат Самсон. Филистимците очевидно не са планирали война срещу всички евреи. Те са търсели само Самсон. Но очевидно са довели достатъчно мъже със себе си, за да се защитят от всяка изненадваща атака.

11. Три хиляди. Юдовите мъже знаеха за храбростта на Самсон и вероятно поради тази причина дойдоха с такава сила, за да го обкръжат и да му предотвратят бягството. Дори тогава те не биха посмели да се приближат до него, ако не бяха сигурни, че той няма да навреди на собствените си сънародници.

Не знаеш ли? Юдейските мъже упрекнаха Самсон, че се е разбунтувал срещу Филистимското управление и за това, че ги е изложил на опасност, като се е скрил в техните предели. Този укор и готовността им да го предадат на филистимците са доказателство за ниското ниво, в което е стигнала Юдея. Някога толкова могъщи във войната, сега те лежах безсилни в морален упадък. Загубата на религията им е съпроводена със загуба на патриотизма им. Какво ли не биха постигнали тези 3000 души на страната на Самсон, ако бяха като 300-те души на Гедеон?

12. Закълнете се. Самсон не се страхуваше от филистимците. Вярваше, че Бог ще му помогне срещу тях, когато му дойде времето. Той обаче не се доверяваше на собствените си роднини и поиска клетва, че няма да му навредят, за да не бъде принуден да унищожи и тях.

13. Две нови въжета. Вижте гл. 16:11. Те искаха възможно най-здравите въжета, защото знаеха за огромната му сила.

14. Викаха срещу него. Буквално „викаха [като тичаха] да го посрещнат“. Когато до филистимския лагер стигнала новината, че врагът им е вързан и че в момента е завлачен в лагера им от страхливите си сънародници, те полудели от радост и се затичали да го посрещнат, толкова нетърпеливи били за отмъщение.

15. Нова челюстна кост на магаре. По-скоро е била „влажна“ или „прясна“ челюстна кост, от животно, което наскоро беше умряло. Следователно то все още не беше достатъчно крехко, за да се счупи лесно. Когато Самсон скъса въжетата, с които беше вързан, той вероятно бързо се огледа наляво и надясно за някакво оръжие. Преди враговете му да успеят да спрат виковете си на ликуване, той се озова сред тях и нанесе смъртоносни удари. В паника филистимците избягаха, но преди да успеят да се измъкнат в безопасност на откритата равнина, 1000 от тях бяха паднали пред неудържимата сила на Самсон.

16. И Самсон каза: Клането беше толкова необикновено, че Самсон го празнуваше със стихотворение за победата. В стихотворна форма стихотворението би изглеждало така:

„С челюст на магаре, купища върху купища,“

С челюст на магаре убих хиляда мъже.“

Стихотворението показва и интересна игра на думи, която е очевидна в еврейския но непреводимо на английски. Звуците за „ass“ и „hear“ са идентични. Двойството е транслитерирано, за да може ефектът да се илюстрира:

Билчи хаччамор чамор чаморатаим

Bilchi hachchamor hikkiti 'eleph 'ish.

17. Рамат-лехи. Означава „хълмът на челюстната кост“.

18. Силна жажда. В този район жегата става силна, особено по време на жътва, а водата е оскъдна. Очевидно усилията на Самсон почти напълно го бяха източили. Вероятно се е страхувал, че филистимците ще се регрупират или ще получат подкрепления и ще го нападнат скоро. Ако го намерят в сегашното му състояние, той няма да може да им се противопостави. С тези обстоятелства Бог се опитвал да научи Самсон, че без божествена помощ не може да избави Израел. Тази велика победа се дължи на Божията помощ. Самсон дори не можел да напусне бойното поле със собствени сили и щел да загине, ако Бог не му се притече на помощ.

Призовал Господа. Когато бил в големи затруднения, Самсон прибегнал до молитва. Само тук, в това време на криза и в подобна ситуация по време на смъртта си (гл. 16:28), има запис, в който Самсон се е молил на Бог. Всеки път Господ е отговарял на молитвата му. Каква трагедия е, че молитвеният му живот е бил толкова непълноценен! Той можеше да бъде могъщ духовен водач, ако беше по-духовно настроен. Но само когато се е страхувал, че смъртта е близо, доколкото стига до записите, той е призовал Бог и в резултат на това е бил духовен пигмей. Хубаво е да призовеш Бог в ден на беда, но жалкото е, че толкова много хора Го игнорират през останалата част от дните си.

19. Вдлъбнатина. Евр. мактеш, „хоран“. Това е била кръгла вдлъбнатина, вероятно в земята, която наподобявала по форма хаванче. На еврейски език думата има определителен член; следователно трябва да я преведем като „кухината“.

В челюстта. Евр. ballechi. Буквално, или „в челюстната кост“, или „в Лехи“. При първо четене на пасажа в KJV човек може да си помисли, че кухината, която Бог е направил, е в челюстната кост, която Самсон е използвал като оръжие. Мнозина са тълкували този пасаж по този начин. Очевидно преводачите на KJV са го тълкували по този начин. В края на стиха обаче се твърди, че „кухината“ е „в Лехи [ballechi]“.

Тъй като този еврейски израз е идентичен с този, който по-рано в стиха е преведен като „в челюстта“, изборът на превод трябва да се определи от контекста. Изглежда по-разумно да се приеме тълкуването, което използва собственото име. Тогава изречението би било преведено като „Бог разцепи кухината [или хоросана], която беше в Лехий“.

За подобни случаи на чудодейно осигуряване на вода по време на бедност вижте Битие 21:18, 19; Пр. 17:6; Иса. 41:17, 18.

Оттам изтече вода. Бог извърши чудо, като направи пукнатина на дъното. от вдлъбнатината, която беше там, така че от нея бликаше извор. Водата от този извор освежи Самсон, така че той можа веднага да се върне у дома.

Ен-хакоре. Буквално „изворът на викация“. Самсон е дал това име на извора. защото поникна, когато в голямата си нужда той призова Господа за вода.

20. Съдил Израел. Самсон не управлявал всичките 12 племена, а очевидно само над евреите в неговия район. Хората вероятно са му предоставяли онези смътни прерогативи, които са били склонни да дадат на военен герой.

В дните. Това изглежда означава в 40-годишния период на филистимско потисничество (виж стр. 128).

Двадесет години. Очевидно този 20-годишен период на ръководство на Самсон над южните евреи е бил близо до края на 40-те години на филистимско потисничество, тъй като Самсон е роден в ранните години на потисничеството (PP 560). Фактът, че евреите не се присъединяват към Самсон във въстанието срещу филистимците, а остават подчинени на тях, предполага, че управлението му може да е било строго ограничено до неговия малък район (виж гл. 16:31).

КОМЕНТАРИ НА ЕЛЪН Г. УАЙТ

1–20 стр. 563–565

8–15, 20 стр. 564

ГЛАВА 16

1 Самсон избяга от Газа и превзе градските порти. 4 Далила, покварена от филистимците, примамва Самсон. 6 Три пъти тя бива измамена. 15 Накрая тя го побеждава.

21 Филистимците го хванаха и му избодоха очите. 22 Силата му се поднови и той събори къщата върху филистимците и умря.

1. Газа. Това беше най-южният от филистимските градове и най-големият от тях. Той беше важен център, защото керванните пътища от пустинята се съединяваха с магистралата от Египет там. Намираше се на около 48 км от района на другите приключения на Самсон. Самсон се уповаваше на голямата си сила, която беше вдъхнала толкова много страх на филистимците, и се осмели да навлезе в самото сърце на вражеската територия.

Блудница. Изглежда, че Самсон е бил почти напълно лишен от морални принципи. Поне той непрекъснато е позволявал на импулсивните си желания да триумфират над тях.

Една грешна стъпка водеше до следващата. Самсон беше направил първата си грешка в избора на грешното.

асоциации в младостта му. Резултатът от това е трагичният му брак с филистимлянката. Сега той потъна още по-ниско в моралната скала.

2. И беше разказано. Тези думи са предоставени от преводачите, но очевидно правилно така че. Всички древни версии ги имат.

Самсон е дошъл тук. Смелостта на Самсон може би го е накарала да не прави почти никакви опити да скрие самоличността или присъствието си. Филистимците жадували за отмъщение и не губили време, за да започнат планове за залавяне на този, който водел опозицията срещу тях сред евреите.

Обградиха го. Може би не знаеха в коя къща се намира. Във всеки случай, портите на този силно укрепен град бяха затворени и филистимците се чувстваха сигурни в плячката си.

3. Стана в полунощ. Със съвестта си (PP 565) Самсон стана в полунощ. Може би е подозирал, че са го разпознали и е искал да си тръгне, докато улиците са пусли. Открил, че портите са затворени. Стените на града са твърде високи, за да се изкачат.

Дали Бог, въпреки големия грях, който беше извършил, щеше да се намеси, за да го избави?

Взе вратите. Бог още не беше изоставил Самсон. Дали стражите спяха или се е отклонил за момент, или дори е оказал някаква съпротива, не е посочено.

Самсон хвана резето, което беше заключено през стълбовете на портата, и, упражнявайки огромната си сила, изкорени стълбовете.

Тръгна си с тях. На еврейски всъщност се казва „издърпа ги нагоре“.

Носеше ги. Самсон отнесе цялата маса на едно парче, вратите и цялата рамка.

Преди Хеврон. Хеврон е на около 38 мили от Газа. Не е посочено обаче, че Самсон вървял с портите и решетките на раменете си чак до Хеврон. Той просто ги оставил на един хълм по пътя за Хеврон.

4. Долината Сорек. Долината, в която се е намирала Цора, домът на Самсон.

Смята се, че долината е съвременният Уади Еш-Сараар, в който са открити руини, наречени Сурик, за които се смята, че са древният Сорек. Град Сорек е бил на около 3 километра от Зора.

Далила. Обикновено се смята за филистимка, но не се твърди така. Съдейки по предложения ѝ подкуп, някои смятат, че тя не е филистимка, защото ако беше от тази националност, вероятно щяха да използват заплахи срещу нея, вместо подкуп, както в случая със съпругата на Самсон (гл. 14:15).

5. Филистимските владетели. Вероятно и петимата главни филистимски владетели (вижте гл. 3:3) са се присъединили към това усилие да постигнат чрез подкупи това, което не са успели да направят със сила. ръце.

В което се криеше голямата му сила. Въпреки че Самсон сигурно е бил едър по телосложение, филистимците осъзнали, че силата му далеч надхвърля това, което човек би очаквал от просто физическо величие. Те си въобразявали, че вероятно притежава някакъв магически чар, който е тайната на неговата сила. Може би Самсон някога се е хвалил, че има таен източник на силата си.

Вържете го. Филистимците мразеха Самсон твърде много, за да го убият. Неговото нещастие и тяхната радост щяха да бъдат твърде краткотрайни. Те искаха да го държат във вериги, за да му се подиграват и осмиват.

Хиляда и сто монети. Според обичая на времето, това щяха да бъдат несечени сребърни монети. ключета, всяко тежащо един сикъл. Имаше петима филистимски владетели. Според този стих, всеки от тях обещал да плати на Далила тази сума, задето е измамил Самсон да издаде тайната на изключителната си сила. Чрез парични стойности

за онова време това е бил огромен подкуп; това показва колко нетърпеливи са били филистимците да заловят Самсон. 5500-те сикли, платени по този начин на Далила, биха се равнявали на цената на 275 роби, по цената, платена за Йосиф (Битие 37:28).

6. Може би ще бъде вързан. Самсон сигурно е имал някои подозрения относно мотивите на Далила; затова той прибягнал до измама, като лъжливо разкрил тайната на силата си.

7. Седем. Някои смятали, че това число притежава особена сила. Може да се отбележи, че косата на Самсон, последното доказателство за неговото посвещение на Бога, е била разделена на седем кичура (ст. 13). Може би той вече несъзнателно е издавал част от тайната си.

Зелен. Евр. *lach*, „влажен“, „свеж“, „зелен“, значението зависи от обекта, към който се прилага.

С тел. Точното значение на тази еврейска дума е несигурно. Използва се за тетиви за лъкове и въжета за палатки. Вероятно се отнася до струни от черва, направени от червата или сухожилията на животни.

Като друг човек. Тоест, нямащ повече сила от средностатистически човек със същия ръст.

8. Тя го върза. Без съмнение Далила продължи да се закачва междувременно, държейки се сякаш нямаше зловецко значение.

9. Мъже в засада. В еврейския превод тук е използвано единствено число, но вероятно в събирателен смисъл, както в Съдии 20:37; Исус Навин 8:14. Някои се съмняват, че Далила би могла да скрие повече от един шпионин, без Самсон да разбере за това, но това е съмнително.

Филистимци върху теб. Не се казва, че мъжете са излезли от скривалището си, когато този вик е бил издаден, но поне обстоятелствата са били такива, че Самсон е имал най-ясното доказателство, че филистимците са били в съюз с Далила (виж PP 566).

Кълчище. Слабата, счупена част от лена, която обикновено се изхвърля поради слабостта си.

10. Далила каза. Не е нужно непременно да заключаваме, че Далила е направила втория си опит веднага. Вероятно е чакала няколко дни, докато подозренията на Самсон се разсеят. Обаче, в следващия, според нея, подходящ момент, тя се оплака от липсата му на доброта, като отказал да ѝ каже тайната си.

11. Нови въжета. Това вече беше опитано от други, но се беше провалило (гл. 15:13, 14). Отново, като посочва въжета, които никога не са били използвани или осветени за друга цел, Самсон може би отново е докоснал бегло своята тайна, своето посвещение на Бога като назорей.

Далила се надяваше, че с това ново разкритие Самсон не я е измамил. Тя хитро го върза отново, но Самсон скъса въжетата, сякаш бяха само нишки. Чрез тези измами Самсон може би се надяваше да възпре Далила от по-нататъшни разпити. Но с огромния подкуп, който винаги е бил в ума ѝ, тя не можеше да се откаже толкова лесно. А Самсон, чиято огромна сила го правеше прекалено самоуверен, все повече играеше в ръцете на чаровника.

13. С мрежата. С почти невероятна лекомислие и глупост, Самсон тук стига до самия праг на истинската тайна и позволява косата му да бъде вплетена на стана на Далила. Без съмнение тя го ласкаеше, като хвалеше мъжествената му сила и, изповядвайки любопитство на любовник, коварно го попита отново за тайната на силата му. Самсон леко я отблъсна, като предложи, че ако тя вплете косата му в стана, може би използвайки я като вътък, той няма да има силата да се освободи.

14. Закопча го с карфица. Буквално „тя удари с карфица“. Изглежда, че това е бил технически израз за операцията при тъкане, която плътно увива вътъка в основата. Че този карфица очевидно е била совалката на тъкача, се заключава от изрази „карфица на гредата“, който следва.

Тръгна си. Еврейският глагол, използван тук, основно означава „да издърпам“, както в стих 3. Думата е била използвана обикновено за издърпване на колове за палатка, от което значение е приела и значението „да си тръгна“. И двете значения отговарят на контекста тук. Във всеки случай, в опитите си да се освободи от стана, на който косата му е била здраво закрепена, той разкъсал стана на парчета и вероятно си тръгнал гневно с мрежата или недовършения плат все още в косата си и със совалката и части от стана, залепнали за нея.

15. Каза му. Отново, може да е изминал известен интервал. Ако предишната сцена беше предизвикала временно отчуждение, Самсон вече беше готов да се върне при Далила. Тя несъмнено продължи да се шегува, че няма скрит мотив да търси тайната му, но използва неуспеха си да я открие, за да го упрекне за липсата му на любов към нея. „Вместо да ме обичаш, както твърдиш“, настоя тя, „ти ми се подиграваш“. И по този начин тя продължи да отблъсква нежеланието му да разкрие истината за голямата си сила.

17. Каза ѝ. Разказът създава впечатление за почти невероятна глупост от страна на Самсон. По всяко време той би могъл да сложи край на разпитите на Далила, като я напусне и се върне у дома. Но основната вина на Самсон не беше толкова глупостта, колкото чувствената увлеченост. В разрухата и срама, които тази чувствена слабост му донесе, и начина, по който стъпка по стъпка го доведе до това да се откаже от Божия чудотворен дар на свръхестествената сила, се крие главният морал на историята. Три пъти той беше доказал огромната си сила. Сега за четвърти път доказва огромната си глупост. Бог беше планирал благородна съдба за него, но слабостта в поставянето на сексуалното удоволствие на първо място в мисленето му помрачи Божия план за живота му и в крайна сметка го доведе до безславен край.

18. Когато Далила видя, Самсон не беше чак толкова далеч, че да може да разкрие голямата тайна без чувство на страхопочитание и срам. Далила бързо разбра, че най-накрая е получила тайната му, затова веднага изпрати да повикат владетелите на филистимците, знаейки, че сега ще може да им предаде Самсон и да получи щедрата им награда.

19. Да го тормозиш. Тоест, като го дразниш и му причиняваш болка.

20. Отърсвам се. Фразата сякаш внушава „отърсвам се“. Поради този израз мнозина вярват, че Далила е вързала Самсон, освен че е остригала косата му. Контекстът обаче не изяснява това. Филистимците биха искали някакво доказателство, че силата му наистина е изчезнала, преди да се осмелят да се изправят срещу него, но реакцията му на страданията на Далила (ст. 19) би предоставила доказателството.

Господ си отиде. Самсон многократно беше нарушавал назорейския си обет, като пийки вино (РР 565) и като се оскверняваше по други начини, но във всичко това, като поддържаше дългата си коса, той показваше поне някакъв интерес към запазване на посвещението си за Божията служба. В самата коса нямаше добродетел, но тъй като тя беше знак за неговата лоялност към Бога, жертвоприношението ѝ на прищявката на една беззаконна жена накара Бог да оттегли дара на свръхестествената сила. Бог дълго търпеше глупостта на Самсон, но сега, след като той беше нарушил обета по всякакъв начин, Господ оттегли благословията и защитата си.

21. Избодете му очите. Подходящо наказание. Неосветеното желание на Самсон да погледът към красотите на нечестиви жени го беше примамил от една нечестива

преживяване на друг и накрая стана непосредствената причина за залавянето му от филистимците.

Филистимците решили да пощадят живота на Самсон, очевидно за да поддържат суетата си от голямото си постижение. И все пак се страхували, че по всяко време огромната сила на Самсон може да се завърне. За да бъдат в безопасност в такъв случай, те извадили очите му, вероятно като ги изгорили с нажежено желязо или като ги пробии с остър инструмент. И двата метода са били използвани в древността.

Мелене. Накараха го да върти тежка мелница, вероятно такава, каквато обикновено се въртеше от вол или магаре.

22. Да порасне отново. Самсон осъзна глупостта си, като разкри тайната си и позволи косата му да бъде подстригана. Той поднови посвещението си на Бога. Поради тази решителност Бог започна да възстановява силите му.

23. Голяма жертва. Това обикновено е било съпроводено с голям празник или празненство.

Към Дагон. Не се знае много за това божество. Дадени са различни обяснения за значението на името. Някои го извеждат от еврейската и ханаанската дума даган, която означава „зърно“. Ако е така, Дагон би бил едно от многото земеделски божества на Палестина. Но името може да е производно и на думата даг, „риба“. И двете обяснения са древни. Фактът, че във филистимския град Ашкелон са открити монети с изображение на божество, представено като наполовина човек и наполовина риба, ни кара да приемем последното обяснение (виж PP 567). В 1 Царе 5:4 се споменава за главата и ръцете на Дагон.

Нашият бог ни избави. Повечето древни народи приписваха победите си на могъществото на националното си божество.

24. Когато хората го видяха. Възможно е Самсон да е бил на показ в мелницата където мелеше зърно и че се провеждаха обиколки из затвора, за да могат всички да видят омразния си враг отблизо.

Те казаха. Думите, които следват, са под формата на звън от четири реда, всеки от които завършва с рима на иврит.

25. Повикайте Самсон. Тоест, доведете го от затвора му в залата за събрания образувайки част от храма, където цялото събрание можеше да го види едновременно.

Може да ни направи забавни. Това не означава непременно, че той ще се държи като шут, но че появата на могъщия им враг, сега спял и окован във вериги, ще предизвика смях и подигравки.

26. Стълбовете. Къщата, за която той говори, вероятно е била веранда или зала с плосък покрив. поддържан от колони, които съставлявали част от храма.

27. Филистимските владетели. Това бяха владетелите на петте филистимски области, които бяха подкупили Далила да предаде Самсон (вижте на стих 5).

На покрива. Тези 3000 души вероятно са търсили изгодна позиция на покрива, за да могат по-добре да наблюдават представлението, докато Самсон е подстрекаван и измъчван пред тълпата. Тази голяма тежест би довела до срутване на покрива, ако няколко колони бъдат бутнати.

В еврейския език думите за „мъже и жени“ са различни в първото изречение от тези на втория етаж. Разграничението може да е в класи, като тези на първия етаж представляват благородниците, които седяха с „лордовете“, а тези на покрива – обикновените хора.

28. Господи Боже, ... Боже. Самсон използва последователно три различни имена за Бог, а именно „Адонай“, „Яхве“ и „Елохим“ (виж том I, стр. 35, 170). Това е вторият път, когато авторът споменава молитвата на Самсон. Не е нужно да заключаваме, че това са били единствените случаи, в които той се е молил, но ако молитвата беше по-скоро навик в живота му, може би щеше да му бъде спестен този срам и унижение и животът му можеше да изпълни великата съдба, планирана за него от Бог.

Веднага отмъстен. Някои превеждат този пасаж така, че да внуши мисълта „за да бъде отмъстен за едното от двете си очи“. След това стигат до заключението, че Самсон е умрял с израз на мрачен хумор на устните си, което е в съответствие с предишното му шеговито настроение. Според този превод, въпреки че е очаквал голяма катастрофа, като е причинил срутването на покрива, това не би изкупило загубата на зрението му, но би достатъчно за едно око.

Въпреки че този превод е възможен, даденият в текста или по-буквалният Дадено в LXX, Вулгата и сирийския превод, „Ще въздам едно възмездие“, е също толкова допустимо и изглежда по-подходящо за контекста. Доколкото горчивите преживявания на унижението му са довели Самсон до покаяние, изглежда много по-вероятно той да е починал в сериозно настроение – стремейки се да изкупи, в последните мигове от живота си, пропуснатите си възможности. Подигравките, приписващи победата на филистимците на езическото божество Дагон, може би са подтикнали душата му да защити името на Бога на Израел, на когото самият той е донесъл такъв позор.

30. Нека умра. На еврейски език гласи „Нека умре душата ми“ (вижте полето). „Душа“ често се използва в смисъл на „аз“ (Бит. 12:13; 27:25; 1 Царе 18:1; Пс. 25:20; и т.н.). Самсон казваше: „Нека [аз] умра.“ Самият човек умира, а не само тялото му. Обозначението „душа“ насочва вниманието към човека като уникално „аз“ или „индивид“.

Поклони се. Изглежда, че Самсон е обхванал двата средни стълба и ги е дръпнал заедно, като е натоварил с цялата си тежест върху тях в допълнение към силата на ръцете си. По този начин той е можел или да ги издърпа от горните или долните им опори, или да ги счупи по средата. Лишен от двата централни стълба, покривът е започнал да хлътва, вероятно карайки другите колони, изтласкани от перпендикуляра, да се поддадат, смачквайки събралите се тълпи отдолу и хвърляйки тези на покрива към смъртта им.

Мъртвите, които той уби. Това беше кулминацията на борбата на Самсон срещу филистимците. Със смъртта си той беше убил повече филистимци, и то по-велики (защото сред тях бяха владетелите), отколкото през живота си.

31. Неговите братя. Това е единственият намек, че Самсон е имал братя. Тук може да се отнася до най-близките му роднини, въпреки че подобно на Анна, Маной и жена му може да са имали други деца след раждането на Самсон. Те, и може би останалите роднини на Самсон от бащина страна, дошли в Газа, когато чули за смъртта му, и отнесли тялото обратно в родния му град, където го погребали в гробището на баща му. Маной и жена му може вече да са били мъртви, защото като цяло кариерата на Самсон в противопоставяне на филистимците продължила 20 години (виж гл. 15:20). Изглежда, че доколкото роднините му не се бяха присъединили към него в конфликтите му с филистимците, им беше позволено да вземат тялото за погребение. Сравнете отношението на филистимците във връзка с тялото на Саул (1 Царе 31:10–

13).

КОМЕНТАРИ НА ЕЛЪН Г. УАЙТ

1–31 ПП 565–568

1–6, 15 стр. 565

16–22 стр. 566

23–26, 28–31 стр. 567

ГЛАВА 17

1 От парите, които Михей първо открадна, после върна, майка му направи идоли, 5 а той украси за тях.

7 Нае левит за свой свещеник.

1. Планината Ефрем. Вижте гл. 2:9 и 3:27. Точното място на дома на Михей е оставено неопределено. Предполага се, че е било някъде по пътя, който е минавал през централните планини на Палестина в територията на Ефрем.

Михей. Евр. микайеху. Тази еврейска форма се среща само тук и в стих 4. На други места в това повествование се използва съкратената форма мика. Пълната форма на името означава „който е като Бога [Яхве]“, докато съкратената форма означава просто „който е подобен“.

Започвайки от гл. 17, останалата част от книгата Съдии е съставена от две приложения към историята на предходните глави. До този момент в повествованието на книгата Съдии инцидентите са се съсредоточавали около отстъпничеството, потисничеството и освобождението.

Останалите пет глави съдържат разказ за две събития, случили се по-рано в периода на съдиите. Те са свързани, за да покажат беззаконното състояние на нещата през тази епоха.

Глави 17 и 18 описват случки от живота на Михей и показват миграцията на част от племето на Дан от определената му територия между морето и южната граница на Ефрем до северната част на Палестина, съседна на територията на Нефталим. Разказът се разделя на три части: (1) произходът на идолопоклонството на Михей (гл. 17:1–6), (2) как един левит-ренегат станал свещеник на това идолопоклонническо поклонение (гл. 17:7–13), (3) как изображението се е случило да бъде пренесено в Дан заедно с миграцията на част от това племе. Описаните тук събития вероятно са се случили по времето на старейшините, които са последвали Исус Навин (гл. 2:6–10; вижте гл. 18:29).

2. Хиляда и единадесетстотин. За оценка вижте гл. 16:5.

Бяха взети. Тоест, откраднати.

Прокълнатата. Когато майката, която очевидно била богата вдовица, живееща със сина си, открила, че среброто е било откраднато, тя наложила страшно проклетие върху парите и този, който ги е взел, може би никога не е подозирала, че собственият ѝ син Михей е крадецът. Проклинайки парите, тя може би е споменала, както в стих 3, че ги е отделила за направата на идол, като по този начин е забранила използването им за други цели. Крадецът не можел да ги използва тогава, според суеверието, без да понесе отмъщение от така призованото божество.

В моите уши. Михей чу ужасното проклетие срещу крадеца и може би веднага се разтревожи. В онези времена силата на проклятието се е смятала за много голяма и реална.

Взех го. Признанието на Мика може би е било направено с надеждата да успокои неговото съвест и избягване на очаквания ефект от проклятието.

Благословен да си. Хората от древността вярвали, че проклятието не може да бъде отменено. Майката на Михей може би се е опитала да избегне последиците му, като го неутрализира с благословия.

3. Беше изцяло посветена. Силата на проклятието ѝ се дължеше на факта, че откраднатите пари бяха обещани на „Господа“. И все пак не е съвсем ясно дали е казала „Сега го осветих“ като благодарност за възстановяването му или „Бях го направила преди да бъде откраднато“. И двете значения са възможни.

Към Господа. Буквално „към Йехова [Яхве]“. Така тази майка и синът ѝ бяха поклонници на Бога на евреите. Но тяхното поклонение се беше деградирало, както и това на другите израилтяни, до степен, че те правеха изваяни идоли на Господа в пряко нарушение на втората заповед.

Изваян образ. Не е ясно дали песел („изваян образ“) и масека („разтопен образ“) представляват два отделни образа или един сребърен образ, украсен със скулптурни орнаменти. Често образът е бил издълбан или гравирен от някакъв неблагороден метал и след това покрит с по-благороден метал. Едно такова изображение на божество е било открито от град Мегидо в Палестина и сега е изложено в музея на Ориенталския институт към Чикагския университет. Че обаче са били предвидени два образа, става ясно от гл. 18:17, където двете думи са разделени по начин, че втората трудно може да се приеме като обяснение на първата. Отново в гл. 18:20, 30 се споменава само единият.

5. Дом на боговете. Еврейската дума може да се преведе като „дом Божий“ (виж гл. 18:31). Това означава, че Михей е построил частен храм или светилище.

Ефод. За описание на ефода вижте Съдии 8:27; Изх. 28:6. Ефодът е бил носен от свещеника, когато се допитва до Бога.

Терафими. Това са били домашни идоли (Бит. 31:19, 34 [евр. терафими]; и др.; виж върху Бит. 31:19). Те са били използвани и като инструменти за прорицание (Ез. 21:21; Зах. 10:2). Някои от тях изглеждали в човешки образ (1 Царе 19:13–17).

Осветен. Така преведената еврейска фраза буквално означава „изпълни ръката“. Изразът може да произлиза от обичая да се пълнят ръцете на новопосветените свещеници с части от жертвата.

Един от синовете му. Михей беше отстъпил от вярата до такава степен, че не само си беше направил изображение и частно светилище, но всъщност назначил един от синовете си за свещеник на светилището. Всяко едно от тези действия беше в пряко нарушение на изискванията на Мойсеевия закон.

6. Няма цар. Нито каквато и да е призната форма на национално управление. Верността към техния невидим Цар би осигурила на Израел национално единство и сигурност срещу нашествие и робство на техните езически съседи.

В неговите собствени очи анархията е преобладавала. Силата е била право и човешките капризи са ги ръководели, а не наставленията на Божиите закони. Израилтяните са били предупреждени, че не трябва да бъдат управлявани от подобна философия на живота (Второзаконие 12:8). Авторът е поставил тези думи в разказа си, за да обясни как подобни нарушения на Мойсеевия закон могат да продължават безконтролно или безнаказано. Тази фраза сякаш е доказателство, че авторът е написал книгата Съдии по време на управлението на силен цар, който е потиснал беззаконието в различни части на царството си.

7. Млад мъж. Колкото и странно да изглежда, този левит-ренегат вероятно е бил внук на Моисей (виж на гл. 18:30).

Витлеем Юдейски. Наричан е така, за да се различава от Витлеем Завулон (Исус Навин 19:15; вижте Съдии 12:8).

Левит. Как е възможно той да е бил левит, при това от рода на Юда, не се казва в летописа. Майка му може да е била от едното племе, а баща му от другото. Витлеем-Юда може да е бил център за левитите по това време (виж ст. 8; гл. 19:1, 18), въпреки че мястото не е споменато като левитски град в списъка, даден в Исус Навин 21:4–41.

Пребивавал на чужденско. Еврейската дума означава временно селище.

8. Къде можеше да намери. Поради преобладаващото отстъпничество, израилтяните не подкрепяха левитите с десетъците си, както би трябвало. Тъй като на левитите не беше дадена територия, както на другите племена, те не можеха, подобно на останалите, да се издържат от земите си. Този левит очевидно се скиташе наоколо, търсейки работа и място за живеене.

10. Баща. Това е била титла на уважение, давана на пророци и други служители на разграничение (Бит. 45:8; 4 Царе 2:12; 5:13; 6:21; и др.).

Десет шекела. Действителното парично плащане всяка година било малко, но Михей му предлагал освен това храната и дрехите си, както и подслон.

12. Осветен. Като поставил този левит в свещеническия сан, Михей вероятно отстранил сина си от длъжността свещеник (виж стих 5).

13. Като се има предвид, че съм го направил. Михей смяташе за късмет, че е успял да намери левит, вероятно обучен за работата в светилището, който да служи в неговия личен храм. Той беше назначил сина си само поради нужда, но сега беше доволен, че има професионалист, поне такъв, който първоначално беше призван да служи в светилището, да изпълнява длъжността. Това му даваше увереност, че в резултат на служението на левита, Йехова ще му даде успех във всичко, което прави. Човек може само да съжали Михей в желанието му за Божията благословия. Очевидно несъзнателно, той нарушаваше Божиите заповеди в начина си на поклонение.

КОМЕНТАРИ НА ЕЛЪН Г. УАЙТ

6 1Т 316

ГЛАВА 18

1 Данците изпратиха петима мъже да търсят наследство. 3 В къщата на Михей те съветват се с Йонатан и се окуражават по пътя си. 7 Те претърсват Лаис и връщат се с вест за добра надежда. 11 Шестстотин мъже са изпратени да го изненадат. 14 По пътя те ограбват Михей свещеника му и посветените му вещи. 27 Те завладяват Лаис и го наричат Дан. 30 Те установяват идолопоклонство, чрез което Йонатан наследява свещенството.

1. Няма цар в Израел. Авторът вероятно иска да обясни, че следното беззаконно Действията на данците можеха да се случат само защото нямаше суверенен цар, който да поддържа закона и реда.

До този ден. Отредената територия на Дан се намираше в низината между морето и хълмовете, но данците не можаха да я отнемат от местните жители. Те бяха принудени от ханаанците да се върнат в планинската страна (гл. 1:34).

2. На семейството си. Тоест, на клана или племето си.

От техните брегове. По-добре „от техните граници“, тоест от всички части на тяхната територия или селища. Изглежда е била делегация, която е представлявала всички части на племето.

От Сара. Вижте гл. 13:2, 25.

Да шпионират. Те не виждаха никаква перспектива да завладеят отредената им територия; затова изпратиха част от племето си да търсят място, където биха могли да се установят с по-малко затруднения. По този начин те противоречаха на първоначалния план на Бог, който им беше дал наследството им в наследството на Юда. Упованието в Бог би им позволило да прогонят жителите на земята. Миграцията на север беше открито признание за нежеланието им да следват плана на Бог.

Настаних се там. Намерих си нощувка там.

3. Познавали гласа. Това може да означава или че са били запознати с левита, преди той да дойде при Михей и да разпознае гласа му, или че са разпознали, че е левит по начина, по който е говорил, докато е водил служба в частния параклис. Ако е бил внук на Моисей (вижте стих 30), левитът може да е бил добре познат.

5. Попитайте за съвет. След като научили, че левитът има предмети за консултации с божества – ефод и терафими, данските шпиони го помолили да попита Господа дали проучвателната им обиколка ще завърши успешно.

6. Пред Господа. Тоест, вашето пътуване е под Божието наблюдение и благоволение. Думата за „Господ“, използвана тук, е Яхве (Йехова). Левитът е практикувал поклонението на истинския Бог чрез форми на поклонение, забранени в Моисеевия закон.

7. Лаис. Наричан Лешем в Исус Навин 19:47. След като дановите синове го превзели, името му било променено на Дан (Съдии 18:29). Под това име често се споменава в Стария завет с израза „от Дан до Вирсавее“. Това е било най-северното селище на Израел (Съдии 20:1; 1 Царе 3:20; 2 Царе 3:10; и др.). Намирало се е близо до подножието на планината Хермон, в близост до изворите на река Йордан. Намирало се е на 42,7 км източно-южно от Тир и на 67,2 км югозападно от Дамаск.

Небрежен. Евр. *beṭach*, „сигурно“ или „безопасно“. Жителите на Лаис бяха толкова изолирани от проблемни хора, те очевидно не са построили големи стени за защита, нито са защитавали града си, като са поставили стражи.

Начин на сидонците. Сидонците не били войнствени хора, а всеотдайни себе си към търговията.

Далеч от. В действителност, в километри не беше чак толкова далеч, но между тях се простираше планинска верига.

Нямаше работа. Те бяха доволни да живеят отчужден, изолиран и независим живот.

9. Много добре. Сравнете Числа 14:7; Исус Навин 2:23, 24. Разузнавачите носеха единодушно доклад относно осъществимостта на мигрирането към Лаиш и настоя за незабавни действия.

11. Шестстотин мъже. Не целият клан е мигрирал, а може би само по-предприемчивите членове и тези, които не са имали подходяща земя. Тъй като 600-те мъже са взели семействата си със себе си (ст. 21), цялата група вероятно е наброявала от 1500 до 2000 души.

12. Кириат-Иарим. Означава „град на горите“. От времето на Евсевий (4 век сл. Хр.) е отъждествяван с Тел ел-Азар, близо до съвременния Кариат ел-Инаб и на около 12,8 км от Йерусалим по пътя за Яфа. Кириат-Иарим първоначално е бил един от градовете на гаваонците (Исус Навин 9:17). По времето на Самуил е бил населен главно от племена от Юдея.

Махане-дан. Тоест, „лагерът на Дан“ (виж гл. 13:25).

13. Домът на Михей. Вероятно като собствено име Бет-мика. Може би около дома и светилището на Михей е израснало селище и селото е станало известно като Бет-мика. Мигриращите дановци са разположили лагер в околността по пътя си на север.

14. Тези къщи. Терминът може да бъде еквивалентен на „това село“.

Помислете. Тоест, помислете какво да направите, за да получите ефода, терафимите и гравираниите изображение във владение на данците. От следващото е очевидно, че е било решено едната група да започне разговор с левита, а междуременно други да се промъкнат в светилището и да си присвоят за своя употреба религиозните му предмети.

15. Поздрави. Буквално „го попита за благополучието му“. Подобна конструкция се среща във 2 Царе 11:7, където Давид пита как върви войната.

16. Влизане през портата. Очевидно е имало защитна стена около малкото село, поне около къщата и светилището на Михей. Основната част от данците разговаряли с левита на портата (виж стих 17).

17. Петимата мъже. Междувременно петимата разузнавачи, които бяха били в къщите преди това, и знаеха как се справят, измъкнаха се незабелязано и откраднаха религиозните предмети от светилището на Михей.

18. Какво правите? Когато петимата мъже се върнаха до портата с култовите предмети, стреснатият жрец извика: „Какво правите?“

19. Върху устата си. Полагането на пръст върху устните е един от най-универсалните жестове (виж Йов 21:5; 29:9; Притчи 30:32).

20. Беше радостен. Коварството на този левит е забележително. Той преди всичко беше предал чистото поклонение, определено от Мойсеевия закон, за да служи пред идола на Михей заради парите, които му бяха предложени. Сега той изостави благодетеля си, който се отнасяше с него като със син (гл. 17:11), и с радост придружи онези, които вземаха това, което не им принадлежеше. Трябва да отбележим, че никой от героите в разказа не беше образец. Самият Михей беше крадец. Левитът беше наемник. Данийците бяха беззаконни разбойници.

По средата. Очевидно за скриване и защита.

21. Малчугани. Фактът, че това е била редовна миграция, включваща жени и деца, е... изведено само по този инцидентен начин.

Превоз. Тоест, багаж, домакински вещи и др.

Пред тях. Жените, както и децата, очевидно бяха поставени пред въоръжените мъже, тъй като данците очевидно очакваха преследване. Жените не се споменават, макар че със сигурност присъстват (виж Бит. 34:29; 2 Лет. 20:13).

22. В къщите. Кражбата на изображенията се смяташе за загуба на цялото село, а не само на Михей.

Събрани заедно. Буквално „извикани“, тоест, били призовани на оръжие.

23. Обърнаха лицата си. Вероятно дори без да спрат похода си.

24. Моите богове. Михей не се колебае да нарече идолите и терафимите свои богове.

Въпреки че изповядвал, че се покланя на Йехова (виж гл. 17:2, 3), той поддържал голяма част от езическата представа за божествата.

Коего аз и направих. Изразът е стряскащ, когато идва от устата на израилтянин.

Това казвате вие. Михей се ядосал на преструвката им за невинност и на опита им да отхвърлят въпроса, сякаш е шега. Очевидно силата на данийците е била много по-голяма от тази на Михей, иначе данийците не биха действали с такава наглост (виж стих 26).

25. Гневни хора. Буквално „мъже с огорчена душа“, тоест мъже с яростен нрав и избухлив нрав. Данците всъщност казали: „Не ни занимавай с оплакванията си, за да не провокираш избухливи мъже сред нас да те нападат.“ Вижте 2 Царе 17:8, където нравът на Давид и неговите другари е сравнен с мечка, на която са отнети малките ѝ.

27. Тихо и спокойно. Докладът, даден от шпионите, беше точен. Безсърдечните дановци изненадаха жителите на Лаис, които не бяха подготвени за съпротива. Градът беше превзет и опожарен до основи.

28. Далеч от Сидон. Нещастната колония беше твърде далеч от Сидон, който вероятно е бил градът-майка, за да получи каквато и да е помощ, и тъй като жителите на Лаис очевидно не бяха сключили съюз с никое от съседните арамейски племена или градове, нямаше приятелски сили, които да им дойдат на помощ.

Долина. Вероятно вдлъбнатината, през която текат изворите на река Йордан при подножието на най-ниската верига на Ливан, северно от сега отцеденото езеро Хулах.

Бет-рехов. Означава „къща на улицата“. Малка държава, говореща арамейски. хора, според 2 Царе 10:6, 8.

Построили град. Върху почернелите руини на Лаис данците построили нов град. Това било начина в древността. Градовете са били строени близо до източници на вода и на най-високата възможна точка с цел защита. Съответно, едни и същи места са били избирани за следващите градове.

29. Дан. Те нарекли новия си щаб на името на своето племе, което от своя страна беше кръстен на Дан, когото Вала, слугинята на Рахил, роди на Яков.

Местоположението на Дан на север е споменато в песента на Девора (гл. 5:17). Това ясно показва, че миграцията, описана в гл. 17 и 18, се е състояла в най-ранната част от периода на съдиите. Вероятно се е случила по време на дните на старейшините, които са последвали Исус Навин, преди съдийството на Готониил. Тази миграция и идолопоклонството, описано във връзка с нея, са изобразени от автора на „Съдии“ като илюстрация на отстъпничеството и беззаконието на периода, довели до последователните нашествия и потисничество.

30. Йонатан. Това е първият път, когато се споменава името на левита, който е служил първо на Михей, а след това на племето на Дан.

Манасия. Някои от ръкописите на LXX и Вулгатата дават „Моисей“ вместо „Манасия“. Вярно е, че Герсам, освен ако не е посочен друг, е бил син на Моисей, а не на Манасия (Исх. 2:22; 18:3). В еврейския език (без да се вземат предвид гласните знаци) единствената разлика между думите за Моисей и Манасия е, че думата за Моисей няма буквата п. Интересно наблюдение е, че в еврейските ръкописи и Библии, редактирани от масоретските учени, буквата п е вмъкната в името по много странен начин, като е „окачена“ над реда, което силно показва, че вероятно е добавена по-късно. Еврейската Библия показва други случаи на „окачените“ букви (Пс. 80:14; Йов 38:13, 15). Древни еврейски равини и учени, както и съвременни учени, както еврейски, така и нееврейски, твърдят, че тази буква е била вмъкната в името Моисей от равини или книжници, за да го променят на Манасия и по този начин да опетнят репутацията на Моисей, като прикрият факта, че внукът му е бил отстъпник-свещеник на известния идол в светилището в Дан. Талмудът казва, че Йонатан е бил внук на Моисей, но тъй като е извършил делата на Манасия, по-късния цар на Юдея, Писанието го причислява към семейството на Манасия.

Между другото, ако, както изглежда очевидно, Йонатан е бил внук на Моисей, голямата древност на събитието от гл. 18 се потвърждава от факта, че левитът, който е служил на Михей, е бил отделен от Моисей само от едно поколение.

Плен. Това вероятно се отнася до незаписано отвеждане на северните племена от някаква чужда сила, като например арамейските държави в съседна Сирия. Едва ли би могло да се отнася до пленяването на северните племена от Асирия по времето на Тиглатпаласар, защото следващият стих, описващ същия период, казва, че периодът е бил „през цялото време, когато Божият дом беше в Сило“ (виж 1 Царе 1:24).

ГЛАВА 19

1 Един левит отива във Витлеем, за да вземе жена си у дома. 16 Един старец го забавлява в Гива. 22 Гаваонците малтретират наложницата му до смърт. 29 Той я разделя на дванадесет части, за да ги изпрати на дванадесетте племена.

1. В онези дни. Разказът, записан в гл. 19 до 21, изобразява събития от ранната история на племето на Вениамин (вижте гл. 20:28).

Няма цар в Израел. Авторът отново започва разказа си за беззаконните времена и междуплеменните борби с обяснението, че подобни неща са били възможни, защото в Израел не е имало цар, който да поддържа закона и реда. Спокойствието, което съществува в страна, където законът се уважава и прилага, не винаги се оценява така, както би трябвало.

Наложница. Тя би била по-нисша съпруга, лишена от редовния статут дори на втора съпруга, и въпреки това това не е била мимолетна афера, а привидно редовна, трайна връзка, както се вижда от факта, че макар изневярата ѝ към него да е била смятана за осъдителна, съпругът по-късно се е опитал да постигне помирение.

Витлеем-Юда. Левитът от предишния разказ също е имал връзки във Витлеем (виж гл. 17:7).

2. Правеше се на блудница. Някои от ръкописите на LXX и латинските ръкописи гласят „беше ядосан на него.“ Еврейските Таргуми също подкрепят това тълкуване. Смята се, че тази идея се вписва по-добре в контекста, защото когато левитът тръгнал след нея, той не се смъррил, а говорил любезно, за да я успокои. Тези съображения обаче не изглежда да предоставят достатъчно основание за отклонение от тълкуването на еврейския текст.

3. Говорете ѝ приятелски. Буквално „говорете на сърцето ѝ“.

Тя го доведе. Очевидно подходът му беше успешен, защото тя доведе съпруга си в къщата.

Радваше се да го срещне. Тревожното гостоприемство на бащата на наложницата показва, че Раздялата вероятно е била смятана за позор за семейството. Бащата външно се извинявал и ясно показал удоволствието си от помирението, като настоял левитът да прекара няколко дни на гости на семейството.

4. Задържа го. Бащата на момичето настоятелно настоял левита да остане по-дълго, отколкото левитът желаел. Преувеличеното гостоприемство на тъста несъмнено имало за цел да направи добро впечатление на левита. Очевидно той не искал двойката да се кара отново. Правел всичко възможно да заздравя връзката им.

5. Утеши сърцето си. Текстът в полето „укрепи сърцето си“ вероятно е по-правилно. Думата, преведена тук като „утеха“, означава „да подкрепям“, „да поддържам“, „да подкрепям“ и във връзка със „сърце“ може да означава „да освежа [тялото] с храна“.

Залък. Разбира се, това би бил учтив начин да се каже. Вероятно е било приготвено угощение.

8. Бавяха се. Отново тъстът ги убеди да отложат тръгването си, докато той може да приготи друга храна. Очевидно и това беше голям пир, който тъстът не бързаше да приготи и по време на който имаше много спокойни разговори.

10. Нямаше да се бави. Левитът, вероятно осъзнавайки, че ще бъде също толкова трудно да се откъсне на следващия ден, колкото и през предходните два дни, отказа поканата и започна пътя си към дома в този неподходящ час. Резултатите бяха катастрофални, както показва продължението.

Настоятелността, с която след три дни тъстът настоял левита да остане, въпреки че последният нетърпеливо искал да тръгне, била форма на учтивост, обичайна за източните земи, но всъщност противоречаща на най-добрата форма на гостоприемство. Също толкова неприемлив е домакинът, който пришпорва госта, който би останал. Авторът на „Съдии“ противопоставя преувеличеното гостоприемство на тъста на пълната му липса, която...

Левитът скоро преживя в Гива. Що се отнася до левита, неговото преживяване беше като на много слаби и колебливи души, първо, ненужно забавяне, а след това пренапрегнато бързане.

Йевус. Това е било древното име на Йерусалим, по това време град на йевусейците (виж 1 Лет. 11:4, 5; вижте Съдии 1:21). Градът е наречен Йевус в Исус Навин 18:16, 28. Самото име Йерусалим също е древно, среща се в египетски текстове от 19-ти и 18-ти век пр.н.е. и в писмата на ханаанските владетели (Амарнски плочки), написани около 1400 г. пр.н.е., като Урусалим.

11. Далеч от времето. Пътуването от Витлеем до Йерусалим, разстояние от около 8 километра, би отнело около два часа.

12. На непознат. Според това твърдение, Йерусалим все още е бил контролиран от Йевусейци. Левитът се страхувал, че в Йерусалим може да се наруши правото на гостоприемство и да бъде ограбен. Затова той побързал, въпреки че се спускал съвсем скоро, с желанието да стигне до израилтянски селище, където да пренощува. Да бъдеш хванат по здрач в открита местност в онези дни било изключително опасно. Инцидентът показва, че между израилтяните и Йерусалимските йевусейци е съществувала тлееща враждебност.

Гива. Този град, дестинацията, която левитът е имал предвид, се е намирал отвъд Йерусалим, на около 5,6 км по пътя, водещ на север. Именно тази Гива по-късно става родното място на Саул и мястото, където той установява политическата столица на своето царство. Мястото е известно днес като Тел ел-Фул.

13. Рама. Този град се намирал на 3 км от Гива. Двата града са на други случаи, споменати заедно (Исая 10:29; Осия 5:8). Може би левитът е знаел, че Гива няма добра репутация и че би било по-добре да продължи към Рама, ако е възможно.

14. Принадлежи на Вениамин. Това е споменато, за да се изясни, че не е Гива на Юда (Исус Навин 15:57) или Гива в хълмистата страна на Ефрем (Исус Навин 24:33, където еврейската дума за „хълм“ е гива).

15. Зави на страни. Селото беше извън главния път.

На улица. Буквално „широкото място“. Това беше обичайното открито пространство на всеки град, обикновено близо до портата, който е бил използван като пазар, където земеделци и търговци са излагали стоките си. В малки градове като Гива вероятно не е имало ханове и пътниците са били зависими от гостоприемството на жителите. Левитът и неговата компания са седнали на пазарния площад с надеждата някой да им предложи подслон за през нощта.

Никой човек. Въпреки че много от жителите сигурно са ги наблюдавали как седнаха там, Когато падна мракът, никой не желал да изпълни задължението на гостоприемството, което според древния обичай беше първото задължение на Изтока (виж Йов 31:32; Матей 25:35). Въпреки че някои може би са били склонни да осигурят защитата на домовете си на тримата пътници, те вероятно са се страхували, че подобно действие може да им навлече проблеми от развратните им съседи. Същото пренебрежение можеше да сполети и ангелите в Содом, ако не беше гостоприемството на Лот (Битие 19:1-3).

16. От планината Ефрем. Единственият човек, който проявяваше интерес към пътешествениците, беше не е бил местен жител. Той е бил възрастен човек, произхождащ от същия район като левита, но е проявил гостоприемния си интерес, преди да е узнал за този факт. Той е бил просто пришълец, временен жител на Гива. Този момент е споменат от

авторът да противопостави липсата на гостоприемство от страна на жителите на Вениамин с наличието на такова от страна на ефремския странник.

17. Къде отиваш? Приятелски настроените местни жители все още задават едни и същи въпроси на непознати в Палестина.

18. Домът Господен. Очевидно левитът е имал предвид Сило, където са били ковчегът и скинията се намираше. Сило беше в Ефрем, може би доста близо до дома на левита, и там той искаше да отиде, може би за да принесе благодарствена жертва на Господа за това, че му е върнал жена му, или да принесе жертва за грях за нея или и за двамата, или дори да извърши обичайните си левитски служби.

В LXX фразата „до дома Господен“ се използва като „до моя дом“. В подкрепа на това тълкуване е ясното значение на контекста, който показва, че левитът е бил на път за вкъщи. От друга страна, и двете цели лесно биха могли да бъдат в ума на левита.

19. Нямаше нужда. Левитът имаше достатъчно храна за себе си, за хората с него и за товарните си животни. Всичко, което поиска, беше подслон и защитата, която вървеше с него.

20. Всичко, което искаш. Старецът учтиво настоя да осигури храна, както и подслон за непознатите.

21. Даваха храна. Като се грижеха първо за животните, те доказаха хуманното си отношение.

22. Синове на Велиал. Буквално „синове на безполезност“. Изразът е бил използван, за да опише безполезни, зли, нискоумни, беззаконни хора, подли негодници. В по-късни времена думата Велиал започва да се използва като собствено име, синоним на Сатана (2 Кор. 6:15), но е съмнително дали тук е имала това значение. Следователно думата може би трябва да се преведе, а не да се пише като собствено име.

Обсадете къщата. Приликата между това и също толкова отблъскващото повествование за Бит. 19:8 е близо. Тези мъже бяха по-лоши от зверове. Тяхната неестествена похот и позор бяха спомнани с ужас векове наред (вижте Осия 9:9; 10:9).

23. Не постъпвайте толкова нечестиво. Нарушаването на правото на гостоприемство и защита на ближния само по себе си е било отвратително престъпление. В източните земи е имало строго правило, че след като гостоприемството е било оказано на пътник, той трябва да бъде в безопасност.

Глупост. Тази дума често се е използвала за обида срещу законите на природата, особено от сексуален характер (Бит. 34:7; Втор. 22:21; 2 Царе 13:12).

24. Дъщеря ми. Приликата между този стих и Битие 19:8 е забележителна. Подобно на Лот, с чието преживяване несъмнено е бил запознат, старецът предложил да принесе в жертва дъщеря си-момиче на похотта на тези подли зверове, вместо да бъде третиран по този срамен начин с госта му. Въпреки че можем да оценим желанието му да запази кодекса на гостоприемството, естеството на предложението му ни изпълва с ужас. То отразява древната ниска оценка за женствеността. Мъжът трябва да бъде съден, поне отчасти, според представите на времето, в което е живял (вижте върху Битие 19:8).

25. Взе наложницата си. Еврейският глагол, преведен като „взе“, е хазак. Той означава „да хвана“ или „да взема със сила“. Съпругът хвана беззащитната жена и я принуди да излезе. Естествено, наложницата би се съпротивлявала на толкова срамно деяние. Подобна малодушност от страна на левита беше изключително осъдителна.

Започна да се разсъмва. С приближаването на зората злите мъже се измъкнаха, за да не се разкрие самоличността им.

26. На вратата. С последния си дъх тя се обърна към къщата, където беше той, който трябваше да бъде неин защитник, но който я беше изоставил в час на нужда. Тя имаше сили да пропълзи само до вратата, но вероятно не достатъчно, за да почука, за да ѝ позволят да я пуснат. Пред вратата тя падна мъртва.

27. На прага. Ръцете ѝ бяха на прага, сякаш протегнати към съпруга ѝ в последна мъчителна молба.

28. Да тръгваме. След подобно преживяване левитът говори с такава привидна небрежност, че сме шокирани и сме готови да очакваме почти всичко от него. Може би не е чудно, че горката жена изобщо е избягала от него.

29. Раздели я. Със сигурност щеше да има по-малко ужасен начин да се свикат племената, за да извършат присъда над злите мъже от Гива; но по това време характерът на левита е станал достатъчно ясен, за да не се изненадваме твърде много от ужасния му метод за уведомяване на племената.

Заедно с костите ѝ. Думата „заедно“ е добавена от преводачите. По-добре е да се пропусне и да се преведе просто „според костите ѝ“. Идеята е, че някои от частите са били по-големи, други по-малки, в зависимост от това как ставите биха позволили на тялото да бъде разделено.

Брегове. Тоест, „граници“.

30. Няма такова деяние. Левитът е изчислил правилно. Историята на деянието е предизвикала моралното възмущение на всички евреи в Палестина. Те са осъзнали, че това е толкова гнусно деяние, че дори неспокойните времена и липсата на централна управляваща власт не могат да послужат като извинение да го оставят ненаказано.

ГЛАВА 20

1 Левитът на общо събрание изявява своята грешка. 8 Решението на събранието. 12 Вениаминовите синове, след като са призовани, се изправят срещу израилтяните. 18 Израилтяните губят четиридесет хиляди души в две битки. 26 Те унищожават с хитрост всички вениаминови синове, освен шестстотин.

1. Излезе. Тоест, излезе подготвен за битка (виж гл. 2:15; и др.).

Като един човек. Това беше спонтанно събиране, резултат от сериозния им разговор за проблемът един с друг.

Дан дори до Вирсавия. Тоест, от най-северното селище на евреите, град Дан (виж гл. 18), до Вирсавия, най-южното израилтянско селище на границата на Негев в южна Юдея. Изразът се среща седем пъти в Библията (Съдии 20:1; 1 Царе 3:20; 2 Царе 3:10; 17:11; 24:2, 15; 3 Царе 4:25), а веднъж като Вирсавия дори до Дан (1 Лет. 21:2).

Земя Галаад. Този израз изглежда включва всички евреи на изток от Йордан (виж гл. 5:17; 11:5, 6; и др.). Всички еврейски селища изпратили делегации, с изключение на град Явис-Галаад (гл. 21:8, 10).

Към Господа. Това не означава непременно, че са донесли ковчега или скинията тук, нито пък че Масфа е била Сило, където се е намирал ковчегът. Давид е бил направен цар в Хеврон „пред Господа“ (2 Царе 5:3), но там не е имало ковчег. Фразата може да означава, че са се събрали, за да обсъдят заедно какъв курс на действие да предприемат и че са помолили Бог да ги води в размишленията им (вижте Исус Навин 24:1; вижте също Съдии 20:27).

Мицпе. Това селище често се отъждествява с хълма Неби Самвил, на 8 км северозападно от Йерусалим и на 4,8 км от Гива, мястото на престъплението. Хълмът е висок около 914 м. По-вероятно е отъждествяването с Тел ен-Насбе, на 12 км северно от Йерусалим. Мицпе във Вениамин е служила и в други времена като място за събиране на племената (1 Царе 7:5–17; 10:17). Това е първото голямо събиране на всички евреи от времето на Исус Навин.

2. Вожд. Буквално „ъгли“ или „крайъглни камъни“. Мъжете, които бяха стълбовете, главните опори на племената, всички дойдоха в Масфа.

3. Вениамин чу. Вестта, че израилтяните се събират, за да накажат престъплението, може да е достигнала до вениамитите от Гива веднага щом първите групи започнали да пристигат в Масфа, или дори преди да стигнат там. Възможно е също така вениамитите да са получили същата призовка като другите племена (виж гл. 19:29).

Кажете ни. Думите бяха отправени към левита. Когато броят на израилтяните нарасна до тълпа, те помолиха левита да им даде описание от първа ръка на престъплението, за което бяха виновни мъжете от Гива.

5. Да ме убие. Въпреки че предишната глава не посочи тази заплаха, тя вероятно би последвало осъществяването на намерението, записано в гл. 19:22.

8. Всички хора станаха. След като левитът разказа историята на своето престъпление, цялото събрание се обедини в протест и се съгласи никой от тях да не се връща по домовете си, докато не бъде отмъстено.

9. Изкачете се. Тяхното решение беше да се строят в бой срещу град Гива и да поискат предаването на виновните.

10. Десет мъже от сто. С толкова голям брой хора, разположени на лагер на едно място, беше трудно да се осигури достатъчно храна за всички. На една десета от цялата сила, избрана може би чрез жребий, беше възложена задачата да отиде да събира храна за събраните сили. Така един човек трябваше да осигури храна за девет мъже на фронта.

11. Сплотени като един човек. Буквално „обединени като клуб [общество]“. Забележително е, че е възможно да се постигне толкова голямо единодушие предвид различните интереси на различните еврейски племена.

12. Чрез цялото племе. Преди да прибегне до сила, събранието увещаваше племето на Вениамин, настоявайки ги да признаят огромността на извършения грях и да предадат виновните мъже, за да бъдат осъдени на смърт. Това беше справедливо предложение. Виновните трябваше да платят наказанието за своите прегрешения.

13. Отмахнете злото. Извършеният грях беше толкова тежък, че изискваше смъртно наказание. Само по този начин племената биха могли да бъдат освободени от вина (виж Втор. 13:5; 17:7; 19:19–21).

Не искаше да слуша. Племето на Вениамин предпочете гражданската война пред това да предаде престъпниците си. Племенната гордост и солидарност в този случай послужиха за подкрепа и защита на мъже от най-лошия вид.

14. Събраха се. Племето на Вениамин прояви огромна смелост, но то беше в зла кауза.

15. Двадесет и шест хиляди мъже. Този брой е по-малък от преброяването, проведено в края на 40-те години пребиваване в пустинята (Числа 26:41), с повече от една трета. Същият спад се наблюдава и в другите племена (виж Съдии 20:17).

16. Седемстотин. Тези опитни стрелци с прашка вероятно са били същите като 700-те мъже в разцвета на силите си, които според предишния стих са представлявали Гивея в армията на Вениамин. Не би било вероятно 2 различни групи от по 700 мъже да бъдат

споменати заедно, и въпреки това възможността за подобно съвпадение по никакъв начин не е изключена.

На косъм. Този израз просто предполага изключителна точност. Вениамините бяха също е отбелязан в по-късни векове като умел в използването на прашки (1 Лет. 12:2). В светската история се съобщава, че мъжете са станали толкова експерти в изкуството, че камъните, които са хвърляли, са били със сила, сякаш са били изстреляни от катапулт, и са пробивали щитовете и шлемове.

Г-н. евр. chata'. Това е същата дума, която в почти всичките си над 200 срещания е преведена „да съгрешавам“. Основното ѝ значение е да пропусна целта и когато се използва за идеята за „грех“, тя описва действието като пропускане на божествения белег, който Бог е поставил за Своя народ – белегът на съвършенство, определен в Божия закон.

17. Четиристотин хиляди. Населението на израилтяните намаляваше. През първата година След Изхода от Египет се казва, че бойците са наброявали 603 550, включително 35 400 от Вениамин (Числа 1:46, 37). През 40-ата година след Изхода се казва, че те са наброявали 601 730, включително 45 600 вениаминци (Числа 26:51, 41).

18. Станаха. Най-вероятно само водачите на войската щяха да са пътували до Сило, за да се допитат пред ковчега относно плана си за действие. Едва ли може да се предположи, че цялата армия от 400 000 мъже щеше да марширува до скинията, за да се допита до Господа. Въпреки това, мястото може да е било наблизо.

Дом Божий. Евр. бет-ел. Ако тази дума остане непреведена, фразата гласи „отиде до Ветил“ и така е дадено в съвременните версии. Някои смятат, че е по-добре думата да се преведе, отколкото да се използва като собствено име, указващо близкия град Ветил, защото по това време скинията се е намирала в Сило, на 15,2 км северно от Ветил и на 20 км северно от Масфа, където се е разположила армията. Обикновено в Сило, в скинията, те са отивали, за да поискат съвет от Бога (виж гл. 21:2, 4, 12). Съществува обаче възможността ковчегът да е бил временно преместен от Сило, както по-късно по времето на Илий (1 Царе 4:3, 4).

Кой от нас? Такава голяма армия не би могла лесно да се разположи около малкия хълм, на който се намираше Гива. Те бяха решили, че само едно племе ще атакува наведнъж.

Юда. Това племе е имало репутация на агресивно. Те са заемали позиция на превъзходство от началото на книгата (гл. 1:1, 2).

19. Вдигнаха се. Очевидно от Масфа, където беше разположена по-голямата част от армията.

21. Излязоха. Цялата армия на Вениамин, 26 700 души, се беше събрала вътре и около Гива. Смело излязоха от стените и се втурнаха надолу по хълма върху войската на Юда.

До земята. Тоест, те паднаха убити на земята.

Двадесет и две хиляди. Това означава, че вениамините са убили почти по един човек. Не се съобщава за загубите на вениамините. Със сигурност е имало такива.

22. Насърчаваха се. Някои предполагат, че стих 22 трябва да следва стих 23, за да има добър смисъл, и че някой древен преписвач неволно е обърнал реда на тези два стиха. Разказът обаче е разбираем и с събитията, случващи се в дадената последователност.

23. Изкачи се. Изглежда, че съюзническите племена изпратиха друга делегация, за да поиска напътствия от Господа.

Плакаха. Поражението на Израел накара народа да се смири пред Господа и да осъзнае по-пълно своята зависимост от Него. Може би трябваше да научат урока

че „който от вас е без грях, нека пръв хвърли камък“ (Йоан 8:7). Много от Тези, които бяха толкова силно разгневени от престъплението на мъжете от Гива, вероятно бяха виновни за подобни престъпления. Например, при Синай и Ваал-фегор целият Израел беше изпаднал в отвратителни форми на идолопоклонство.

Брат ми. Израилтяните се чувстваха неспокойни, осъзнавайки, че са въввлечени в братоубийствена война. Гневът им към вениаминците започна да отшумява. Господ обаче им заповяда да продължат атаката. Народът на Вениамин също трябваше да бъде смирен и доведен до осъзнаване на вината си.

26. Постиха. За втори път израилевата армия претърпя катастрофални загуби от непокорните вениаминци. Те бяха объркани, озадачени, отчаяни. Господ им беше заповядал да атакуват, но те понесоха тежки жертви. За да се опитат да намерят отговора за своя провал, те постиха и принесоха всеизгаряния и мирни жертви. Това е първото място в Библията, където се среща думата „пост“, въпреки че практиката, без съмнение, е започнала много по-рано.

27. Ковчегът на завета. Това е единственото споменаване на ковчега в книгата Съдии.

Там. Някои смятат, че това се отнася за Сило, а други за Ветил. Скинията очевидно е останала в Сило от времето, когато Исус Навин я е поставил там (Исус Навин 18:1), докато ковчегът не е бил превзет от филистимците (1 Царе 4:10, 11) в края на съдийството на Илий. Относно скинията в Сило вижте Исус Навин 22:12; 1 Царе 1:3; 2:14; 3:21; 4:3. За евентуално преместване на ковчега на някакво временно място вижте Съдии 20:18.

28. Финеес. Според Исус Навиев 22:12, 13 Финеес бил свещеник на скинията в Сило по времето на Исус Навин. Споменаването на името му в този пасаж следователно поставя този инцидент, свързан с левита и неговата наложница, в времето на първото поколение израилтяни в Палестина. Това подкрепя становището, изказано по-рано (виж Съдии 18:29, 30; 19:1), че двата инцидента, описани в последните пет глави на Съдии, са се случили много години преди другите събития, описани в книгата. Интересно е да се отбележи, че в разказа за преселението на данците вероятният внук на Моисей играе важна роля, докато в историята на левита се споменава внукът на Аарон (виж Съдии 18:30).

Утре ще избява. На израилтяните не беше позволено да спечелят победа, докато не след... подготвителен период. Неуспехите ефективно ги подтикнаха към пост и молитва и към сериозно проучване на причината за техния провал. Забавянето беше Божията възможност да им посочи собствените им недостатъци на характера, които се нуждаеха от поправяне, както и недостатъците на другите, за които те толкова силно осъзнаваха. Израилтяните бяха твърде склонни да се заемат с делото за поправяне на братята си, без да осъзнават собствените си недостатъци. Именно за да поправи този същия тип недостатък, Исус направи Своето изявление за гредата и съчицата (виж Матей 7:5).

29. Засада. В двете предишни битки израилтяните бяха прекалено самоуверени, защото смятаха, че каузата им е справедлива и защото численото превъзходство беше на тяхна страна. Но подобни предимства не изключват необходимостта от внимателна подготовка, много молитва и предпазлива стратегия.

31. Бяха отвлечени. Израелската армия се престори, че се оттегля, като по този начин накара вениамитите да ги преследват. По този начин тилът и фланговете на вениаминската армия бяха изложени на израилтяните, лежащи в засада.

Магистрали. Маршрутът, който израилтянската армия пое в престореното си бягство, беше по два магистрали, едната водеща на север към Ветил и Сило, а другата водеща към град на име Гива. Последната, за да се различава от Гива, където вениамитите имаха базата си, се наричаше „Гива в полето“. Гива беше общоприето име, означаващо „хълм“. Последното село изглежда е било разположено не на хълм, както подсказва името му, а на равно поле.

33. Във Ваал-тамар. Буквално „Ваал от палмата“. Точното местоположение не е известно, но сигурно е било някъде в околностите на Гива. Освен мъжете в засада близо до Гива, друга част от израилтянската армия е била разположена на това неизвестно място наблизо. Докато вениамитите следвали отстъпващата армия на Израел, те неочаквано били противопоставени от тази нова и свежа група сили; и в същото време онези, които били тайно в засада близо до Гива, атакували армията на Вениамин отзад. Изглежда, че армията на Израел е била разделена на три части.

34. Десет хиляди избрани мъже. Това очевидно беше групата, която организира засадата. и които изглежда са нападнали самата Гива.

Не знаеха. Въпреки че вениамитите осъзнаваха, че водят тежка битка, но всеки от тях, зает на собствения си фронт, не осъзнаваше, че силите им са напълно обкръжени и по този начин обречени на унищожение.

С този и следващия стих авторът прекъсва подробното описание на битката, за да заяви крайния й резултат, сякаш за да облекчи безпокойството на читателя.

36. И така. След като е описал основния ход на битката, авторът се връща назад и добавя други подробности. Стих 36 в края на главата би могъл да бъде добавен към стих 33, за да даде свързан разказ за битката, но авторът е вмъкнал стихове 34 и 35 като обяснение в скоби, очевидно за да информира читателя за изхода от схватката. След това със стих 36 той възобновява подробния разказ.

37. Поразиха целия град. Десетте хиляди мъже, които бяха образували засада (ст. 34), успяха да превземат Гива и след това я подпалиха. Това те направиха като сигнал към другарите си, че засадата е успешна и че е време да се откажат от престореното си бягство и да се изправят срещу основните сили на преследващите ги вениаминци.

39. Когато израилтяните. Изглежда по-логично да се включи първата част на стих 39 с последната част на стих 38 като описание на плана, за който израилтяните се споразумяха.

Двете клаузи могат да се разберат като гласящи: „Те трябва да направят голям пламък с дим да се издигне от града и след това израилтяните трябва да се обърнат в бой.“

След като изложил плана, авторът на книгата започва с описанието на последователността от събития с думите „Вениамин започна да поразява“. След това той описва как планът се е осъществил, точно както е било планирано (ст. 40, 41). Вениаминовите мъже видели дима от града им да се издига зад тях и приблизително по същото време бягащите дотогава израилтяни внезапно се обърнали и започнали да оказват ожесточена съпротива. Тогава вениаминовите мъже разбрали, че са били измамани и че са били хванати между израилтяните с малък шанс за бягство.

42. Пустинята. Очевидно „пустинята Бет-Авен“ (Исус Навин 18:12), източно от Гива, която се спуска от планините към долината на река Йордан. Регионът е описан в Исус Навин 16:1 като „пустинята, която се изкачва от Йерихон през планината Бетел“.

Тези, които излязоха. Някои от древните преводи гласят тук: „Онези, които излязоха от града [тоест, мъжете, които бяха превзели Гива], ги унищожиха сред тях.“

Това би означавало, че 10 000 израилтяни, след като са опожарили Гива, са прехванали

Вениаминци, които се опитали да избягат в пустинята. Значението на английския превод вероятно би било, че вениаминци са избягали в собствените си градове и са били преследвани там в бягството си и убивани в градовете си.

43. С лекота. Евр. *menucha*, което означава „почивка“. LXX превежда тази дума като аро

Нуа, „от Нуа“, сякаш е собствено име. Значението на еврейската дума може да е, че където и да са търсили убежище някои от вениамитите, израилтяните са ги търсели и убивали.

44. Осемнадесет хиляди. Това число вероятно представлява убитите в първоначалния сблъсък. Останалите от 25 100 (ст. 35) бяха настигнати и убити, докато бягаха към пустинята (ст. 45).

45. Скалата Римон. Смята се, че е стръмният, варовит хълм, видим от всички посоки на около 5,6 км източно от Бетел и на 13,6 км североизточно от Гива. Село на мястото днес е известно като Рамун.

Гидом. Неизвестно място.

47. В скалата Римон. Единствените войници от цялата вениаминска армия, които са се спасили бяха 600 мъже, които се криеха във варовиковите пещери на хълма Римон.

48. Всичко, което ми дойде под ръка. Това безразборно клане на мирни жители, да не говорим за това на разбитата и бягаща армия, беше напълно неоправдано. Грехът на мъжете от Гива трябваше да бъде наказан, защото беше голям. Когато обаче ефективната съпротива на армията на Вениамин беше унищожена, дългът на израилтянската армия беше извършен. Тогава отделните извършители на деянието можеха да бъдат заловени и наказани.

Градът им, Гива, вече беше в руини. Това би трябвало да е достатъчно. Нямахме извинение за безмилостното унищожение на цялото племе, нито за опожаряването на градовете му.

Въпреки това, разгара на битката сякаш подтиква мъжете към неразумна страст, която ги подтиква към действия, които не биха извършили в по-разумни моменти. В такива моменти мъжете често не са свои собствени господари; разумът не ги води и гласът на съвестта не се чува. Това би било особено вярно, когато нямаха изключителен водач, към когото армията да се обръща за насоки и който да упражнява контрол. Наранената гордост на израилтянската армия, страдаща от двете поражения от много по-малкия им противник, ги накара да извършат по-голяма грешка, измерена по мащаб, от греха, който се опитваха да накажат.

ГЛАВА 21

1 Народът оплаква опустошението на Вениамин. 8 Чрез разрушението на Явис-Галаад те им дават четиристотин жени. 16 Съветват ги да изненадат девиците, които танцуваха в Сило.

1. Беше положил клетва. В предходния запис не е направено никакво споменаване на тази клетва.

Очевидно племената са влезли в него скоро след като са се събрали за първи път в Масфа, преди да започнат открити военни действия. Древните са смятали клетвата за неприкосновена (вижте гл. 11:30; 17:1, 2).

Въпреки че подобни клетви не можели да бъдат нарушени или оттеглени, израилтяните, особено в по-късни времена, намирали много начини да спазят буквата на клетвата, но да нарушат духа ѝ чрез хитрост или някакво друго уклонение. Никой обаче не е длъжен да спази дадената си дума, ако това изисква от него да извърши неправомерно действие.

Дай дъщеря му. Клетвата вероятно е била положена под проклетие, както е в Деяния 23:14.

Действията на вениамитите в подкрепа на злите мъже от Гива предизвикаха гнева на

израилтяните дотолкова, че се заклеха да не се женят с вениамитите, по същия начин, както им беше заповядано от Господа да не се женят със седемте езически народа на Ханаан (Второзаконие 7:1–4).

2. Божият дом. Вероятно Шило. Някои смятат, че думите отново трябва да се преведат като собственото име „Ветил“ (вижте гл. 20:18, 27).

Плакаха горчиво. След като яростният им гняв отшумя, хората осъзнаха, че са отишли твърде далеч в отмъщението си срещу едно от собствените си племена. Колко по-добре щеше да бъде, ако плачът им беше дошъл по-рано, преди деянието да е извършено.

3. Защо е така? Този въпрос предполага, че израилтяните обвинили Бог, че е довел племето на Вениамин до фактическо унищожение (виж стих 15). Събраните племена би трябвало да знаят, че именно техният гняв и желанието им за отмъщение, породени от двете поражения, нанесени им от армията на Вениамин, са истинската причина за почти пълното изчезване на племето.

4. Построили там олтар. Това твърдение е предложено като доказателство, че израилтяните са се събирали във Ветил, вместо в Сило, тъй като олтар трябва вече да е съществувал във връзка със скинията в Сило. От друга страна, тези, които вярват, че се отнася до Сило, приемат пасаж в смисъл, че хората са построили нов олтар в Сило, или защото старият е бил в лошо състояние, или защото е бил необходим друг, за да се справи с големия брой жертвоприношения (вижте гл. 20:18, 27; 21:2).

5. Не се изправи. След като битката приключила, израилтяните започнали разследване, за да установят дали целият народ е откликнал на призива да участва във войната срещу Вениамин. Когато армията се събрала за първи път, племената се заклели срещу всяка част от израилтяните, която отказала да подкрепи начинанието. Крайните мерки може би били необходими, за да се наложи сътрудничество.

8. Явеш-гилаад. Отъждествяван с Тел ел-Мекбере и Тел Абу Хараз, около 9 1/2

мили (15 км) югоизточно от Бетшан във Вади ел-Ябис, на изток от Йордан. Изглежда, че е съществувала връзка на родство между племето на Вениамин и град Явис-Галаад. Изглежда, че родството е продължило дори след като градът е бил разрушен и възстановен. Саул, който принадлежал към племето на Вениамин, извършил първия си подвиг, като спасил Явис-Галаад от амонците (1 Царе 11:3–15). По време на смъртта на Саул жителите на Явис-Галаад изплатили дълга си, като спасили тялото на Саул от публично излагане на стените на Бетшан (1 Царе 31:8–13).

10. Дванадесет хиляди. Този метод за набиране на войска, представител на цялата група, е бил използван и преди (Числа 31:1–6).

Иди и порази. Приемането на този метод за осигуряване на съпруги за 600-те оцелели от племето на Вениамин, които се криели в пещери в хълма Римон, ни помага да осъзнаем ограниченото духовно просветление на онези времена. Такива безмилостни мерки в името на религията са отвратителни и трябва да бъдат разбирани в светлината на времената, в които са се случили.

11. Всяка жена. Всеки жител трябваше да бъде унищожен, с изключение на неомъжените момичета на омъжена възраст. Останалите членове на семействата всъщност не бяха по-виновни от тези момичета. Цялата безмилостна процедура, макар и извършена под прикритието на изпълнение на свещена клетва към Господа, беше само брутална мярка за предотвратяване на изчезването на племето на Вениамин.

12. Четиристотин. Не им достигаха 200 души, за да имат достатъчно за 600-те вениаминци, които все още бяха живи в пещерите.

Сило. Вижте стихове 2, 4; гл. 20:18. Лагерът може да се е преместил в Сило малко след края на военните действия с Вениамин.

15. Господ беше направил пролом. Проломът, или празнината, в кръга или веригата от 12-те Племена наистина бяха създадени от самите израилтяни в собствените им неразумни ексцесии, наказвайки гнусните деяния на някои вениаминци. Ако бяха действали през цялото време в духа на истинска братска любов, биха могли да постигнат желаната цел без безцелното клане и зверствата, които извършиха.

16. Как да постъпим? Старейшините знаеха, че тези мъже по необходимост ще се оженят за ханаански жени. За да избегнат това бедствие, те използваха коварни средства, за да заобиколят буквата на клетвата си, въпреки че нарушаваха духа ѝ. Вместо смело да се откажат от обета си и да позволят на вениамитите да се женят за жени от другите племена, те бяха водени от погрешното си убеждение, че клетвата винаги е ненарушима, за да извършат клането на невинни мъже, жени и деца.

17. Наследство. Това вероятно не се отнася до собственост или недвижими имоти, въпреки че някои предполагат, че старейшините съветват победоносната армия да не разделя територията на Вениамин помежду си. Те са имали предвид, че трябва да има семейно наследяване за останалите вениаминци.

19. Празник. През годината е имало три празника, на които всички мъже израилтяни са били длъжни да присъстват (Изра. 23:17). Тъй като по това време скинията се е намирала в Сило, тези събирания са се провеждали там. Спорно е дали в онези неспокойни времена е имало някакъв мащабен опит за спазване на предписания ритуал. От 1 Царе 1:3 е видно, че дори благочестивите семейства не винаги са посещавали и трите празника.

Кое е от северната страна. Авторът на Съдии дава подробно описание на местоположението на Сило. Фактът, че авторът е сметнал за необходимо да обясни на читателите си местоположението на Сило, е накарал мнозина да определят датата на написването на книгата „Съдии“ много години след като филистимците са разрушили Сило в края на съдийството на Илий. Изглежда, че авторът е смятал хората от своето време за незапознати с местоположението на града. От друга страна, факт е, че Сило е било споменавано много пъти преди това от автора на книгата „Съдии“, без никакъв опит да обясни местоположението му.

Левона. Сега се нарича Лубан. Намираще се на 5 км западно-северозападно от Шило.

21. Дъщери на Шило. Само на мъжете беше заповядано да идват на тези празненства (Изра. 23:17; Втор. 16:16). Понякога мъжете били придружавани от съпругите и дъщерите си, но по-голямата част от присъстващите жени били от тези, които живеели в Сило или близо до него.

Танц. На празниците на реколтата са били предвидени както социални, така и религиозни събития. услуги (виж ПП 540).

22. Братя. В древността братята на отвлечено момиче са били видни личности в изисквайки удовлетворение за малтретирането ѝ (вж. Бит. 34:7–31; 2 Царе 13:20–38).

Че вие трябва да бъдете виновни. Старейшините на Израел обещаха да успокоят бащите и братята на отвлечените момичета по две причини: първо, съветът на старейшините се беше съгласил, че мъжете от Вениамин трябва да имат съпруги от някакъв източник; и второ, обетът не беше нарушен от родителите, защото дъщерите им не бяха омъжени, а бяха отведени насила.

24. Тръгнаха си. След като пиршеството приключи и оцелелите вениаминци си осигуриха съпруги, армията беше разпусната. Войските сигурно са били далеч от домовете си в продължение на

поне 5 или 6 месеца, защото 600-те мъже от Вениамин се криеха в Римон в продължение на 4 месеца (гл. 20:47).

25. Няма цар в Израел. Твърдението прави подходящ преход към книгата на Самуил, която описва началото на монархията.

7

⁷ Никол, Ф. Д. (1978). Коментар на Библията на адвентистите от седмия ден: Светата Библия с екзегетични и обяснителни коментари. Серия с коментарни справки (Съдии 13:17). Вашингтон, окръг Колумбия: Асоциация на издателствата „Ревю енд Хералд“.